

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
« Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ »

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΒΟΛΑΚΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ
ΚΟΥΒΑΡΗ ΕΛΕΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2003

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την ολοκλήρωση αυτής της πτυχιακής εργασίας χρειάστηκε η βοήθεια πολλών ανθρώπων εφόσον το θέμα είχε αρκετές δυσκολίες όσον αφορά στη βιβλιογραφία αλλά και στη διαδικασία της έρευνας. Παρ' όλες όμως τις δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε αρκετοί ήταν εκείνοι οι οποίοι μας βοήθησαν σε αυτή μας την προσπάθεια.

Συγκεκριμένα θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την κα. Ζωγράφου, υπεύθυνη της βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων, η οποία μας διευκόλυνε στην προσπάθεια μας να βρούμε βιβλιογραφικό υλικό. Την κα. Παραρά, υπεύθυνη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Επίσης η βοήθεια της κας Καλέτση, κοινωνικής λειτουργού των φυλακών Αλικαρνασσού, κυρίως στην αρχή της έρευνας μας ήταν πολύ βοηθητική. Τέλος η βοήθεια του κου Γ. Κούβαρη και της κας Δ. Τσιαρέ ήταν σημαντική διότι χάρη στη βοήθεια και τη συνεργατικότητα τους συλλέξαμε περισσότερα ερωτηματολόγια. Θα θέλαμε τέλος να ευχαριστήσουμε και όλους τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους που χωρίς τη συμβολή τους δεν θα είχαμε μπορέσει να συλλέξουμε αυτά τα στοιχεία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ABSTRACT	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9

Α΄ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Ιστορική Αναδρομή στο Θεσμό του Σωφρονιστικού Συστήματος	12
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η Γένεση της Φυλακής	15
2.1 Αρχαία Ελλάδα	15
2.2 Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία	16
2.3 Βυζαντινή Περίοδος	17
2.4 Μεταβυζαντινή Περίοδος	17
2.5 Οθωμανική & Μετοθωνική Περίοδος	18
2.6 20 ^{ος} Αιώνας	19
2.7 Μεταπολεμική Περίοδος : Το σύγχρονο σύστημα	21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Το Σωφρονιστικό Σύστημα στις χώρες της Ευρώπης	23
3.1 Σουηδία	23
3.2 Δανία	25
3.3 Νορβηγία	25
3.4 Φιλανδία	26
3.5 Ολλανδία	26
3.6 Γερμανία	27
3.7 Αυστρία	28
3.8 Ελβετία	29
3.9 Ιταλία	30
3.10 Γαλλία	31

3.11 Ισπανία/ Πορτογαλία	31
3.12 Μεγάλη Βρετανία	32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Οι Φυλακές στην Ελλάδα	34
------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Το Νομοθετικό Πλαίσιο.....	36
----------------------------	----

5.1 Ιστορική Αναδρομή στις νομοθετικές ρυθμίσεις περί

σωφρονιστικού συστήματος	36
--------------------------------	----

5.1.1 Πρώτη περίοδος (1830- 1900)	36
---	----

5.1.2 Δεύτερη περίοδος (1901- 1950).....	37
--	----

5.1.3 Τρίτη περίοδος (1950- 1989)	37
---	----

5.1.4 Τέταρτη περίοδος (1999- 2000)	39
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Ο Σωφρονιστικό Κώδικας.....	40
-----------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

Τα Καθήκοντα των Σωφρονιστικών Υπαλλήλων	43
--	----

7.1 Τα καθήκοντα των φυλάκων εσωτερικής φρούρησης	44
---	----

7.2 Γενικά καθήκοντα προσωπικού φύλαξης	45
---	----

7.2.1 Καθήκοντα αρχιφύλακα.....	45
---------------------------------	----

7.2.2 Καθήκοντα υπαρχιφύλακα	46
------------------------------------	----

7.2.3 Καθήκοντα γυναικών φυλάκων	46
--	----

7.2.4 Καθήκοντα κοινωνικού λειτουργού (άρθρο 113).....	47
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

Το Προσωπικό Φύλαξης	49
----------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

Εκπαίδευση Σωφρονιστικού Προσωπικού	51
---	----

9.1 Το νομοθετικό πλαίσιο για την εκπαίδευση των Σωφρονιστικών

Υπαλλήλων.....	52
----------------	----

9.2 Η Σχολή των Σωφρονιστικών Υπαλλήλων	53
---	----

9.3 Εκπαίδευση και Επαγγελματική Απόδοση	59
--	----

9.4 Γενικές Παρατηρήσεις για το επίπεδο εκπαίδευσης και το ρόλο των Σωφρονιστικών Υπαλλήλων στην χώρα μας	61
---	----

Β΄ ΜΕΡΟΣ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Μεθοδολογία Έρευνας	66
---------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ανάλυση Δείγματος	68
2.1 Δειγματοληψία	68
2.2 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Ανάλυση Ερωτηματολογίου	70
3.1 Επιλογή Επαγγέλματος.....	70
3.2 Συνθήκες Εργασίας.....	71
3.3 Κατάρτιση Σωφρονιστικών Υπαλλήλων	72

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Πίνακες και Γραφήματα.....	74
----------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Παρουσίαση Ημιδομημένης Συνέντευξης	100
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Συμπεράσματα	102
--------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

Προτάσεις για την εκπαιδευτική κατάρτιση των σωφρονιστικών Υπαλλήλων.....	105
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

○ Α΄ Μέρος.....	109
○ Β΄ Μέρος.....	120

○ Γ΄ Μέρος.....	127
○ Δ΄ Μέρος.....	135
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	140

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το επάγγελμα του σωφρονιστικού υπαλλήλου σήμερα δεν έχει τύχει της ανάλογης έρευνας και εξέτασης, όπως άλλα επαγγέλματα. Αναλογιζόμενοι τις απαιτήσεις του επαγγέλματος του σωφρονιστικού υπαλλήλου και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζεται είναι απαραίτητη μία έρευνα πάνω στις ικανότητες και την εκπαίδευση, που απαιτείται για να ανταποκριθεί κάποιος σε αυτό το επάγγελμα. Βασική παράμετρος μίας τέτοιας έρευνας αποτελεί και η γνώση των στόχων, που θέτει ο σωφρονιστικός κώδικας, στόχοι οι οποίοι επιτελούνται σε μεγάλο βαθμό από το σωφρονιστικό προσωπικό.

Η σωφρονιστική πολιτική και η μέριμνα για την αποτελεσματικότερη άσκηση της αποτελεί το ζητούμενο σε όλες σχεδόν τις νομοθετικές ρυθμίσεις του σωφρονιστικού κώδικα. Η εφαρμογή αυτών των ρυθμίσεων πραγματοποιείται κατά βάση από το σωφρονιστικό προσωπικό. Παράλληλα, οι ρυθμίσεις αυτές έρχονται να βελτιώσουν το ήδη υπάρχον σωφρονιστικό σύστημα, το οποίο εφαρμόζεται από το σωφρονιστικό προσωπικό. Συμπερασματικά, λοιπόν, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή της σωφρονιστικής πολιτικής είναι διαδικασίες αλληλένδετες με το σωφρονιστικό προσωπικό, του οποίου η κατάρτιση θα πρέπει να είναι μία συνεχής και απαραίτητη διαδικασία, ώστε να επιτευχθούν τα αναμενόμενα κάθε φορά αποτελέσματα.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η σύνδεση της εκπαιδευτικής κατάρτισης του σωφρονιστικού προσωπικού με τις γενικότερες αρχές του σωφρονιστικού κώδικα και τις πρακτικές εφαρμογής του (καθήκοντα, υποχρεώσεις). Η σύνδεση της εκπαίδευσης των σωφρονιστικών υπαλλήλων με τις πρακτικές εφαρμογές του σωφρονιστικού κώδικα προκύπτει μέσα από την περιγραφή των αποτελεσμάτων του ερευνητικού μέρους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εκπαίδευση είναι μία διαδικασία ανάπτυξης των διανοητικών και σωματικών δυνάμεων ενός ατόμου¹. Η κατάρτιση αποτελεί μία διαδικασία κατά την οποία, μέσα από ένα οργανωμένο σύνολο γνώσεων, προσφέρεται ο κατάλληλος προσανατολισμός πάνω σε ένα θέμα². Η εκπαιδευτική κατάρτιση των ατόμων ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος είναι η διαδικασία κατά την οποία παρέχονται οι κατάλληλες πληροφορίες και γνώσεις του αντικειμένου του επαγγέλματος ή ενός τομέα αυτού.

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην σύντομη περιγραφή του σωφρονιστικού συστήματος, μέσα από το οποίο προέρχεται το σύνολο των γνώσεων και των προϋποθέσεων για τη σφαιρική κατάρτιση των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη, όπου στο πρώτο μέρος περιλαμβάνονται τα εννέα πρώτα κεφάλαια και ακολουθεί το δεύτερο μέρος με το δέκατο και ενδέκατο κεφάλαιο, όπου αναφέρεται η έρευνα, η οποία πραγματοποιήθηκε.

Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί μία ιστορική αναδρομή στο θεσμό του σωφρονιστικού συστήματος, μέρος του οποίου είναι το σωφρονιστικό προσωπικό. Η κυρίαρχη ανά εποχή φιλοσοφία του σωφρονιστικού συστήματος διαμορφώνει κάθε φορά τη φύση και το περιεχόμενο του επαγγέλματος των σωφρονιστικών υπαλλήλων.

Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη της φυλακής, ως ο κατεξοχήν χώρος άσκησης σωφρονισμού και εργασίας των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Ανάλογα με τον τρόπο άσκησης της σωφρονιστικής πολιτικής και της απονομής δικαιοσύνης, η φυλακή σε κάθε ιστορική περίοδο αλλάζει έννοια και χαρακτήρα.

Το τρίτο κεφάλαιο περιέχει μία σύντομη αναφορά στα σωφρονιστικά συστήματα ευρωπαϊκών χωρών, όπως η Σουηδία, η Δανία, η Γαλλία, η Μ. Βρετανία. Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι η απόδοση της φιλοσοφίας των σωφρονιστικών συστημάτων άλλων ευρωπαϊκών χωρών, μέσα από την οποία μπορούμε μόνο να υποθέσουμε το επίπεδο ή το είδος της εκπαίδευσης των σωφρονιστικών υπαλλήλων, εφόσον δεν μας δίνονται στοιχεία για την εκπαίδευσή τους. Για το λόγο αυτό, στο

---

¹ Π., Γιαννακόπουλος, *Σύγχρονο λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας*, Αθήνα, Πελεκάνος, 1990, σ. 334

² Στο ίδιο, σ. 567

συγκεκριμένο κεφάλαιο περιοριζόμαστε σε περιγραφή των σωφρονιστικών συστημάτων και όχι στην εκπαίδευση του προσωπικού.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιγράφει τις φυλακές στην Ελλάδα, αναφέροντας τα είδη των φυλακών που υπάρχουν σήμερα. Επιπλέον, επισημαίνεται ο χαρακτήρας των φυλακών σήμερα και οι προσπάθειες για αλλαγές στη μορφή τους, ώστε να αποτελούν αντιπροσωπευτικό χώρο άσκησης της σύγχρονης σωφρονιστικής πολιτικής.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το νομοθετικό πλαίσιο πάνω στο οποίο στηρίζεται το υπάρχον σωφρονιστικό σύστημα. Γίνεται μία μικρή ανασκόπηση σε παλαιότερες νομοθετικές ρυθμίσεις, με στόχο την πληρέστερη κατανόηση της μορφής του σημερινού σωφρονιστικού συστήματος. Τέλος, στο υποκεφάλαιο 4.2 αναφερόμαστε στο νομοθετικό πλαίσιο, που ισχύει για την εκπαίδευση των σωφρονιστικών υπαλλήλων.

Στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται αναλυτικότερα ο ισχύων σωφρονιστικός κώδικας και γίνεται αναφορά στα άρθρα, τα οποία αναφέρονται στο σωφρονιστικό προσωπικό, είτε αφορούν τα καθήκοντα τους κατά της άσκηση του επαγγέλματός του, είτε την εκπαίδευση τους.

Το έβδομο κεφάλαιο αποτελεί συνέχεια του προηγούμενου και εστιάζεται στα καθήκοντα των σωφρονιστικών υπαλλήλων (αρχιφύλακας, προσωπικό φύλαξης, κοινωνικός λειτουργός). Πιο συγκεκριμένα, για τα καθήκοντα του προσωπικού φύλαξης, το οποίο θα αποτελέσει το μεγαλύτερο μέρος του δείγματός μας στην έρευνα, ασχολείται το όγδοο κεφάλαιο. Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται αναφορά και στη σχολή των σωφρονιστικών υπαλλήλων, η οποία απευθύνεται στην κατηγορία του προσωπικού φύλαξης.

Η περιγραφή της εκπαίδευσης του σωφρονιστικού προσωπικού ολοκληρώνεται στο ένατο κεφάλαιο, όπου αναφέρονται κάποιες δυσκολίες, που υπάρχουν για την παροχή ολοκληρωμένης εκπαίδευσης και κατάρτισης στους σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Επίσης, αναφέρεται τι προβλέπεται με βάση τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες για την εκπαίδευση του σωφρονιστικού προσωπικού.

Στο υποκεφάλαιο 9.4 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα, που προκύπτουν από την ανάπτυξη των παραπάνω κεφαλαίων, συνοψίζοντας το επίπεδο εκπαίδευσης και θέσης των σωφρονιστικών υπαλλήλων στην χώρα μας, μέσα από τη διαμόρφωση του ισχύοντος σωφρονιστικού κώδικα.

Το δέκατο κεφάλαιο της εργασίας περιλαμβάνει την έρευνα, η οποία διεξήχθη με δείγμα το σωφρονιστικό προσωπικό δύο κλειστών φυλακών (κλειστή ανδρική φυλακή Αλικαρνασσού, γυναικείες φυλακές Κορυδαλλού). Σε αυτό

αναφέρεται ακριβώς η μεθοδολογία της έρευνας, που ακολουθήθηκε. Επίσης, στο κεφάλαιο παρουσιάζεται η περιγραφή των αποτελεσμάτων της έρευνας με δομημένο ερωτηματολόγιο (παραθέτονται πίνακες και γραφήματα) και της ημιδομημένης συνέντευξης. Τέλος, παραθέτονται συμπεράσματα, που προκύπτουν από την περιγραφή των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Στο ενδέκατο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας αναπτύσσονται προτάσεις για τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαιδευτικής κατάρτισης των σωφρονιστικών υπαλλήλων, έτσι όπως προέκυψαν μέσα από την ανάλυση του θεωρητικού μέρους, κυρίως όμως μέσα από τις προτάσεις των ίδιων των υπαλλήλων, που αποτέλεσαν το δείγμα μας στην έρευνά μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΘΕΣΜΟ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Η ύπαρξη σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα χρονολογείται από πολύ παλιά. Σε κάθε εποχή υπήρχε ένας σωφρονιστικός κώδικας, προσαρμοσμένος στα ήθη και τις παραδόσεις τόσο της χρονικής περιόδου του όσο και της περιοχής, στην οποία εφαρμοζόταν. Στα αρχαία μάλιστα χρόνια μία πόλη χαρακτηριζόταν από το πολίτευμά της και τους νόμους, που είχε σε θεσμικό και ποινικό πλαίσιο.

Τον 19^ο αιώνα υπάρχουν άρθρα που αναφέρονται στον σωφρονιστικό κώδικα και μέσα από τα οποία αναδεικνύεται το κλίμα της εποχής, στην οποία γράφτηκαν, τις κοινωνικές τάσεις απέναντι στις αξιόποινες πράξεις αλλά και στην φιλοσοφία της απόδοσης μίας ποινής και του γενικότερου σωφρονιστικού πλαισίου. Χαρακτηριστικά, τα άρθρα στα οποία αναφερόμαστε παρακάτω προέρχονται από ένα περιοδικό της εποχής, τον «Παρνασσό», από τον ομώνυμο Φιλολογικό Σύλλογο και συγκεκριμένα από το νομικό τμήμα του συλλόγου.

Τα δύο άρθρα, που εξετάζουμε, περιγράφουν τα διάφορα σωφρονιστικά συστήματα, καθώς και σωφρονιστικές θεωρίες, που εφαρμόζονται σε ξένες χώρες την εποχή εκείνη, όπως η Αγγλία, η Αμερική, η Νορβηγία και άλλες. Παράλληλα, ο συγγραφέας του άρθρου λαμβάνοντας υπόψη του τις κοινωνικές συνθήκες και το ανάλογο κλίμα στη χώρα μας, προβαίνει σε προτάσεις για την εφαρμογή του καταλληλότερου («προσφορότερου») σωφρονιστικού συστήματος.

Αρχικά, αναφέρει τρία ευρέως διαδεδομένα σωφρονιστικά συστήματα για εκείνη την εποχή (1885). Τα συστήματα αυτά αναφορικά είναι 1) το σύστημα της πλήρους απομόνωσης (Φιλαδέλφειας) στη Πενσυλβανία, 2) το σύστημα της Ωβούρνης με την νυχτερινή απομόνωση του κατάδικου και την καταναγκαστική εργασία από κοινού και σε πνευματική απομόνωση κατά τη διάρκεια της ημέρας και 3) το σύστημα της Ιρλανδίας, όπου είναι ένας συνδυασμός των παραπάνω δύο συστημάτων (εμπεριέχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των συστημάτων αυτών).

Αναλυτικότερα, το σύστημα της πλήρους απομόνωσης, το οποίο εφαρμοζόταν αρχικά στην Πενσυλβανία προέβλεπε την παραμονή του κατάδικου σε ατομικά κελιά καθ'όλη την έκταση της ποινής (ακόμα και για 5 και παραπάνω χρόνια). Σκοπός του συστήματος ήταν η δυνατότητα συλλογισμού του κατάδικου και μετάνοιας για την πράξη του, καθώς και η αποφυγή επαφών με άλλους κατάδικους,

που θα μπορούσαν να τον διαφθείρουν. Υποστηριζόταν ότι ο κατάδικος είχε τη δυνατότητα να βρεθεί απέναντι από τη συνείδησή του και να σωφρονιστεί, αναλογιζόμενος τις πράξεις του και τις συνέπειες αυτών. Ωστόσο, το σύστημα αυτό της πλήρους απομόνωσης είχε ολέθριες συνέπειες για τη σωματική και πνευματική υγεία του κρατούμενου. Ο κρατούμενος τις πρώτες κιόλας μέρες εξαγριωνόταν και στη συνέχεια η έλλειψη επικοινωνίας έστρωσε και οπτικά με έναν άνθρωπο τον οδηγούσε στην απελπισία και πολλές φορές στην αυτοχειρία. Τέλος για κρατούμενους με ποινές άνω των πέντε ετών, το σύστημα αυτό ήταν ένας ζωντανός θάνατος.

Το σύστημα της Ωβούρνης εισήγαγε την διαδικασία της καταναγκαστικής εργασίας κατά τη διάρκεια της ημέρας, χωρίς όμως να επιτρέπεται η επαφή και επικοινωνία μεταξύ των καταδίκων. Μάλιστα, για την τήρηση των κανόνων υπήρχαν επιστάτες, οι οποίοι με τον φόβο του βούρδουλα επιτηρούσαν τους κρατούμενους και σύμφωνα με την κρίση τους επέβαλλαν τιμωρίες σε όσους θεωρούσαν ότι δεν εφάρμοζαν τους κανόνες. Το σύστημα ήταν τόσο αυστηρό, όπου απαγορευόταν η μη λεκτική επικοινωνία (ένα βλέμμα, ένα νεύμα) μεταξύ των κρατούμενων. Κατά τη νυχτερινή ώρα, οι κρατούμενοι βρίσκονταν ο καθένας στο κελί του, όπου απομονώνονταν πλήρως από κάθε άλλο άτομο. Η εργασία βέβαια κατά τη διάρκεια της ημέρας ήταν ιδιαίτερα σκληρή, οπότε και οι ώρες στο κελί ήταν ώρες ξεκούρασης και ανάκτησης δυνάμεων.

Το τρίτο σύστημα, της Ιρλανδίας, το οποίο, όπως αναφέρθηκε παραπάνω είναι συνδυασμός των δύο προηγούμενων συστημάτων, προσπάθησε να εντάξει τα θετικά σημεία των δύο συστημάτων, αλλά λόγω της γενικότερης φιλοσοφίας και πρακτικής των συστημάτων, ενσωμάτωσε και τα μειονεκτήματά τους. Το μικτό αυτό σύστημα προέβλεπε τρία διαφορετικά στάδια έκτισης της ποινής. Το πρώτο στάδιο ήταν αυτό της πλήρους απομόνωσης για περίπου εννέα μήνες, ώσπου ο κρατούμενος ανάλογα την διαγωγή του σε αυτό το στάδιο, περνούσε στο δεύτερο. Το δεύτερο στάδιο είναι η εφαρμογή του συστήματος της Ωβούρνης (καταναγκαστική εργασία με πνευματική απομόνωση και πλήρης απομόνωση τις νυχτερινές ώρες). Ανάλογα πάλι την προσαρμογή και τη διαγωγή του κρατούμενου, ο ίδιος περνούσε στο τρίτο στάδιο (το πιο ωφέλιμο), αυτό της εργασίας σε εξωτερικό χώρο της φυλακής ή σε ιδιωτικά εργοστάσια με επιτήρηση. Ωστόσο, τα κριτήρια για την αγωγή κάθε κρατούμενου, ώστε να περάσει από το ένα στάδιο στο άλλο δεν ορίζονταν με σαφήνεια και ήταν θέμα υποκειμενικής κρίσης (του επιστάτη ή κάποιου άλλου) για την διαδικασία αυτή. Άλλωστε από την εφαρμογή αυτή του συστήματος αποδείχτηκε ότι ελάχιστοι πέρασαν στο τρίτο στάδιο.

Ο συγγραφέας αναφερόμενος στο καταλληλότερο σωφρονιστικό σύστημα για την χώρα μας εκείνη την εποχή, επικρίνει και τα τρία συστήματα, χρησιμοποιώντας αρκετά επιχειρήματα για το καθένα. Αρχικά για το πρώτο σωφρονιστικό σύστημα, αναφέρεται ο σκληρός και απάνθρωπος χαρακτήρας του συστήματος, το οποίο στην προσπάθειά του να σωφρονίσει τον κατάδικο, τον εξαγριώνει και τον εξουδετερώνει σωματικά και πνευματικά. Επίσης, τονίζει την ανάγκη δημιουργίας ατομικών κελιών, κάτι ιδιαίτερα δαπανηρό και χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα (μη ανταποδοτικό σύστημα).

Στη συνέχεια, αναφορικά με το δεύτερο σύστημα, αυτό της Ωβούρνης, αναφέρει την έλλειψη χώρων για την εργασία των κρατουμένων, καθώς και την αναποτελεσματικότητα της χρήσης επιστατών, οι οποίοι θα φοβηθούν να τιμωρήσουν έναν κατάδικο ανάμεσα σε πολλούς άλλους, προκαλώντας την οργή και την αντίσταση των υπολοίπων. Επομένως, θεωρεί αδύνατη την χρήση επιστατών. Επίσης, αναφέρεται στην αναποτελεσματικότητα της καταναγκαστικής και χωρίς στόχο εργασίας, η οποία φθείρει τον κρατούμενο σωματικά και πνευματικά και δεν του προσφέρει τη δυνατότητα συλλογισμού. Ο χαρακτήρας του συστήματος αυτού είναι ιδιαίτερα τιμωρητικός και εύκολα μπορεί να εκτροχιαστεί η κατάσταση σε μία φυλακή, λόγω της αγανάκτησης των κρατουμένων (στάσεις, αποδράσεις κ.α)

Τέλος σε σχέση με το τρίτο σύστημα, οι αδυναμίες εφαρμογής του στην Ελλάδα την περίοδο εκείνη συνίστανται στην αδυναμία δημιουργίας φυλακών, όπου να πραγματοποιούνται και τα τρία στάδια, τα οποία προβλέπονται. Αρχικά χρειάζονται μεγάλοι χώροι για τη δημιουργία κελιών και δωματίων για εργασία των κρατούμενων. Επίσης, χρειάζονται και κατάλληλοι χώροι για εργασία των κρατούμενων στο τρίτο στάδιο, κάτι ιδιαίτερα δαπανηρό.

Τελειώνοντας την περιγραφή των διαφόρων συστημάτων, που εφαρμόζονταν τον 19^ο αιώνα σε διάφορα μέρη της Ευρώπης, είναι χρήσιμο να αναφέρουμε την εξήγηση της έκφρασης «σωφρονιστικό σύστημα», όπως χαρακτηριστικά δίδεται από τον συγγραφέα του άρθρου : «Ως σωφρονιστικό σύστημα εννοείται μία εφαρμογή ενός τρόπου ζωής των καταδίκων στις ποινικές φυλακές, η οποία αφορά την διόρθωση των συνηθειών και του χαρακτήρα αυτών» (σε νεοελληνική απόδοση)³. Ο παραπάνω ορισμός αποτυπώνει χαρακτηριστικά την φιλοσοφία ύπαρξης σωφρονιστικού συστήματος στην συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Επιπλέον, οι στόχοι, που θέτει προς υλοποίηση ο θεσμός αυτός αναλογούν σε προσωπικό, το οποίο συνίσταται σε επιστάτες με αρμοδιότητα την τήρηση των κανόνων του

---

³ Ι.Α, Τυπάλδος, « *Επί της μελετώμενης διαρρυθμίσεως των φυλακών*», στο *Παρνασσός*, 7, 2, (1883), σ. σ. 145 - 164

σωφρονιστικού καταστήματος, την αυστηρή επιτήρηση των κρατουμένων και τη χρήση μέσων τις περισσότερες φορές, όπως τον βούρδουλα κ.α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

Η φυλακή ως χώρος αλλά και ως θεσμός εφαρμογής σωφρονιστικών μέτρων έκανε την εμφάνιση της με τη μορφή που την ξέρουμε και σήμερα από τον 16^ο αι. και έπειτα⁴. Πριν από τον 16^ο αι μ.Χ. ο θεσμός της φυλακής είχε ανταποδοτικό χαρακτήρα προς την εγκληματική πράξη που είχε διαπραχθεί. Από εκεί και έπειτα η ποινή της φυλακίσεως έχει ως σκοπό τον μονιμότερο παραδειγματισμό και τη βελτίωση του χαρακτήρα του κρατουμένου.

Από τότε έως σήμερα ο χαρακτήρας και το νόημα της φυλακής έχουν αλλάξει. Από χώρος κράτησης και τιμωρίας επιδιώχθηκε να γίνει χώρος σωφρονισμού. Έπειτα αναγνωρίστηκε ως νομικός όρος η έννοια του σωφρονισμού, η οποία ήρθε να ολοκληρώσει την εικόνα του ποινικού δικαίου δίνοντας του παράλληλα και ένα πιο ανθρώπινο πρόσωπο.

2.1 ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Στην αρχαία Ελλάδα, η φυλάκιση δε χρησιμοποιούταν ως δημόσια ποινή, αλλά σαν εξασφαλιστικό μέσο κατά μελλοθανάτων, χρεοφειλετών, καταδίκων σε μη αποτιθέισα χρηματική ποινή ή υποδίκων που είχαν συλληφθεί επ' αυτοφώρω. " Η φυλάκιση όμως μπορούσε να γίνει δεκτή ως ποινή από τον διάδικο σε "τμητό" δικαστικό αγώνα" (Δημοσθένη "Κατά Τιμοκράτους, 146' Πλάτωνος απολογία 37 b-c)⁵. Ο Πλάτωνας επίσης την εισηγείται ως ποινή για το αδίκημα της ασέβειας (Νόμοι, Χ, 908 α επ.). Διακρίνει τρεις κατηγορίες εγκληματιών και προτείνει αντίστοιχα τρία είδη δεσμοτηρίων . Ένα κοινό δεσμοτήριο- "τιμωρία", σε κάποιο έρημο τόπο για τους επικίνδυνους ασεβείς, που θα μπορούσαν να παρασύρουν και άλλους στην ασέβεια. Στην τελευταία περίπτωση μάλιστα, ο Πλάτωνας θεωρεί αναγκαία για τους κρατούμενους την απόλυτη και ισόβια απομόνωση, ώστε να μην βλάπτουν τους άλλους⁶ .

---

⁴N., Κουράκης, *Ποινική καταστολή* , Αθήνα , Σάκκουλας , 1990, σ. 107

⁵ Στο ίδιο, σ. 46

⁶ Στο ίδιο, σ. 46

2.2 ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία η κυριότερη ποινή ήταν η "ισόβια εκτόπιση" , η οποία επιβαλλόταν στους "έντιμους πολίτες" στερώντας τους παράλληλα την ιδιότητα του Ρωμαίου πολίτη και δημεύοντας την περιουσία τους. Επακόλουθο αυτής της ποινής ήταν ο ισόβιος περιορισμός των κινήσεων του κρατουμένου σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή για παράδειγμα σε ένα νησί και της απαγόρευσης εξόδου του από την περιοχή, διαφορετικά θα υφίσταντο την ποινή του θανάτου. Η ποινή αυτή αν και έχει τα χαρακτηριστικά της εξορίας είναι και μια αρχική φάση εφαρμογής της ποινής της στερητικής της ελευθερίας. Η στέρηση της ελευθερίας εφαρμόστηκε από πραγματική και όχι νομική πλευρά, από το ρωμαϊκό δίκαιο. Την χρησιμοποιούσαν κυρίως ως δημόσια ποινή , πολύ δε περισσότερο ως κεφαλική ποινή. Της απέδιδαν κυρίως εξασφαλιστικό χαρακτήρα. Την επέβαλλαν ως επί τω πλείστο σε υπόδικους, μελλοθανάτους και χρεοφειλέτες "έως την αντίστοιχη κατάγνωση εκτέλεση της ποινής τους ή την εξόφληση - εγγυοδοσία του χρέους τους"⁷. Το Ρωμαϊκό Δίκαιο έκανε διακρίσεις σχετικά με τις ποινές του ανάλογα με την κοινωνική τάξη του κατηγορουμένου. Για τους Ρωμαίους πολίτες είχε φυλακτικό χαρακτήρα, ενώ για τους δούλους είχε τιμωρητικό.

Όσον αφορά στην κατάσταση που επικρατούσε δεν ήταν καθόλου ικανοποιητική. Στην κυριότερη φυλακή της Ρώμης την Carcer Mamertinus, δεν υπήρχε καμία πρόνοια για τους κρατουμένους. Ζούσαν όλοι μαζί αδιακρίτως φύλου και ηλικίας, μέσα σε ένα κατασκότεινο κελί με στοιχειώδη διατροφή. Επίσης οι φυλακές γίνονταν κέντρο διαφθοράς για τον δεσμοφύλακα- ραβδούχο, ο οποίος αποσκοπούσε να εκμεταλλευτεί την υπάρχουσα κατάσταση προς συμφέρον του. Δεν άφηνε, για παράδειγμα, τους επισκέπτες να βλέπουν τους κρατούμενους, να τους δίνουν φαγητό και ρούχα παρά μόνο εάν έπαιρνε ο ίδιος ένα χρηματικό ποσό. η φυλακή αυτή είχε και άλλη χρήση. Εκτός από χώρο φυλακίσεως ήταν και χώρος θανατώσεως από αστία. για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιούσαν τους υπόγειους χώρους της φυλακής.

Αυτά όσον αφορά στο Ρωμαϊκό Δίκαιο το οποίο έδωσε τα φώτα του στις επερχόμενες γενιές νομοθετών προκειμένου να βελτιώνουν το εκάστοτε νομοθετικό

---

⁷Στο ίδιο, σ.54

σύστημα της εποχής τους.

2.3 ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Κατά τη βυζαντινή περίοδο παρατηρείται η έντονη επίδραση του χριστιανισμού και κάποια προσπάθεια για ανθρωπιστικότερη μεταχείριση των καταδίκων. Την ίδια περίοδο παρατηρείται επίσης μια ενεργητικότερη ανάμιξη της εκκλησίας στα θέματα απονομής της δικαιοσύνης γεγονός που προκαλεί ευρύτερη σύγχυση ανάμεσα στο δίκαιο και στην ηθική.

Στο βυζαντινό δίκαιο, ωστόσο, επιδείχθηκε μεγάλο ενδιαφέρον για τις συνθήκες κράτησης των καταδίκων στις φυλακές. Από το 340 μ.Χ. και έπειτα, οι χριστιανοί δημοσιεύουν διάφορες διατάξεις για την άσκηση εποπτείας στις φυλακές. Οι διατάξεις αυτές βρίσκονται συγκεντρωμένες σε δυο συλλογές νόμων, τον Θεοδοσιανό (438) και τον Ιουστινιανό Κώδικα (534)⁸ Στις συλλογές αυτές προνοούνται μέτρα υπέρ των κρατουμένων όπως: διαχωρισμός των δυο φύλων στις φυλακές, η εξασφάλιση καλών όρων διαβίωσης, η ταχεία εκκαθάριση των υποθέσεων για αυτούς που κρατούνται εκεί και η επιθεώρηση των φυλακών από δικαστές και επισκόπους, σε τακτά χρονικά διαστήματα. Αλλά και πάλι η κατάσταση στις βυζαντινές φυλακές δεν καλυτέρευσε, παρ'όλο το ανθρωπιστικό και χριστιανικό πνεύμα που διέπνεε το βυζαντινό δίκαιο.

2.4 ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Έπειτα από την πτώση της βυζαντινής αυτοκρατορίας και την κατάληψη από τουρκική ηγεμονία, οι επιδράσεις που δέχτηκε από τη Δύση στη διαμόρφωση των ποινικών θεσμών υπήρξαν ελάχιστες.

Οι Έλληνες που ζούσαν στις παραδουνάβιες παροικίες, κατάφεραν να φέρουν και στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα κάτι από όσα συνέβαιναν στα σωφρονιστικά συστήματα της Ευρώπης. Συγκεκριμένα, μεγάλες μορφές του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, όπως ο Ιώσηπος Μοισιόδακας, ο Δημήτριος Καταρτζής, ο Ρήγας Βελεστινλής και ο Αδαμάντιος Κοραής προσπάθησαν να συγκεράσουν τις ιδέες της Ευρώπης με την τότε ελληνική πραγματικότητα.

Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας, οι φυλακές γίνονταν αντικείμενο από τον

---

⁸Στο ίδιο, σ. σ. 61, 62

τοπάρχη. Επί Καποδίστρια επιδιώχθηκε κάποιος εξανθρωπισμός τους. Η απονομή της δικαιοσύνης εκείνη την περίοδο χαρακτηρίζεται από μια ηπιότητα, υπήρχαν βέβαια και κάποιες θανατικές ποινές κυρίως προς παραδειγματισμό και σωφρονισμό των άλλων. Οι δικαστικές αποφάσεις εκείνης της εποχής περιορίζονταν σε μικρές ποινές (ποινή φυλακίσεως για δυο μήνες και μικρή χρηματική ποινή στον ένοχο ή ακόμα και "καταναγκαστική" εργασία για τον καθαρισμό δρόμων).

2.5 ΟΘΩΝΙΚΗ & ΜΕΤΟΘΩΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Επί Οθωνικής βασιλείας, σύμφωνα με μαρτυρίες του Αμππέρ⁹, οι φυλακές βρίσκονταν σε άθλιες συνθήκες: οι κρατούμενοι ζούσαν όλοι μαζί χωρίς να διαχωρίζονται βάσει φύλου, ηλικίας ή αν ήταν υπόδικοι ή κατάδικοι. Χωρίς να έχουν κάποιες ασχολίες ή εργασίες. Δεν υπήρχε καμία ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η κατάσταση υγιεινής ήταν απελπιστική (μικρά κελιά, σκοτεινά και υγρά, χωρίς αέρα). Ο Αμππέρ, σκόπευε να ιδρύσει μια "βιομηχανική και γεωργική αποικία" επάνω στο παλιό φρούριο της Μεθώνης, η οποία θα λειτουργούσε βάσει του "προοδευτικού συστήματος". Τελικά η φυλακή αυτή έμεινε στα χαρτιά λόγω πιθανών προστριβών του με την τότε ελληνική κυβέρνηση, για οικονομικούς ίσως λόγους.

Κατά την μετοθωνική περίοδο, η πιο δραστήρια παρουσία στο χώρο της σωφρονιστικής πολιτικής στην Ελλάδα ήταν ο Αριστοτέλης Οικονόμου, εισαγγελέας του Εφετείου Αθηνών από το 1875 έως το 1878. Προχώρησε σε έκδοση της εφημερίδας "εφημερίς των φυλακών", κινήθηκε για την αναμόρφωση των ελληνικών φυλακών, αλληλογραφούσε με τους κρατούμενους, παρείχε πληροφορίες για τη λειτουργία άλλων φυλακών σε άλλες χώρες, πρότεινε λύσεις για τη λειτουργία των φυλακών, όπως την κατάταξη του εγκληματία ανάλογα με το είδος των εγκλημάτων που έχει διαπράξει, την τεχνική και θρησκευτική διδασκαλία των κρατουμένων, τη μετασωφρονιστική μέριμνα και τη μόρφωση του προσωπικού των φυλακών. Κινητοποιήθηκε επίσης για τη δημιουργία συνεταιρισμών για την οικοδόμηση νέων φυλακών¹⁰.

Από εκεί και πέρα η ελληνική κυβέρνηση ενεργοποιήθηκε για να ενημερωθεί

---

⁹Βενιαμίν Αμππέρ(1797- 1873): γάλλος ιππότης, ο οποίος σε ηλικία 25 ετών και έπειτα από μια δεινή προσωπική του εμπειρία στις γαλλικές φυλακές, αφιέρωσε τη ζωή του στη μελέτη και βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας στις φυλακές, τα νοσοκομεία, τα σχολεία και τους στρατώνες της Ευρώπης κατά την εποχή του

¹⁰N., Κουράκης, *Ποινική Καταστολή*, ό.π. , σ. 200

σχετικά με το τι ισχύει στα ξένα σωφρονιστικά συστήματα. Στάλθηκαν μάλιστα και Έλληνες παρατηρητές στην Ευρώπη προκειμένου να συγκεντρωθούν σχετικές πληροφορίες. Οι παρατηρήσεις και τα προβλεπόμενα μέτρα δεν μπόρεσαν εν τέλει να εφαρμοσθούν λόγω αλλαγής της κυβέρνησης, η οποία και κατάργησε τον προηγούμενο νόμο σχετικά με τη διαίρεση και διοίκηση των φυλακών. Σε γενικές γραμμές οι φυλακές εκείνης της εποχής, αντιμετωπιζόνταν ως ένα πεδίο μικροπολιτικής και διορισμών¹¹.

Η ιδιωτική πρωτοβουλία εκείνης της εποχής μπόρεσε να ισορροπήσει κατά κάποιον τρόπο την κατάσταση. το 1887, χτίζονται, έπειτα από δωρεά του Συγγρού, στην περιοχή της Καλλιθέας, οι φυλακές του Συγγρού. Ένα διώροφο κτίριο έξι έως 11 κλινών. Το κτίριο όμως καταστράφηκε κατά τα Δεκεμβριανά. Το 1896 και το 1900 οικοδομούνται στην Αθήνα, έπειτα από δαπάνες του Γ. Αβέρωφ, το "εφηβείο Αβέρωφ" και οι "Κεντρικές γυναικείες φυλακές". Το 1885, υπήρξαν κάποιες πρωτοβουλίες για τη διευθέτηση του σωφρονιστικού συστήματος, αλλά δεν εφαρμόστηκαν.

2.6 20ος ΑΙΩΝΑΣ

Από τις αρχές ήδη του νέου αιώνα, έγιναν αρκετές προσπάθειες βελτίωσης του υπάρχοντος σωφρονιστικού συστήματος. Το 1905, ο υπουργός δικαιοσύνης της τότε κυβέρνησης, ανέθεσε στον Αρεοπαγίτη Α. Πεταλά τη σύνταξη γνωμοδοτήσεως για την πρακτική μεθόδευση μιας σωφρονιστικής μεταρρύθμισης.

Έπειτα από έρευνες του, πάνω στη σωφρονιστική πολιτική άλλων χωρών και ταξίδια του στο εξωτερικό καταλήγει στα εξής :

- διαίρεση των κρατουμένων σε υπόδικους και κατάδικους,
- απλοποίηση των στερητικών ποινών της ελευθερίας,
- την ίδρυση φυλακών για τους αγροτικούς πληθυσμούς και
- την ανέγερση φυλακών με εργασία των καταδίκων¹².

Αναφέρεται εκτενέστερα στην οργάνωση των φυλακών, την διδασκαλία των καταδίκων, τη μετασωφρονιστική τους προστασία και τη νομοθετική καθιέρωση της υπ' όρου απολύσεως και του ποινικού μητρώου, βάσει του σχεδίου νόμου, που είχε εκπονήσει ο Στέβενς- Γενικός Επιθεωρητής των φυλακών του Βελγίου- κατά την παραμονή του στην Ελλάδα.

Επί κυβερνήσεως Βενιζέλου, ο τότε υπουργός δικαιοσύνης Ν.

---

¹¹ Στο ίδιο, σ. 202

¹² Στο ίδιο, σ. σ. 206,207

Δημητρακόπουλος, εφάρμοσε ως νόμους πολλές από τις προτάσεις του Πεταλά. Στον σωφρονιστικό τομέα ο Δημητρακόπουλος εισηγήθηκε την εισαγωγή προοδευτικών θεσμών όπως 1)την επί εγγυήσει απόλυση προφυλακισμένων 2)την αναστολή εκτέλεσης της ποινής της φυλάκισης έως τρεις μήνες 3)την μετατροπή μικρών ποινών κρατήσεως ή φυλάκισης έως ένα έτος σε χρηματική και 4)την υφ' όρων αποφυλάκιση για όσους συμπληρώνουν ένα μεγάλο μέρος της επιβληθείσας ποινής.

Όσον αφορά στο θέμα των φυλακών ο Δημητρακόπουλος κατέθεσε Σχέδιο Νόμου, τον Οκτώβριο του 1911, "περί οργανώσεως των φυλακών του κράτους". Αυτό το Σχέδιο Νόμου, είναι επηρεασμένο κυρίως από τα γαλλικά πρότυπα. Σκοποί του νόμου αυτού, κατά τον Δημητρακόπουλο είναι κυρίως" 1)η βαθμιαία και συστηματική ανέγερση νέων κτιρίων φυλακών και 2) η εισαγωγή σε αυτές και λειτουργία του νέου σωφρονιστικού συστήματος και νέας διοικήσεως, κατά τα πορίσματα της σύγχρονης επιστήμης, τις συνθήκες της ελληνικής πραγματικότητας και τα μέσα που μπορούν να διατεθούν από το κράτος για το σκοπό αυτό¹³. Σχετικά όμως με αυτό το Σχέδιο Νόμο υπήρξαν δριμύτατες αντιδράσεις.

Ο διάδοχος του Δημητρακόπουλου στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Κωνσταντίνος Ρακτιβάν με τον Νόμο 160 της 9/11.3.1914 καθιέρωσε "την εισαγωγή του απομονωτικού συστήματος σε όλες τις δικαστικές φυλακές, ορίσθηκε ανώτατο όριο απομονωτικής φυλακίσεως το ένα έτος, παρασχέθηκε η δυνατότητα εκτίσεως ποινών υπό απομονωτικό σύστημα και σε κατάδικους μέχρι ένα έτος ή- εξαιρετικά- και περισσότερο, διευκρινίστηκε η τύχη του προϊόντος εργασίας των κρατουμένων και ανατέθηκαν πρόσθετα καθήκοντα στη διοίκηση των φυλακών"¹⁴.

Επίσης κατά την περίοδο 1913-1916 προσκλήθηκε στην Ελλάδα, ο γάλλος Λέων Μπαρτές, διευθυντής στις φυλακές De la Sante, μια από τις υποδειγματικές φυλακές εκείνης της εποχής. Έπειτα από δικές του εισηγήσεις οργανώθηκαν, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, διοικητική σωφρονιστική υπηρεσία, φυλακτικό προσωπικό και Σχολή για την επιμόρφωση του προσωπικού αυτού (ν. 123/ 1913). Παράλληλα εκπονήθηκαν σχέδια για τα νέα κτίρια των φυλακών. Οι συνεχείς πόλεμοι όμως από το 1912 και έπειτα δεν άφησαν περιθώρια για την πραγματοποίηση αυτών των φιλόδοξων σχεδίων.

Όσον αφορά στη σχολή φυλακτικού προσωπικού που θεσπίστηκε υπό τον ν.123/1913, ο Γενικός Επιθεωρητής των φυλακών του κράτους, Ηλίας Λαγκάκος, δίνει μια σαφή εικόνα σε άρθρο του στο περιοδικό "Εργασία" (30.07. 1933):

"Το προσωπικό των φυλακών ποσοτικώς και ποιοτικώς υστερεί καταπληκτικώς.

---

¹³Στο ίδιο, σ. 208

¹⁴Στο ίδιο, σ. 211

Εντελώς αδικαιολόγητα εσταμάτησεν από πενταετίας η λειτουργία της Σχολής των φυλάκων και ούτω ουδεμία θεωρητική και πρακτική εκπαίδευσις παρέχεται εις τους προσλαμβανομένους υπαλλήλους. Όχι μόνο τούτο αλλά πολλάκις κατά τον διορισμόν αυτών δεν γίνεται στοιχειώδης καν έρευνα ούτε περί του ηθικού ποιού αυτών, ούτε περί της σωματικής αρτιμέλειας και υγείαν των. Ως προς το διοικητικόν προσωπικόν δια λόγους οικονομίας ητόνισε ο θεσμός της μετεκπαιδύσεως, μετά την πρώτην εφαρμογή του, καίτοι είχε αποδώσει άριστα αποτελέσματα".

Ενώ η κατάσταση της σωφρονιστικής πρακτικής ήταν τόσο δυσοίωνη, στη θεωρία σημειώθηκε ουσιαστική πρόοδος. Στην Αθήνα (1930) και στην Θεσσαλονίκη (1932), δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για τη διδασκαλία του μαθήματος της Σωφρονιστικής. Κυκλοφόρησε για δεύτερη φορά το σωφρονιστικό περιοδικό "Σωφρονιστικά Πληροφορία". Δημοσιεύτηκαν μελέτες και συγγράμματα πάνω στα σχετικά θέματα, κυρίως κατά την περίοδο 1936- 1940. Επίσης, προωθήθηκε η θέσπιση νέου ποινικού κώδικα με εκσυγχρονισμένες διατάξεις επηρεασμένες από τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

2.7 ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ : ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Έπειτα από συνεχείς προσπάθειες των προηγούμενων ετών, τον Νοέμβριο του 1966, μια ομάδα ειδημόνων¹⁵ περί τα σωφρονιστικά, κατέθεσε στη Βουλή για ψήφιση ένα " Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα Εκτελέσεως Ποινών και Ασφαλιστικών Μέτρων". Το Σχέδιο αυτό πήρε νομοθετική ισχύ, αλλά στην ουσία δεν εφαρμόστηκε από τη στρατιωτική κυβέρνηση, η οποία εκείνη την εποχή ανέλαβε με αυταρχικό τρόπο τα ηνία της εξουσίας. Το 1971 μάλιστα επεδίωξε να το αναθεωρήσει. Με εγκυκλίους της κατήργησε ορισμένες πολύ σημαντικές διατάξεις όπως τα ανοικτά σωφρονιστικά καταστήματα.

Η επόμενη προσπάθεια για αντικατάσταση του "Σωφρονιστικού Κώδικα" έγινε το 1983 από μια ομάδα εργασίας, η οποία τον Ιούλιο του 1984 μετεξελίχθηκε σε Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή υπό την προεδρία, αρχικά, του τότε προέδρου Πρωτοδικών Αντ. Μιχαλακέα και έπειτα του καθηγητή ποινικού δικαίου του Παν/μίου Αθηνών Πέτρου Παπαδάτου. Η επιτροπή αυτή εκπόνησε το Σχέδιο του ισχύοντος έως σήμερα Κώδικα Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων¹⁶.

Στη συνέχεια ακολούθησε το Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα 1991/1996. Στο

---

¹⁵ Ο καθηγητής Κων/ντίνος Γαρδίκας, ο υφηγητής Μενέλαος Μπακατσούλας, ο δ/ντής Σωφρονιστικής Διοικήσεως στο Υπ. Δικ. και εκδότης της "Σωφρονιστικής Επιθεώρησης" Χαράλαμπος Τριανταφυλλίδης

¹⁶Ν., Κουράκης, *Ποινική Καταστολή*, ό.π., σ. 239

Σχέδιο αυτό αναφέρεται ότι ως "μεταχείριση των κρατουμένων νοείται η υπαγωγή τους στους κανόνες που ρυθμίζουν τους όρους και τις συνθήκες περιορισμού της προσωπικής ελευθερίας, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους ποινικούς δικονομικούς και διοικητικούς νόμους (ά.1). Στο ίδιο Σχέδιο δηλώνεται ότι " τα μέτρα φύλαξης και εξασφάλισης της ομαλής λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης δεν επιτρέπεται να αποκλείουν την άσκηση συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων"¹⁷.

Αυτή η περίοδος χαρακτηρίζεται από αλλαγές και προσπάθειες βελτίωσης του σωφρονιστικού συστήματος. Στην περίπτωση όπου εφαρμοζόταν " Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα Εκτελέσεως Ποινών και Ασφαλιστικών Μέτρων" του 1966, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ο κύκλος της αναμόρφωσης του σωφρονιστικού συστήματος άρχισε να κλείνει και να πλησιάζει σε αρκετά σημεία τα ευρωπαϊκά συστήματα. Αυτό όμως δεν έγινε εφόσον πολιτικές δολοπλοκίες ακύρωσαν τις προηγούμενες προσπάθειες.

Από το 1984 και έπειτα αρχίζει, όπως είδαμε και παραπάνω αυτός ο αναβρασμός προκειμένου να βελτιωθεί το υπάρχον σωφρονιστικό σύστημα. Μετά από τόσους αιώνες προσπαθειών σαφώς το σωφρονιστικό σύστημα είναι πιο ανθρώπινο αλλά εν τέλει ο επιθυμητός σωφρονισμός των κρατουμένων μένει μάλλον άπιαστο όνειρο, για όλους όσους ασχολούνται με τον χώρο, αλλά και φρούδα ελπίδα για όσους εκ των κρατουμένων, έστω και οι ελάχιστες αυτές εξαιρέσεις, επιθυμούν να σωφρονιστούν.

---

¹⁷ Στο ίδιο, σ. 241

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Μελετώντας τα σωφρονιστικά συστήματα άλλων χωρών, εντοπίζουμε άλλες στρατηγικές και πολιτικές αντιμετώπισης και πρόληψης της εγκληματικής συμπεριφοράς, καθώς και της αξίας της ελευθερίας. Οι στρατηγικές αυτές εντάσσονται στο γενικότερο νομικό και προνοιακό σύστημα της κάθε χώρας, καθώς και στις ιδιαίτερες πολιτισμικές συνθήκες, που επικρατούν τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο στις κοινωνίες αυτών των χωρών.

3.1 ΣΟΥΗΔΙΑ

Ξεκινώντας από τη Σουηδία, χώρα πρότυπο σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής και εκ διαμέτρου αντίθετη σε πολλά σημεία από την Ελλάδα, το σωφρονιστικό σύστημα στηρίζεται στην επίτευξη της κοινωνικής ειρήνης και ευεξίας. Για το λόγο αυτό οι ποινές, που θεσπίζονται, τηρούν το παραπάνω κριτήριο, ώστε και πρακτικά να είναι ικανές να επιτυγχάνεται ο γενικότερος στόχος του σωφρονιστικού συστήματος.

Κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, στην Σουηδία εμφανίζονται οι πρώτες ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις με εμπνευστή τον βουλευτή και καθηγητή στο πανεπιστήμιο Lund Γιόχαν Τυρέν. Καταργείται η ποινή του θανάτου (1921) και εισάγεται το σύστημα των ημερησίων προστίμων (1931). Το έργο αυτό συνεχίστηκε και από άλλους αξιόλογους επιστήμονες, όπως ο Καρλ Σλύτερ, ο οποίος καθιέρωσε τις «ανοιχτές φυλακές» (δηλ. φυλακές – αγροικίες με εκτεταμένο υπαίθριο χώρο), ως βασική μορφή εκτίσεως των ποινών κατά της ελευθερίας (1946). Σύνθημα του Σλύτερ, ο οποίος διετέλεσε και Υπουργός Δικαιοσύνης ήταν «να εκκενώσουμε τις φυλακές»¹⁸. Την ίδια περίοδο λήφθηκαν μέτρα για τον περιορισμό της ποινικής δίωξης των ανηλίκων και για την ορθολογική «μεταχείρισή» τους σε φυλακές ανηλίκων (1935). Η ιδέα της μεταχείρισης του εγκληματία (ανήλικου παραβάτη και ενήλικου εγκληματία) ήταν η βάση και το μέσο για την κοινωνική επανένταξή του.

---

¹⁸ Στο ίδιο, σ. 324

Το σύστημα αυτό της «μεταχειρίσεως» δεν εμφάνισε τα αναμενόμενα αποτελέσματα και άρχισαν να αμφισβητούνται οι πρακτικές αυτού του συστήματος πάνω στην ανθρώπινη συμπεριφορά. Για το λόγο αυτό, η προσοχή των επιστημόνων στράφηκε στην αναζήτηση άλλων λύσεων. Δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στα «εναλλακτικά μέτρα» επιβολής των ποινών, τα οποία κυρίως αντικατέστησαν τις στερητικές ποινές της ελευθερίας. Τέτοια μέτρα είναι η χρηματική ποινή, η υπ' όρον καταδίκη και η προστατευτική επίβλεψη (στην κατηγορία αυτή εντάσσεται και η «συμβατική θεραπεία», πρόγραμμα θεραπείας σε θεραπευτική κοινότητα, κυρίως για παραβάτες – χρήστες ναρκωτικών ή αλκοόλ). Ιδιαίτερα μέτρα, που απευθύνονται σε ανήλικους αλκοολικούς και σε άτομα με ψυχική νόσο, συνίστανται στην παραπομπή των ατόμων αυτών σε ιδιαίτερες υπηρεσίες πρόνοιας, οι οποίες μέχρι πρόσφατα προσδιόριζαν ανεξάρτητα από τις δικαστικές τον τρόπο και τον χρόνο της μεταχείρισης.

Αξίζει να αναφερθούμε περιληπτικά στο μέτρο της «κοινοφελούς εργασίας», το οποίο άρχισε να εφαρμόζεται πειραματικά στη Σουηδία το 1990 και στη συνέχεια αποτέλεσε δυνατότητα μετατροπής μίας τελεσίδικης καταδικαστικής απόφασης σε ποινή φυλάκισης. Το μέτρο αυτό ως ποινή καθώς και ο συνδυασμός με την ποινή της «εντατικής προστατευτικής επίβλεψης στην κοινότητα με τη χρήση ηλεκτρονικής επιτήρησης», έχει διπλό στόχο. Από την μία πλευρά στοχεύει στην αποτελεσματικότερη δράση της ποινής ως προς το σωφρονισμό του κρατούμενου και από την άλλη επιδιώκεται η όσο το δυνατόν ομαλή και γρήγορη επανένταξη του κρατούμενου στην ελεύθερη κοινωνία. Βασική παράμετρος για την εφαρμογή των παραπάνω ποινών είναι η προστασία και η εξασφάλιση της δημόσιας ασφάλειας. Για το λόγο αυτό τηρούνται κάποια κριτήρια για την επιβολή αυτών των ποινών αντί της στερητικής ποινής της ελευθερίας. Τα κριτήρια αυτά είναι η ποινική αξία του αδικήματος (μικρή ή μεγάλη) και το ποινικό παρελθόν του κατάδικου.

Στο γενικότερο σωφρονιστικό σύστημα της Σουηδίας, η οργάνωση και η λειτουργία των φυλακών συνίσταται στη δημιουργία ενιαίων κατά είδος φυλακών, τοπικών και εθνικών (1974). Η φιλοσοφία της παραπάνω μορφής των φυλακών έγκειται σε δύο βασικές αρχές, στην αρχή της εγγύτητας και στην αρχή της κανονικότητας. Η αρχή της εγγύτητας εξασφαλίζει την επαφή και την επικοινωνία του κρατούμενου με την κοινότητα, από την οποία ο ίδιος προέρχεται, διευκολύνοντας της μετέπειτα ένταξή του σε αυτήν. Η αρχή της κανονικότητας προσφέρει τις απαραίτητες υπηρεσίες στους κρατούμενους μέσω των υπηρεσιών της κοινότητας και όχι από ειδικές σωφρονιστικές υπηρεσίες, αποτρέποντας τον αποκλεισμό των κρατουμένων από την υπόλοιπη κοινότητα.

Η παραπάνω οργάνωση των φυλακών δεν αποτρέπει την «μεταχείριση» του κρατούμενου, εφόσον επιβάλλεται σε αυτόν ένα πρόγραμμα μεταχειρίσεως, το οποίο ωστόσο σχεδιάζεται από εξειδικευμένους υπαλλήλους και λαμβάνοντας υπόψη πάντα τις ιδιαίτερες ανάγκες και χαρακτηριστικά του κρατούμενου. Στη συνέχεια, μία μεγάλη σε αριθμό και ποικιλία αλυσίδα οργανώσεων εμπλέκεται στην πραγματοποίηση αυτού του προγράμματος, βάσει των στόχων, που έχουν τεθεί. Ιδιαίτερα βοηθητικός παράγοντας στην εφαρμογή των παραπάνω είναι και η αναλογία κρατουμένων – προσωπικού φυλακών, η οποία το 1990 υπολογιζόταν σε έναν υπάλληλο για κάθε κρατούμενο (χωρίς να υπολογίζεται το διοικητικό προσωπικό των σωφρονιστικών καταστημάτων). Αν υπολογίσουμε και τα ειδικά σώματα εθελοντών, τα οποία λειτουργούν σε αρκετές περιπτώσεις κρατουμένων για την καλύτερη επαφή τους με την υπόλοιπη κοινότητα, η παραπάνω αναλογία αυξάνεται ως προς τον αριθμό του προσωπικού αλλά και ως προς την ποιοτική και ενεργή ενασχόληση με τους κρατούμενους.

3.2 ΔΑΝΙΑ

Στην αντεγκληματική πολιτική της Δανίας φανερώνεται η τάση στην υιοθέτηση ποινών, που δεν είναι στερητικές της ελευθερίας και παράλληλα η διαμόρφωση του σωφρονιστικού συστήματος, ώστε ο κρατούμενος να προετοιμάζεται για την επιστροφή του στην κοινότητα (χορήγηση αδειών, ανοικτές φυλακές, συμπαράσταση κοινωνικών λειτουργιών)¹⁹. Ως αποτέλεσμα μίας τέτοιας πολιτικής είναι η μείωση των ποινών φυλάκισης (η οποία πλέον επιβάλλεται σε περιπτώσεις της ειδικής νομοθεσίας περί ναρκωτικών) και η επιβολή περισσότερο χρηματικών ποινών ή συνδυαστικών ποινών. Επίσης, σημαντική είναι η κατάσταση των φυλακών στην Δανία, η οποία αν και δεν είναι ιδιαίτερα καλή (απαρχαιωμένα κτίρια), ωστόσο δεν υπάρχει κορεσμός σε κρατούμενους. Αρκεί να τονίσουμε σε αυτό το σημείο ότι το 35% των κρατούμενων εκτίουν την ποινή τους σε ημι-ανοικτά σωφρονιστικά καταστήματα.

Τέλος, ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, στο οποίο αντικατροπτίζεται η σωφρονιστική πολιτική της συγκεκριμένης χώρας είναι η φυλακή Ringe, στην οποία λειτουργεί μικτό τμήμα ανδρών και γυναικών, όπου επιτρέπεται και η γενετήσια επαφή (είτε πρόκειται για συζύγους είτε για συντρόφους). Συνυπολογίζοντας και την αναλογία προσωπικού – κρατουμένων, όπως αυτή ίσχυε

---

¹⁹Στο ίδιο, σ. 336

κατά το έτος 1990, (1,2:1), αντιλαμβανόμαστε την εφαρμογή της σωφρονιστικής πολιτικής στη Δανία και τους στόχους, τους οποίους θέτει.

3.3 ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Στη Νορβηγία σημαντικό βήμα του Ποινικού Κώδικα αποτέλεσε η κατάργηση της ποινής του ισόβιου εγκλεισμού το 1981. Επίσης, λόγω του γενικότερου κλίματος συμβίωσης των ανθρώπων σε πνεύμα σεβασμού και αλληλεγγύης, η Νορβηγία είναι η χώρα όπου επιβάλλονται οι ηπιότερες ποινές μεταξύ των σκανδιναβικών χωρών. Σημαντική πρωτοπορία της χώρας αυτής είναι και η πρακτική της μη έκτισης της ποινής φυλάκισης, εάν δεν υπάρχει διαθέσιμος χώρος σε αυτές. Η πρακτική αυτή έχει ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει υπερπληθυσμός στα σωφρονιστικά καταστήματα, ούτε και να δημιουργούνται νέα για την κάλυψη περιστασιακών αναγκών. Οι συνέπειες των παραπάνω είναι να διατηρούνται οι κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης και σωφρονισμού των κρατουμένων και να εφαρμόζονται νέες πρακτικές για την επιβολή ποινών, οι οποίες μπορούν να αντικαταστήσουν τις στερητικές ποινές ελευθερίας (όπως η παροχή κοινωφελούς εργασίας, 1991)²⁰.

3.4 ΦΙΛΑΝΔΙΑ

Στη Φιλανδία η σωφρονιστική πολιτική διαφοροποιείται σε κάποια σημεία από τις πολιτικές των άλλων σκανδιναβικών κρατών. Πιο συγκεκριμένα, αν και κατήργησε σχετικά νωρίς τις ποινές του θανάτου και της καθείρξεως (1971 και 1975 αντίστοιχα), ωστόσο η τακτική της επιβολής ποινών δεν συμβαδίζει με τις άλλες χώρες. Πιο συγκεκριμένα, «η ποινή θεωρείται ότι θα πρέπει να έχει ως κύριο σκοπό την επίσημη αποδοκίμασία του εγκληματία από την κοινωνία, ενώ η ιδέα της μεταχείρισεως υπήρξε εξ υπαρχής άγνωστη στη Φιλανδία, ακόμη και για την αντιμετώπιση ψυχοπαθολογικών περιπτώσεων, που παραπέμπονται απλά στα ψυχιατρεία»²¹.

Παρατηρούμε, δηλαδή, ότι πρακτικά οι ποινές που επιβάλλονται δεν είναι ιδιαίτερα βαριές, ωστόσο χρησιμοποιούνται με τέτοιο τρόπο ώστε να αποτελούν μία πράξη της αποδοκίμασίας της κοινωνίας προς την πράξη και το θύτη του εγκλήματος. Με τον τρόπο αυτό, έχει επιτευχθεί σημαντική μείωση των καταδικασθέντων σε φυλάκιση (από το 1986 έως το 1992 ο αριθμός των

---

²⁰ Στο ίδιο, σ. σ. 338, 339

²¹ Στο ίδιο, σ. σ. 340. 341

φυλακισμένων μειώθηκε κατά το ήμισυ και έχει διατηρηθεί ένα 25% των διαθέσιμων θέσεων στις 21 συνολικά φυλακές της χώρας).

3.5 ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Η Ολλανδία αποτέλεσε την χώρα – παράδειγμα σχετικά με την αντεγκληματική της πολιτική. Από πολύ νωρίς(19^ο αιώνα), το ποινικό σύστημα προέβλεπε ειδικά σωφρονιστικά καταστήματα για διάφορες κατηγορίες κρατούμενων, όπως για εγκληματίες ελαττωμένου καταλογισμού, νεαρούς εγκληματίες κ.α. Υπήρχε ειδικό κέντρο ταξινόμησης στη Χάγη, όπου γινόταν μελέτη της προσωπικότητας του εγκληματία και η τοποθέτησή του σε ανάλογα σωφρονιστικά καταστήματα για την όσο το δυνατό αποτελεσματικότερη έκτιση της ποινής, σε περιβάλλον κατάλληλο για την προετοιμασία και επανένταξή του στην ελεύθερη κοινωνία. Αργότερα, η ιδέα αυτή εγκαταλείφτηκε και έδωσε τη θέση της στην προσπάθεια να συμμορφωθεί ο κρατούμενος με τους περιορισμούς και τους κανόνες του περιβάλλοντος, στο οποίο κρατούνταν.

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρήθηκε ραγδαία αύξηση του ποσοστού των εγκληματιών. Μέχρι το 1981 το μεγαλύτερο ποσοστό των εγκληματιών ήταν κρατούμενοι με εξαιρετικά μικρής διάρκειας ποινές. Ωστόσο, τα ποσοστά διαφοροποιήθηκαν στη συνέχεια με σημαντικές αυξήσεις στα ποσοστά των κρατούμενων με ποινές πάνω από 4 έτη (9 φορές μεγαλύτερο ποσοστό κρατούμενων με πάνω από 4 έτη φυλάκισης, από το 1982 έως το 1992)²².

Κύριος παράγοντας για την αύξηση του ποσοστού των εγκληματιών θεωρήθηκε το ήπιο ποινικό και σωφρονιστικό σύστημα της χώρας. Για το λόγο αυτό διαφοροποιήθηκε η λογική της σωφρονιστικής πολιτικής και από την προσπάθεια επανένταξης των κρατούμενων στράφηκε περισσότερο στην επιβολή του νόμου και της τάξης. Οι εναλλακτικές ποινές, που προβλέπονται έχουν και αυτές τον ίδιο τιμωρητικό χαρακτήρα με τις στερητικές της ελευθερίας ποινές. Η αλλαγή αυτή στο ποινικό και σωφρονιστικό σύστημα της Ολλανδίας διαφοροποίησε σημαντικά το αρχικό ανθρωπιστικό ποινικό σύστημα. Η αλλαγή αυτή εντάσσεται στην ανάγκη εξεύρεσης τρόπων για τη μείωση της εγκληματικότητας, κάτι το οποίο δεν επιτεύχθηκε με την υιοθέτηση περισσότερο αυστηρών ποινών. Σήμερα το ποινικό σύστημα της Ολλανδίας δεν αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση, αλλά αντίθετα τείνει να προσαρμοστεί με άλλα αυστηρότερα συστήματα των γειτονικών χωρών του.

---

²² Στο ίδιο, σ. 345

3.6 ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Μετά την ένωση της Ανατολικής και Δυτικής Γερμανίας (1990), εφαρμόζεται ένας ενιαίος Ποινικός Κώδικας, ο οποίος όμως έχει υιοθετήσει πολλά στοιχεία από τον Ποινικό Κώδικα, που ίσχυε στην Δυτική Γερμανία. Ήδη από τον αναθεωρημένο Π.Κ. της Δ. Γερμανίας το 1975, συντελέστηκαν καινοτομίες, όπως η αποποινικοποίηση των περισσότερων αδικημάτων κατά των ηθών και η απεγκληματοποίηση των πταισμάτων. Επίσης, ως προς τις ποινές, θεσπίστηκε το σκανδιναβικό σύστημα των ημερήσιων προστίμων, καθιερώθηκε νομοθετικά η προτεραιότητα της χρηματικής ποινής έναντι των ποινών κατά της ελευθερίας έως 6 μήνες και τέλος, διευρύνθηκε αποφασιστικά ο κύκλος των περιπτώσεων κατά τις οποίες θα μπορούσε να αποφευχθεί η έκτιση των ποινών κατά της ελευθερίας.

Αναφορικά με τα μέτρα ασφαλείας του γερμανικού Π.Κ. προβλέπεται η εισαγωγή επικίνδυνων ακαταλόγιστων ή μειωμένου καταλογισμού εγκληματιών σε ψυχιατρικά καταστήματα ή η εισαγωγή σε ειδικά θεραπευτικά καταστήματα των αλκοολικών και τοξικομανών κρατουμένων. Ως νέο μέτρο ασφαλείας θεσπίζεται η εκούσια συγκατάθεση του κρατούμενου για την εισαγωγή του σε κοινωνικοθεραπευτικό κατάστημα εγκληματιών με σοβαρές διαταραχές στην προσωπικότητά του ή κίνδυνος για επαναλαμβανόμενη εγκληματική συμπεριφορά. Τα παραπάνω μέτρα συγκλίνουν στην πολιτική της «μεταχειρίσεως» του κρατούμενου και μπορούν να εφαρμοστούν σε διευρυμένες ομάδες κρατουμένων.

Πρακτικά, αν και ο κύριος στόχος των παραπάνω μέτρων και καινοτομιών ήταν το άνοιγμα των φυλακών και η όσο το δυνατόν ένταξη του κρατούμενου στο κοινωνικό σύνολο, μέσα από την επαφή του με αυτό, ωστόσο προκύπτουν διαφορετικά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα, από τα 194 καταστήματα κράτησης ενηλίκων, που υπήρχαν το 1992, μόνο τα 22 ήταν ανοιχτά. Επίσης, αναφέρονται σημαντικές ελλείψεις σε προσωπικό και σε θέματα συνθηκών διαβίωσης των κρατουμένων²³.

3.7 ΑΥΣΤΡΙΑ

Ο Αυστριακός Ποινικός Κώδικας ακολούθησε κατά βάση τον Γερμανικό. Το σημαντικό σε αυτό το σημείο είναι ότι η Αυστρία είχε στα τέλη της δεκαετίας του '90 από τους υψηλότερους δείκτες κράτησης, ανάμεσα στα μέλη – κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το λόγο αυτό διατυπώθηκε και τέθηκε σε ισχύ το 1988

---

²³ Στο ίδιο, σ. σ. 348, 353

πρόταση μεταρρύθμισης των ποινικών κυρώσεων. Είναι χρήσιμο να σημειώσουμε την αντίληψη, που υπάρχει στο αυστριακό σωφρονιστικό δίκαιο περί εκτελέσεως της ποινής. Βασικός σκοπός της ποινής είναι η κοινωνική επανένταξη του κρατουμένου και η προστασία του κοινωνικού συνόλου. Επιπλέον, με την ποινή τίθεται σαν στόχος και η κατάδειξη της συμπεριφοράς, που θεμελίωσε την καταδίκη. Από αυτό προκύπτει η αντινομία των στόχων, που τίθενται με την έκτιση των ποινών. Από την μία πλευρά, επιδιώκεται η αποτελεσματικότερη ένταξη του κρατούμενου στο κοινωνικό σύνολο και η αλλαγή των συνθηκών, που οδηγούν σε εγκληματικές συμπεριφορές, ενώ από την άλλη υποβόσκει η έννοια της τιμωρίας για την παράβαση των κοινωνικών κανόνων και την παρέκκλιση από το κοινωνικά αποδεκτό²⁴.

3.8 ΕΛΒΕΤΙΑ

Η Ελβετία, η οποία είναι μία ευρωπαϊκή χώρα με ιδιαίτερη διοικητική μορφή (χωρισμένη σε 26 καντόνια), δεν έχει έναν ενιαίο σωφρονιστικό νόμο. Υπάρχει ο ελβετικός Ποινικός Κώδικας, ο οποίος βρίσκεται σε ισχύ από το 1942 και ρυθμίζει σε γενικές γραμμές θέματα των ποινών και της εκτελέσεώς τους. Ωστόσο, η οργάνωση των σωφρονιστικών καταστημάτων και η λειτουργία τους ρυθμίζεται από τα καντόνια. Από το 1960 αναπτύσσεται συνεργασία μεταξύ των καντονίων για την οργάνωση και εξειδίκευση καταστημάτων, ώστε να αποτρέπεται η επικάλυψη ή η άσκοπη δημιουργία παρόμοιων σωφρονιστικών καταστημάτων.

Με τον ισχύοντα Ποινικό Κώδικα εφαρμόζεται μία πρωτοποριακή για την εποχή εκείνη, αλλά και επίκαιρη στη δική μας εποχή πολιτική για την έκτιση των ποινών και τα μέτρα ασφαλείας. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι «η εκτέλεση των ποινών θα πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να ασκείται στον κρατούμενο διαπαιδαγωγική επίδραση και να προετοιμάζεται για την επιστροφή του στην ελεύθερη ζωή. Επίσης, προτείνεται ο διαχωρισμός των κρατουμένων και τα είδη των σωφρονιστικών καταστημάτων σε «κάθετη» διάταξη (δηλαδή ανάλογα με την επιβολή της ποινής, κακούργημα – πλημμέλημα κ.α). Ωστόσο, η διαφοροποίηση των σωφρονιστικών καταστημάτων έγινε «οριζόντια» (1974), δηλαδή με βάση το είδος της προσωπικότητας των κρατουμένων. Πρωτοποριακό είναι το γεγονός της ύπαρξης καταστημάτων ημιελεύθερης διαβίωσης (για κρατούμενους με ποινή μικρότερη των 6 μηνών), τα οποία διευθύνονται από μη κρατικούς φορείς.

---

²⁴ Στο ίδιο, σ. σ. 353, 356

Αν και η Ελβετία δεν δημοσιεύει στατιστικά στοιχεία για το σύνολο των σωφρονιστικών καταστημάτων (λόγω της ομοσπονδιακής της μορφής), από επιτόπια έρευνα των Stratenwerth και Aebersold σε 14 μεγάλες φυλακές της Ελβετίας κατά τα έτη 1971 – 1974 διαπιστώθηκε ότι η έκτιση της ποινής κατά της ελευθερίας ήδη κατά εκείνη την εποχή γινόταν για τους περισσότερους κρατούμενους (54,6%) σε ανοικτές ή ημιανοικτές φυλακές. Ωστόσο, μέσα από την έρευνα προέκυψε ότι δεν υπήρχε η κατάλληλη εκπαίδευση και απασχόληση του προσωπικού, με τέτοιο τρόπο ώστε ο χρόνος διαμονής στη φυλακή να επενεργεί εποικοδομητικά στον κρατούμενο και να του προσφέρεται η δυνατότητα επιμόρφωσης, απόκτησης κοινωνικών δεξιοτήτων και αξιοποίησης του χρόνου δημιουργικά²⁵.

Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι πρόσφατα ανακαινίσθηκαν πολλά σωφρονιστικά καταστήματα, τα οποία είχαν κατασκευαστεί μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Επίσης, γίνονται συντονισμένες προσπάθειες εκπαίδευσης και επιμόρφωσης του σωφρονιστικού προσωπικού, καθώς και αύξηση του αριθμού τους για την αποδοτικότερη συνεργασία με τους κρατούμενους. Παράλληλα, διαφοροποιείται το καθεστώς των καταστημάτων κράτησης και οργανώνονται νέες μορφές εργασίας και εκπαίδευσης των κρατουμένων. Όλα αυτά συντείνουν στην ανάπτυξη ενός προοδευτικού σωφρονιστικού συστήματος και στην αντιμετώπιση του εγκλήματος με έμφαση στην αρτιότερη ένταξη του παραβάτη / εγκληματία στο κοινωνικό σύνολο.

3.9 ΙΤΑΛΙΑ

Μέχρι την πτώση του φασιστικού καθεστώτος, στην Ιταλία ίσχυαν ο Ποινικό Κώδικας του 1930 και ο Σωφρονιστικός Νόμος του 1931. Με αφορμή το Σύνταγμα του 1948, όπου καταργείται η θανατική ποινή και ορίζεται ότι οι ποινές πρέπει να τείνουν προς την αναμόρφωση του κατάδικου, ο Π.Κ. άρχισε να αμφισβητείται σε αρκετά σημεία. Ωστόσο παρέμεινε ενεργός μέχρι την αντικατάστασή του από το νέο Κώδικα του 1989. Ένα καλό σημείο του παλαιότερου Κώδικα ήταν ο θεσμός του «Δικαστή Επίβλεψης Ποινών», ένας θεσμός διεθνώς πετυχημένος.

Αναφορικά με το Σωφρονιστικό Νόμο του 1975, ο οποίος αντικατέστησε το Σ.Ν. του 1931 και στη συνέχεια αντικαταστήθηκε από τον πρόσφατο Σ.Ν. του 1986, δόθηκε η δυνατότητα εκτίσεως μίας βραχυχρόνιας ποινής εκτός φυλακής, σε καθεστώς «ημιελευθερίας» ή σε καθεστώς «δοκιμασίας σε κοινωνική υπηρεσία».

---

²⁵ Στο ίδιο, σ. 360

Από πρόσφατα στατιστικά δεδομένα προκύπτει ότι η εφαρμογή των εναλλακτικών μέτρων συρρικνώνεται συνεχώς. Πρακτικά, κατά τα διαστήματα 1986 έως 1992 πάρθηκαν αποφάσεις για :

- Καθεστώς «ημιελευθερίας» → 6000 (1986) / 3500 (1992)
- Καθεστώς «δοκιμασίας σε κοινωνική υπηρεσία» → 3417 (1986) / 2000 (1992)
- Χορήγηση αδειών → 13600 (1986) / 1800 (1992)²⁶

Χαρακτηριστικά στο βιβλίο του Κουράκη (1997), σημειώνεται ότι «Γεγονός είναι ότι η κατάσταση στις ιταλικές φυλακές, που δεν ήταν ποτέ ικανοποιητική, χαρακτηρίζεται ως «φοβερή». Το πρόβλημα εντοπίζεται προ πάντων στον υπερκορεσμό των φυλακών, που σε συνδυασμό με το ανεπαρκές σωφρονιστικό προσωπικό και τα απαρχαιωμένα κτίρια οδηγεί σε πλήρη ματαίωση της συνταγματικής επιταγής για αναμόρφωση των κρατουμένων».

Με νέο σωφρονιστικό νόμο του 1986, προωθούνται οι αρχές της ειδικής πρόληψης, της εξατομίκευσης της ποινής αλλά και της επανένταξης του ατόμου, θεσπίζοντας μέτρα «ανοίγματος της φυλακής», όπως η ημερήσια άδεια και η κατ' οίκον κράτηση.

3.10 ΓΑΛΛΙΑ

Στη Γαλλία τρεις υπήρξαν οι κεντρικές ιδέες για τη θέσπιση κατάλληλων μέτρων : α) εμβάθυνση στην προσωπικότητα του δράστη, β) εξατομίκευση της ποινής, γ) κοινωνική επανένταξη. Με βάση τις παραπάνω ιδέες θεσπίστηκαν αξιοσημείωτα μέτρα, όπως η καθιέρωση ειδικών τρόπων μεταχείρισης προς τους ανήλικους παραβάτες, η ίδρυση του Εθνικού Κέντρου Προσανατολισμού (1950, κατάταξη εγκληματιών στα κατάλληλα σωφρονιστικά καταστήματα) κ.α.²⁷

Με βάση της παραπάνω αρχές, η δομή και το είδος των σωφρονιστικών καταστημάτων συνίσταται ως εξής:

- Τοπικές φυλακές (για ποινές ενός έτους)
- Κέντρα κρατήσεως (για ποινές πάνω από ένα έτος)
- Κεντρικές φυλακές (για ποινές πάνω του ενός έτους)
- Ειδικευμένα σωφρονιστικά καταστήματα για θεραπευτικούς σκοπούς για τους νέους, που εκτίουν την ποινή τους πριν το 28^ο έτος της ηλικίας τους.

3.11 ΙΣΠΑΝΙΑ / ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

---

²⁶Στο ίδιο, σ. 367

²⁷Στο ίδιο, σ. σ. 369, 370

Τόσο η Ισπανία όσο και η Πορτογαλία έχουν σχετικά πρόσφατους Ποινικούς Κώδικες (1996 και 1988 αντίστοιχα). Η κατάσταση στα σωφρονιστικά καταστήματα και των δύο χωρών δεν είναι καλή. Στην Ισπανία παρατηρείται χρόνια ανεπάρκεια χώρου και το 1997 αναμενόταν να υπάρχουν 11000 υπεράριθμοι κρατούμενοι. Αντίστοιχα και στην Πορτογαλία το 1986 η τάση φυλάκισης ήταν ανοδική. Πιο συγκεκριμένα από τις 7484 διαθέσιμες θέσεις στις φυλακές της χώρας κρατούνταν 9051 άτομα.

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων, η Ισπανία προώθησε ένα κατασκευαστικό πρόγραμμα 18 φυλακών με 20500 νέες θέσεις. Η Πορτογαλία από το 1979 αναμόρφωσε τους σωφρονιστικούς κανόνες, ίδρυσε κρατική υπηρεσία δοκιμασίας και το 1982 η παροχή κοινωφελούς υπηρεσίας έγινε κύρια ποινή. Με τον τρόπο αυτό το 1990 στην Πορτογαλία επιβλήθηκαν 21833 ποινές εκ των οποίων το 28% ήταν ποινές κατά της ελευθερίας και το υπόλοιπο 72% εναλλακτικά μέτρα (όπως αναστολή, χρηματική ποινή κ.α)²⁸.

3.12 ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Στη Μ. Βρετανία μέχρι και το τέλος του 18^{ου} αιώνα πολλές πράξεις, που χαρακτηρίζονταν κακουργήματα τιμωρούνταν αποκλειστικά με ποινή θανάτου. Τα υπόλοιπα εγκλήματα τιμωρούνταν με σκληρές ποινές, όπως η μαστίγωση και η δημόσια ατιμωτική έκθεση. Κάποιες φορές η θανατική ποινή μπορούσε να μετατραπεί σε υπερπόντια εκτόπιση.

Την εποχή του Διαφωτισμού υιοθετείται η φυλάκιση ως νέα μορφή ποινής, η οποία συνδυαζόταν με καταναγκαστική εργασία. Σταδιακά η θανατική ποινή περιορίζεται και το 1853 καταργείται η υπερπόντια εκτίμηση. Ενώ η φυλάκιση χρησιμοποιείται ως κύριο μέσο ποινικής καταστολής. Μέχρι εκείνη την περίοδο χτίζονται νέα μεγάλα κτίρια (54 νέες φυλακές), τα σωφρονιστήρια. Το σωφρονιστικό σύστημα εκείνης της εποχής είναι ιδιαίτερα αυστηρό και χρησιμοποιεί ως κύρια μέσα σωφρονισμού την σκληρή εργασία και τη μαστίγωση (η μαστίγωση καταργήθηκε μόλις το 1967). Κύριος σκοπός ενός τέτοιου συστήματος είναι ο εκφοβισμός του κρατούμενου.

Το 1898, η Επιτροπή Γκλαντστόουν έθεσε το σύστημα σε μία νέα βάση, υποστηρίζοντας ότι δεν θα πρέπει να επιδιώκεται μόνο ο εκφοβισμός και η απομόνωση του παραβάτη / εγκληματία, αλλά το σωφρονιστικό σύστημα να στοχεύει στην αναμόρφωση και την κοινωνική επανένταξη του κρατούμενου. Η εξατομίκευση

---

²⁸ Στο ίδιο, σ. σ. 375, 378

της μεταχείρισης, η παραγωγική εργασία και η μορφωτική αγωγή πρέπει να είναι οι κύριοι στόχοι του συστήματος. Ωστόσο, ο Μπερνάρ Σω, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στο βιβλίο του ο Κουράκης (1997, σελ. 380), επικρίνει τα παραπάνω, διατυπώνοντας την εξής άποψη : «Όταν πρέπει να τιμωρήσεις κάποιον ανταποδοτικά, πρέπει να τον βλάψεις. Εάν σκοπεύεις να τον αναμορφώσεις, πρέπει να τον βελτιώσεις. Και οι άνθρωποι δεν βελτιώνονται με βλαπτικές ενέργειες»²⁹.

Με τον Ποινικό Νόμο του 1948 καταργήθηκαν οι ποινές κατά της ελευθερίας (κάθειρξη) και θεσπίστηκε μόνο μία μορφή, η φυλάκιση. Επίσης, έγινε μία προσπάθεια να μην φυλακίζονται άτομα συλλήβδην, αλλά μόνο όταν κρίνεται πραγματικά αναγκαίο και πάντα με στόχο τη διαπαιδαγώγηση του εγκληματία. Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και ο Σωφρονιστικός Κανονισμός του 1964, με στόχο δηλαδή την ενθάρρυνση και βοήθεια προς τους κρατούμενους για μία «καλή και χρήσιμη ζωή».

Σύγχρονες προτάσεις για μία πιο φιλελεύθερη σωφρονιστική πολιτική (1990) δεν υλοποιήθηκαν, λόγω πολιτικών επιλογών, που θέλουν τις φυλακές «αυστηρές» (τιμωρητικό πρότυπο ποινικής καταστολής). Ωστόσο, έχουν διαμορφωθεί κάποια εναλλακτικά μέτρα για τις ποινές κατά της ελευθερίας, όπως η κοινωφελής εργασία, δοκιμασία, υποχρεωτική παραμονή σε συγκεκριμένο τόπο κ.α (Ποινές που εκτελούνται στην κοινότητα). Κατά διαστήματα, όμως, τα μέτρα θέτουν όλο και περισσότερους περιορισμούς στον κρατούμενο με αποτέλεσμα να αποκτούν καθαρά τιμωρητικό χαρακτήρα.

Μέσα από μελέτη και ανάλυση στατιστικών δεδομένων, προκύπτει ότι οι αγγλικές φυλακές αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα. Το κυριότερο πρόβλημα είναι ο συνωστισμός των κρατούμενων (τον Ιανουάριο του 1994 8000 κρατούμενοι ζούσαν ανά 2 άτομα σε ατομικά κελιά, 11 τοπικές φυλακές με ποσοστά υπερπληρότητας από 40% έως 77%). Οι εγκαταστάσεις είναι πολύ παλιές και έχουν υποστεί σοβαρές ζημιές από ταραχές και εξεγέρσεις, που κατά καιρούς ξεσπούν. Επίσης, υπάρχουν σημαντικά προβλήματα ως προς την υπηρεσιακή κατάσταση και το ρόλο των σωφρονιστικών υπαλλήλων, όπου σημαντική είναι και η έλλειψη προσωπικού (αναλογία κρατουμένων – προσωπικού το 1980 ήταν 2,6 – 1 και το 1990 1,9 – 1). Επίσης, η εργασία στις φυλακές δεν προσφέρει δυνατότητες δημιουργίας και αξιοποίησης των δυνατοτήτων των κρατουμένων. Τέλος, σημαντικά προβλήματα στις αγγλικές φυλακές είναι οι φυλετικές διακρίσεις σε βάρος των εγχρώμων στο ποινικό σύστημα (πιο εύκολη και άκριτη προφυλάκιση και καταδίκη με μεγαλύτερες ποινές).

---

²⁹ Στο ίδιο, σ. 380

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο **ΟΙ ΦΥΛΑΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.**

Έπειτα από τη δημιουργία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, έχουν γίνει ποικίλες προσπάθειες προκειμένου να εφαρμοσθεί ένα σωφρονιστικό σύστημα τέτοιο που να προάγει την ηθική ανάπτυξη του κρατούμενου. Μέρος του Σωφρονιστικού Συστήματος είναι και τα καταστήματα κράτησης. Η ιστορία τους ξεκινά από πολύ παλιά.

Αρχικά, χρησιμοποιήθηκαν φρούρια και υπόγεια, στα οποία δεν τηρούνταν οι κανόνες υγιεινής αλλά επίσης δεν γινόταν διαχωρισμός μεταξύ κρατουμένων και εγκλημάτων. Το 1925, έγινε η πρώτη διάκριση των φυλακών ανάλογα με τον βαθμό του εγκλήματος. Ο διαχωρισμός αυτός ισχύει έως σήμερα στις ελληνικές φυλακές και έχει ως εξής:

- Δικαστικές φυλακές: για υποδίκους και καταδικασμένους σε φυλάκιση έως ένα χρόνο.
- Κεντρικές φυλακές: για φυλάκιση πάνω από ένα χρόνο. Διακρίνονται στις αγροτικές, που δημιουργούνται σε αγροτικό περιβάλλον και αποτελούν ιδανική απασχόληση για τους φυλακισμένους σε αγροτικές περιοχές (Τίρυνθα) και στις βιομηχανικές, σε βιομηχανικές πόλεις, όπου εφαρμόζεται το σύστημα εργασίας των καταδίκων σε βιομηχανικές εγκαταστάσεις.
- Οι φυλακές- σχολές ανηλίκων.
- Οι Φυλακές- σανατόρια ή θεραπευτήρια.³⁰

---

³⁰Χ., Σταυροπούλου, «Η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής των φυλακών», στο *Σύγχρονα Θέματα*, 41 – 42, σ, 56

Τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες προκειμένου να επιλυθεί το αρχιτεκτονικό πρόβλημα των φυλακών. Στις 21/03/1988 το Υπουργείο Δικαιοσύνης προκήρυξε Πανελλήνιο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για φυλακές. Η αρχιτεκτονική σύνθεση των φυλακών απαιτεί πιστή τήρηση του κτιριακού προγράμματος και πλήρη συμμόρφωση του τεχνικού με τις απόψεις των ποινικολόγων. Το γεγονός αυτό, καθιστά αυτού του είδους την αρχιτεκτονική πολύ δύσκολη.

Βαθμιαία πια, ο χώρος της φυλακής μεταλλάσσει τον χαρακτήρα του και γίνεται από χώρος τιμωρίας σε χώρο αναμόρφωσης του κρατουμένου. Για τον λόγο αυτό επικρατεί ο τύπος των ανοικτών φυλακών³¹, όπου προβλέπεται η αύξηση των χώρων για κοινωνικές εκδηλώσεις, άθληση, διδασκαλία, ψυχαγωγία και δημιουργική απασχόληση. Στην Ελλάδα, ένα ανάλογο σωφρονιστικό κατάσταση βρίσκεται στον Ωρωπό. Γεγονός που δηλώνει ότι οι τάσεις στην Ελλάδα, πλησιάζουν τα πρότυπα των ανοικτών φυλακών.

Εν κατακλείδι, οι φυλακές σαν χώρος αλλά και ως λειτουργία θα πρέπει να είναι οργανωμένες κατά τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να αναπτύσσεται το ελεύθερο πνεύμα και οι ομαλές ανθρώπινες σχέσεις.

---

³¹ Τα ανοικτά σωφρονιστικά καταστήματα παρουσιάστηκαν στη δεκαετία του '50 και είναι η εξέλιξη των φυλακών ελαχίστης ασφαλείας, οι οποίες λειτουργούν στην Αμερική από τη δεκαετία του '30. Τα περισσότερα βρίσκονται στη Σουηδία, όπως και στην Αγγλία, Καλιφόρνια, Ουαλία, Γερμανία και αλλού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο **ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ**

5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΙΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Έπειτα από τη σύσταση του Ελληνικού κράτους, το 1830, έγιναν πολλές κινήσεις εκ μέρους των διαδεχόμενων κυβερνήσεων της χώρας, προκειμένου να συνταχτεί ένας ολοκληρωμένος Σωφρονιστικός Κώδικας.

Από τότε έως σήμερα έγιναν πολλές προσπάθειες και αλλαγές νόμων, προκειμένου να συνταχτεί ο καταλληλότερος, ανάλογα με τις κοινωνικές και συνθήκες κάθε εποχής. Οι κινήσεις αυτές μπορούν να καταταχθούν χρονικά, στις εξής:

5.1.1 ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1830- 1900)

Επί κυβερνήσεως Ιωάννη Καποδίστρια, συντάχτηκε το πρώτο σωφρονιστικό νομοθέτημα. Ήταν το ψήφισμα αριθμός 278 της 14 Δεκεμβρίου 1830.

Κατά τη Βαυαρική Αντιβασιλεία, στο πλαίσιο της νομοθετικής οργάνωσης του κράτους, τέθηκαν σε ισχύ δυο βασικοί ποινικοί κώδικες. Ο Ποινικός Νόμος, τον Απρίλιο του 1834 και η Ποινική Δικονομία, τον Μάιο του ίδιου χρόνου³². Στην ποινική Δικονομία βρίσκονται αρκετές διατάξεις «περί φυλακών». Στις 31 Δεκεμβρίου 1836,

---

³²Ν., Κουράκης, *Ποινική καταστολή*, ό.π, σ. σ. 174,176

συντάσσεται το Β.Δ. « περί Σωφρονιστικής Φυλακής», όπου προβλέπεται η εφαρμογή του μικτού σωφρονιστικού συστήματος.

Συμπερασματικά αυτή η περίοδος χαρακτηρίζεται από τρία κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

- 1) Η ανάμειξη δικαστικού στοιχείου- εφέτη- για τον έλεγχο του Σωφρονιστικού Συστήματος.
- 2) Η επέκταση του Σωφρονιστικού Συστήματος με την προσθήκη νέων χώρων στις ήδη υπάρχουσες φυλακές αλλά και τη δημιουργία νέων (Αβέρωφ, Συγγρού)
- 3) Η αποτυχία της εφαρμογής του Β.Δ. του 1836, « περί Σωφρονιστικής Αγωγής», στο οποίο προτάθηκε η εφαρμογή του μικτού (Ωβούρνειου) συστήματος

5.1.2 ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1901- 1950)

Κατά τη δεύτερη περίοδο έγιναν προσπάθειες για την αναμόρφωση του Σωφρονιστικού Συστήματος. Μέσα από τις εν λόγω προσπάθειες κινητοποιήθηκαν για τον διαχωρισμό των φυλακών σε δικαστικές και κεντρικές. Καθιερώθηκε το απομονωτικό σύστημα για τους υπόδικους και το μικτό για τους υπόλοιπους. Η στελέχωση των φυλακών θα γινόταν από πτυχιούχους πανεπιστημίων. Επίσης διέκριναν τις φυλακές σε επανορθωτικές, εγκληματικές, γυναικείες και ειδικές (1920). Προβλέφθηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης η « Υγειονομική Επιθεώρηση των φυλακών». Επετράπη η εργασία των κρατουμένων στο ύπαιθρο σε δημόσια ή ιδιωτικά έργα υγείας, κοινής ωφέλειας, εθνικής οικονομίας ή γεωργίας³³.

Το 1923 πάρθηκε μέριμνα για το σωφρονιστικό προσωπικό, με το Β.Δ. της 9.7.1923. σε αυτό το Β.Δ. προβλέφθηκε για πρώτη φορά η επιμόρφωση του προσωπικού. Επίσης με το Β.Δ. της 2.3.1923 γίνεται επίσημη αναφορά « Περί Σχολής των φυλάκων των οργανωμένων φυλακών»³⁴.

Έπειτα από τα παραπάνω, με τον αν. ν. 2349/40, προβλέφθηκε η ίδρυση ψυχιατρικού παραρτήματος σε φυλακή της Αθήνας. Με τον αν. ν.2724/1940, επίσης, προβλέφθηκε η οργάνωση συστήματος μεταχείρισης ανηλίκων. Κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και του εμφυλίου διακόπηκε η όποια σχετική ενέργεια. Το 1955 πια κινήθηκαν προς την οργάνωση ανοικτών Σωφρονιστικών Καταστημάτων.

---

³³Στο ίδιο, σ. 210

³⁴Εφημερίδα της κυβερνήσεως του βασιλείου της Ελλάδας, 15/03/1923, Τ.1 , αρ.φ.

5.1.3 ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1950- 1989)

Καθ' αυτή την περίοδο έγιναν μεγάλες νομοθετικές μεταβολές στη νομική δικαιοσύνη. Οι μεταβολές αυτές αφορούσαν τον ν. 1492 της 17/08/1950 για την κύρωση του ποινικού κώδικα ποινικής δικονομίας. Οι δυο αυτές κυρώσεις είχαν αντίκτυπο στο χώρο της σωφρονιστικής, με το άρθρο 56 του Π.Κ. Για την εκτέλεση αυτού του άρθρου συστάθηκε πενταμελής Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή στο Υπουργείο Δικαιοσύνη. Η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή, ξεκίνησε τις εργασίες της το 1953.

Το Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα της Επιτροπής έγινε τελικά το 1967 με τον αν. ν. 125/24 στις 8-4/9/1967 με την επωνομασία « Σωφρονιστικός Κώδιξ εκτελέσεως ποινών κα ασφαλιστικών μέτρων»

Η εφαρμογή αυτού του κώδικα απέτυχε στην εφαρμογή του διότι αποδείχθηκε πολυτελής ρύθμιση για τις ελληνικές δυνατότητες. Επίσης η εφαρμογή του συνδέθηκε με το καθεστώς της δικτατορίας. Τέλος κατά την περίοδο 1980- '81 υπήρξε μια σειρά αυτοκτονιών και εξεγέρσεων των κρατουμένων. Όλα τα παραπάνω συντέλεσαν στη μη εφαρμογή του νέου κώδικα.

Για τους λόγους αυτούς, τέθηκε το θέμα της αναμόρφωσης του σωφρονιστικού συστήματος. Στις 16/9/1982, κατατέθηκε νομοσχέδιο «για τη σύσταση νομοπαρασκευαστικών επιτροπών» καθώς επίσης και «νομοπαρασκευαστικής επιτροπής για τη σύνταξη Σχεδίου Σωφρονιστικού Κώδικα». Για αυτό το λόγο στις 22/2/1983, ανακοινώθηκε στον ημερήσιο τύπο η σύσταση «ομάδας εργασίας» για τη σύνταξη σχεδίου νόμου, την τροποποίηση του σωφρονιστικού κώδικα και της εισηγητικής έκθεσης.

Εν κατακλείδι, οι φυλακές σαν χώρος αλλά και ως λειτουργία θα πρέπει να είναι οργανωμένες κατά τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να αναπτύσσεται το ελεύθερο πνεύμα και οι ομαλές ανθρώπινες σχέσεις.

Έπειτα από τις εργασίες αυτής της «ομάδας εργασίας» δόθηκε στις 12/5/1987, στη δημοσιότητα ένα «Σχέδιο Βασικών Κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων»

Το Σχέδιο αυτό δόθηκε στις Νομικές Σχολές της χώρας και στους δικηγορικούς συλλόγους για σχόλια και κριτική τους, προκειμένου να βελτιωθεί. Έπειτα από αυτό συστάθηκε ειδική πενταμελής νομοπαρασκευαστική επιτροπή για την αναθεώρηση του. Προτού ολοκληρωθούν οι εργασίες της, εν λόγω επιτροπή διαλύθηκε.

Στις 21/4/1989, ψηφίστηκε από την Ελληνική Βουλή ο « Κώδιξ Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων», αντικαθιστώντας τον σχετικό του αν. ν. 125 της 29^{ης} Αυγούστου/ 4^{ης} Σεπτεμβρη 1967 ³⁵.

5.1.4 ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1998-2000)

Μετά την ψήφιση του Κώδικα Μεταχείρισης Κρατουμένων (ν.1851/ 1989) αντί να ακολουθήσει μια περίοδος εξέλιξης του σωφρονιστικού συστήματος, με αφετηρία αυτό τον κώδικα, ξεκίνησε μια περίοδος κριτικής σε βάρος του. Στόχος αυτής της κριτικής ήταν η αντικατάσταση του από άλλον. Ένα χρόνο αργότερα, άρχισαν οι προσπάθειες αντικατάστασης του, καταλήγοντας το 1999 στον ν. 2776/1999, στον νέο Σωφρονιστικό Κώδικα. Με την εφαρμογή του νέου αυτού νόμου άρχισαν οι διαδικασίες κατάρτισης εξατομικευμένων Κανονισμών Οργάνωσης και Λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης.

Ο νέος αυτός νόμος αναφέρεται στον τομέα της κτιριακής υποδομής, με την ανανέωση των καταστημάτων κράτησης και τη δημιουργία οχτώ νέων φυλακών. Επίσης, όσον αφορά στην εξωτερική φύλαξη των καταστημάτων αναφέρεται σε μια νέα κατηγορία σωφρονιστικού προσωπικού φύλαξης, που αντικαθιστά τις αστυνομικές φυλακτικές δυνάμεις (ν. 2721/1999, άρθρο 48 επ).

Εκτός όμως από το φυλακτικό προσωπικό εσωτερικής και εξωτερικής φρούρησης, μέσα στο σωφρονιστικό προσωπικό συγκαταλέγονται και όλοι οι υπόλοιποι υπάλληλοι, όπως ο διευθυντής, το διοικητικό, το ιατρικό προσωπικό, η κοινωνική λειτουργός και το υπόλοιπο βοηθητικό προσωπικό.

---

³⁵Εφημερίδα της κυβερνήσεως της Ελλάδας, 16/05/1989, Τ. 1 , αρ.φ.122

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Ο ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Η τελευταία τροποποίηση και σύνταξη του σωφρονιστικού κώδικα, ο οποίος εφαρμόζεται στην χώρας μας έγινε το 1999, με βάση το νόμο 2776/1999. Με την εφαρμογή αυτού του νόμου αντικαθίσταται ο όρος «Κώδικας Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων και άλλες διατάξεις» με τον όρο «Σωφρονιστικός Κώδικας». Βασικές θεματικές ενότητες του κώδικα είναι οι εξής:

- Γενικές αρχές (αρ. 1 – 10)
- Όργανα άσκησης Σωφρονιστικής Πολιτικής (αρ. 11 – 17)
- Τα καταστήματα κράτησης (αρ. 18 – 21)
- Εισαγωγή και διαβίωση των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης (αρ. 22 – 33)
- Μορφωτικά προγράμματα και ελεύθερος χρόνος κρατουμένων (αρ. 34 – 39)
- Εργασιακή κατάσταση κρατουμένων (αρ. 40 – 50)
- Επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον (αρ. 51 – 58)
- Εναλλακτικές μορφές έκτισης των ποινών κατά της ελευθερίας (αρ. 59 – 64)
- Μέτρα για την εύρυθμη λειτουργία του καταστήματος (αρ. 65 – 71)
- Μεταγωγή κρατουμένων (αρ. 72 – 77)
- Λήξη της εκτέλεσης των ποινών (αρ. 78 – 80)
- Μετασωφρονιστική Μέριμνα (αρ. 81 – 82)
- Εποπτεία της εκτέλεσης των ποινών (αρ. 83 – 86)
- Ζητήματα διαχρονικού δικαίου (αρ. 87)

Από τα 87 άρθρα του Σωφρονιστικού Κώδικα (Σ.Κ.) σε επτά από αυτά υπάρχει αναφορά για το σωφρονιστικό προσωπικό. Ειδικότερα, τα άρθρα, που αναφέρονται στο σωφρονιστικό προσωπικό, δεν αφορούν άμεσα τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντά τους, αλλά αποτελούν κάποιες διατάξεις, που περιγράφουν την θέση και την φύση του επαγγέλματος στο γενικότερο σωφρονιστικό σύστημα της χώρας μας.

Πιο συγκεκριμένα, στα άρθρα 4 και 7 παρ.3 τίθεται σαφής απαγόρευση της καταπάτησης των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των κρατούμενων ή στέρησης αυτών, εκτός βέβαια από το δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας. Στην περίπτωση αυτή οι εργαζόμενοι στα σωφρονιστικά καταστήματα έχουν καθήκον να σέβονται και να περιφρουρούν τις ατομικές ελευθερίες των κρατούμενων καθ' όλη τη διάρκεια της εκτέλεσης της ποινής αυτών. Με τον τρόπο αυτό, προσφέρουν ένα ασφαλές και ανθρώπινο περιβάλλον διαβίωσης για τους κρατούμενους, μέσα στο οποίο οι κρατούμενοι έχουν τη δυνατότητα να αναλογιστούν τις πράξεις τους και να αποδεχτούν τις ευθύνες των πράξεών τους, διαμορφώνοντας μία σωστή αίσθηση για το δίκαιο.

Στο άρθρο 8 του Σ.Κ. περιγράφεται η σύσταση και λειτουργία του Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου Φυλακών (Κ.Ε.Σ.Φ.), ως επιτελικό (ή γνωμοδοτικό με αυξημένες αρμοδιότητες) όργανο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, το οποίο εισηγείται στον Υπουργό Δικαιοσύνης τη συνολική σωφρονιστική πολιτική και διατυπώνει προτάσεις για την αντεγκληματική πολιτική, καθώς και για τη λήψη μέτρων για τη βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης κ.α. Σημαντική αρμοδιότητά του, επίσης, είναι η πρόταση μέτρων για την επιμόρφωση του προσωπικού των καταστημάτων κράτησης. Η αρμοδιότητα αυτή είναι ζωτικής σημασίας, όταν ασκείται από ένα όργανο, το οποίο είναι γνώστης της γενικότερης σωφρονιστικής πολιτικής και των αντικειμενικών καταστάσεων των σωφρονιστικών καταστημάτων. Η συνεκτίμηση, λοιπόν, των παραπάνω δύο παραγόντων και η συσχέτιση τους με τα απαιτούμενα προσόντα του σωφρονιστικού προσωπικού, συντελεί στην διατύπωση προτάσεων για την αρτιότερη εκπαίδευση και κατάρτιση του προσωπικού, με στόχο την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των σωφρονιστικών αρχών.

Στη συνέχεια, το Συμβούλιο της Φυλακής, όπως ορίζεται από το άρθρο 10 του Σ.Κ., ως αποκεντρωτικό όργανο, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην σωστή λειτουργία του καταστήματος κράτησης. Το Συμβούλιο της Φυλακής, το οποίο αποτελείται από τον Δ/ντη των φυλακών, τον αρχαιότερο κοινωνικό λειτουργό και τον αρχαιότερο ειδικό επιστήμονα, συντάσσει τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του καταστήματος (τον οποίο υποβάλλει στο Κ.Ε.Σ.Φ.). Σε καθημερινή βάση, το

Συμβούλιο των Φυλακών είναι υπεύθυνο για την ομαλότερη εκτέλεση των ποινών των κρατουμένων, τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους και την ύπαρξη των κατάλληλων συνθηκών για την επίτευξη του σωφρονισμού των κρατουμένων.

Στο άρθρο 65, αναφέρονται αναλυτικότερα τα μέτρα, που πρέπει να τηρούνται για την εύρυθμη λειτουργία του σωφρονιστικού καταστήματος. Στο άρθρο αυτό, αναφέρεται ως καθήκον του σωφρονιστικού προσωπικού η διατήρηση της τάξης και της ασφάλειας του καταστήματος. Επίσης, προβλέπονται και ειδικά μέτρα για την αντιμετώπιση δυσμενών καταστάσεων, που θέτουν σε κίνδυνο την τάξη και την ασφάλεια του καταστήματος (μέτρα προφυλακτικής απομόνωσης, διαδικασίες διεξαγωγής έρευνας, οπλοφορίας κ.α). Όλα τα παραπάνω προβλέπονται και ορίζονται από τον κανονισμό ασφαλείας των καταστημάτων κράτησης, ο οποίος έχει καταρτιστεί από τα Υπουργεία Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως.

Στο επόμενο άρθρο (αρ. 66) ορίζονται τα μέτρα πειθαρχίας και προβλέπεται απαγόρευση των βασανιστηρίων ή η πρόκληση σωματικής κάκωσης, βλάβης υγείας ή άσκησης ψυχολογικής βίας. Επιπλέον, για μία ακόμα φορά, αναφέρεται ρητά η απαγόρευση καταπάτησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Με τα άρθρα αυτά έμμεσα ρυθμίζεται το έργο και οι δικαιοδοσίες των σωφρονιστικών υπαλλήλων προς τους κρατούμενους.

Αναφορικά με τη συμπεριφορά των κρατουμένων προς το προσωπικό των φυλακών, ο κώδικας προβλέπει κάποιες καταστάσεις, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν παραπτώματα. Για το λόγο αυτό υπάρχει και η κατάλληλη αντιμετώπιση των παραπτωμάτων αυτών, ώστε να μπορεί να τηρηθεί η εύρυθμη λειτουργία των σωφρονιστικών καταστημάτων, αλλά και να προστατεύονται και τα δικαιώματα των ατόμων, που αποτελούν το προσωπικό των καταστημάτων.

Τέλος, με το άρθρο 84 του Σ.Κ. ορίζεται η συμμετοχή των μελών του σωφρονιστικού προσωπικού, που μπορούν να συμμετέχουν σε συλλογικά όργανα, τα οποία προβλέπονται από τον σωφρονιστικό κώδικα. Με τον τρόπο αυτό, ανατίθενται κάποιες αρμοδιότητες σε συγκεκριμένα μέλη του σωφρονιστικού προσωπικού, τα οποία επιλέγονται με βάση την ιεραρχική διάταξη, που υπάρχει στα σωφρονιστικά καταστήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

Με βάση τον «Κώδικα Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων και άλλες διατάξεις» (ν. 1851/1989), καθώς και τον «Σωφρονιστικό Κώδικα» (ν. 2776/1999), αναφέρονται τα καθήκοντα και η αρμοδιότητες των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να επισημάνουμε ότι τα καθήκοντα αυτά καθορίζονται και από τον εσωτερικό κανονισμό του κάθε καταστήματος κράτησης, ο οποίος όμως επικυρώνεται από το Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών του Υπουργείου Δικαιοσύνης, το οποίο και φροντίζει για την εφαρμογή της σωφρονιστικής πολιτικής με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα σωφρονιστικά καταστήματα.

Αρχικά, όλα τα άτομα, που εργάζονται στα καταστήματα κράτησης ανήκουν στο σωφρονιστικό προσωπικό των καταστημάτων. Το προσωπικό αυτό, με βάση τις νομικές διατάξεις συνεργάζεται με στόχο την πραγματοποίησης της αγωγής των κρατουμένων. Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της αγωγής των κρατουμένων είναι η ομαλή επανένταξη των κρατουμένων στο κοινωνικό, επαγγελματικό και οικογενειακό περιβάλλον. Αυτό επιδιώκεται με την ανάπτυξη των ψυχικών, σωματικών και πνευματικών ιδιοτήτων τους, τη διατήρηση της ψυχικής και σωματικής τους υγείας, την κατάλληλη εκπαίδευση και τη μείωση των αρνητικών επιδράσεων της στέρησης της ελευθερίας, για να καταστούν υπεύθυνα και αυτοδύναμα άτομα.

Υπάρχουν κάποιες κατηγορίες στις οποίες διακρίνεται το σωφρονιστικό προσωπικό. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι εξής:

- ❑ Διοικητικό προσωπικό (διευθυντής, υποδιευθυντής, υπάλληλοι γραμματείας και διαχείρισης)
- ❑ Φυλακτικό προσωπικό (υπάλληλοι επίβλεψης και φύλαξης κρατουμένων)
- ❑ Υγειονομικό προσωπικό(ιατροί, οδοντίατροι, φαρμακοποιοί, νοσοκόμοι, μόνιμοι υπάλληλοι Υπουργείου Δικαιοσύνης)

- Προσωπικό κοινωνικής υπηρεσίας (κοινωνικοί λειτουργοί)
- Τεχνικό προσωπικό (γεωπόνοι, δάσκαλοι τέχνης, οδηγοί αυτοκινήτων, τεχνικοί κάθε κατηγορίας)
- Προσωπικό άλλων κατηγοριών (ιερείς, ειδικοί επιστήμονες, ψυχολόγοι, εκπαιδευτικοί, γυμναστές, υπάλληλοι άλλων ειδικοτήτων)

Οι αρμοδιότητες όλων των παραπάνω εργαζόμενων καθορίζονται με σαφήνεια τις περισσότερες φορές από τους νόμους, τους οποίου προαναφέραμε. Για τους λόγους της πτυχιακής μας εργασίας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να ασχοληθούμε με τα καθήκοντα του φυλακτικού προσωπικού και τις υπόλοιπες διατάξεις, που προβλέπονται για αυτό.

Αναφορικά με τους νόμους, που παραθέσαμε παραπάνω τα καθήκοντα του προσωπικού φύλαξης δεν παρουσιάζονται αναλυτικά σε αυτούς. Κυρίως περιγράφονται κάποιες οδηγίες, όπως η απαγόρευση της οπλοφορίας κατά την εργασία τους στο σωφρονιστικό κατάστημα και η απαγόρευση χρήσης βίας προς τους κρατούμενους, εξαιρώντας τις περιπτώσεις της νόμιμης άμυνας.

Από τα άτομα του προσωπικού φύλαξης, ο αρχιφύλακας έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει στο Συμβούλιο της Φυλακής (τριμελές συλλογικό όργανο εσωτερικής λειτουργίας του καταστήματος κράτησης) ως τέταρτο μέλος, χωρίς όμως δικαίωμα ψήφου.

7.1 ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΗΣΗΣ

Όσον αφορά στα καθήκοντα των Σ.Υ. εσωτερικής φρούρησης, σύμφωνα με την εφημερίδα της κυβερνήσεως³⁶, αυτά έχουν ως εξής

"ΟΙ ΦΥΛΑΚΕΣ

- 1) είναι υπεύθυνοι για την τήρηση της τάξης και ασφάλειας του καταστήματος και κάθε χώρου στον οποίο διαβιούν ή εργάζονται οι κρατούμενοι,
- 2) συμβάλλουν στην ομαλή διαβίωση τους και συντείνουν με την εν γένει συμπεριφορά τους, στην κοινωνική τους επανένταξη
- 3) ενεργούν σωματική έρευνα στους κρατούμενους κατά τον νόμο και τους κανονισμούς
- 4) ερευνούν τους θαλάμους και τους υπόλοιπους χώρους σύμφωνα με τον κανονισμό
- 5) κρατούν τα κλειδιά που τους έχουν παραδοθεί και τα επιστρέφουν μετά το τέλος της υπηρεσίας τους στον αρχιφύλακα ή υπαρχιφύλακα

³⁶ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 16/05/1989 Τ. 1, αρ. φ. 122, άρ. 117

6)είναι υποχρεωμένοι να μην απομακρύνονται από τη θέση τους πριν από τον καθορισμένο χρόνο αλλαγής

7)αναφέρουν μετά το τέλος της υπηρεσίας τους στον αρχιφύλακα και υποβάλλουν έγγραφη αναφορά για τα τυχόν έκτακτα συμβάντα."

Αυτά είναι όσα επιβάλλει ο νόμος ως καθήκοντα των Σωφρονιστικών Υπαλλήλων εσωτερικής φρουράς. Πέρα από τα παραπάνω όμως κυριότερο καθήκον των Σωφρονιστικών Υπαλλήλων "είναι η διατήρηση της λεπτής ισορροπίας του συστήματος", εφόσον αυτοί είναι που έρχονται σε καθημερινή και άμεση επαφή με τους κρατούμενους.

Καθήκον τους επομένως είναι να εξασφαλίζουν τον έλεγχο, με όσα μέσα και γνώσεις διαθέτουν, προκειμένου να προλαμβάνονται τυχόν συγκρούσεις, βία ή δραπετεύσεις. Οι κυρώσεις, συνήθως αυστηρές, είναι το κυριότερο μέσο που έχουν στα χέρια τους το οποίο χάνει την ισχύ του έπειτα από συχνές επαναλήψεις.

7.2 ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΦΥΛΑΞΗΣ

Τα καθήκοντα του προσωπικού φύλαξης, όπως καθορίζονται από το άρθρο 101 του ίδιου νόμου είναι τα εξής:

1. Να μην εισάγει στη φυλακή και να μην εξάγει από το κατάστημα αντικείμενα που δεν προορίζονται για υπηρεσιακή χρήση
2. Να μη συναλλάσσεται ή να μη δημιουργεί σχέσεις μη υπηρεσιακές με κρατούμενους, συγγενείς ή φίλους τους και με προμηθευτές των κρατουμένων
3. Να μην εκμεταλλεύεται την εργασία των κρατουμένων για προσωπικό όφελος

Στη συνέχεια με τα άρθρα 115, 116, 117 και 118 αναφέρονται τα καθήκοντα του αρχιφύλακα, του υπαρχιφύλακα, των φυλάκων και των γυναικών φυλάκων.

7.2.1 ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΑ

1. Ο αρχιφύλακας είναι υπεύθυνος για την ασφάλεια και την τάξη του καταστήματος, προϊστάται του προσωπικού φύλαξης και τελεί κάτω από τις άμεσες διαταγές του διευθυντή
2. Ως προς την ασφάλεια και την τάξη στο κατάστημα:

α) ελέγχει την παρουσία των κρατουμένων στα ατομικά κελιά και τους κοινούς κοιτώνες κατά το πρωινό εγερτήριο, τη μεσημβρινή ανάπαυση και την εσπερινή κατάκλιση λαμβάνοντας αναφορά από τους βαθμοφόρους υπηρεσίας και τους φύλακες

β) επιθεωρεί καθημερινώς τα ατομικά κελιά και τους κοινούς κοιτώνες, τα εργαστήρια, τους λοιπούς χώρους του καταστήματος και καταχωρίζει σε ιδιαίτερο βιβλίο τις παρατηρήσεις του

γ) επιβλέπει τη σωματική έρευνα κάθε κρατουμένου και προβαίνει σε ειδική έρευνα στο κατάστημα όποτε θεωρήσει τούτο αναγκαίο

δ) μεριμνά για την ασφαλή φύλαξη των κλειδιών και των οργάνων ασφαλείας

ε) είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο κάθε ατομικού είδους ή αντικειμένου που εισάγεται ή εξάγεται από το κατάστημα

στ) μεριμνά για την πιστή εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν τις επισκέψεις των κρατουμένων

3. Ως προς την εκτέλεση των καθηκόντων του προσωπικού φύλαξης:

α) εποπτεύει τους υπαρχιφύλακες και φύλακες στην εκτέλεση των καθηκόντων τους και αναφέρει στο διευθυντή εγγράφως κάθε πειθαρχικό παράπτωμά τους

β) καλεί καθημερινά τους υπαρχιφύλακες και φύλακες και τους δίνει οδηγίες για την εκτέλεση του προγράμματος της ημέρας

γ) ενεργεί, σε οποιαδήποτε ώρα, έλεγχο για τη διαπίστωση της εκτέλεσης της υπηρεσίας του προσωπικού φύλαξης

δ) ελέγχει την πιστή εφαρμογή των διατάξεων που καθορίζουν την ένδυση και τη συμπεριφορά του προσωπικού φύλαξης.

7.2.2 ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΥΠΑΡΧΙΦΥΛΑΚΑ

1. Οι υπαρχιφύλακες είναι υπεύθυνοι για την καθαριότητα, την τάξη και την ασφάλεια του καταστήματος καθώς και για την εργασία που εκτελείται στα εργαστήρια ή στην ύπαιθρο και επιβλέπουν τους φύλακες που είναι σε υπηρεσία

2. Αναφέρουν στον αρχιφύλακα για την εκτέλεση των εντολών και οδηγιών καθώς και για κάθε τυχόν συμβάν κατά τον χρόνο της υπηρεσίας τους

3. Είναι οι άμεσοι υπεύθυνοι για την άσκηση των δόκιμων φυλάκων

7.2.3 ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ

Η φύλαξη των γυναικών κρατουμένων ανατίθεται σε προσωπικό, που αποτελείται κατά κανόνα από γυναίκες. Το προσωπικό αυτό έχει τα ίδια καθήκοντα που αναφέρονται στα παραπάνω άρθρα

7.2.4 ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ (άρθρο113)

Σύμφωνα με την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως³⁷, "το προσωπικό των καταστημάτων κράτησης διακρίνεται σε διοικητικό φυλακτικό, υγειονομικό, κοινωνικών υπηρεσιών, τεχνικών και άλλων κατηγοριών". "Το προσωπικό της κοινωνικής υπηρεσίας αποτελείται από κοινωνικούς λειτουργούς".

Όσον αφορά στα καθήκοντα του κοινωνικού λειτουργού, το άρθρο 113, αναφέρει ότι

"Ο κοινωνικός λειτουργός:

1. Έρχεται σε άμεση επικοινωνία με κάθε κρατούμενο χωρίς την παρέμβαση τρίτου προσώπου, εκτός αν υπάρχουν δικαιολογημένοι λόγοι ασφαλείας
2. Λαμβάνει γνώση του ατομικού φακέλου των κρατουμένων και ενεργεί επιτόπιες κοινωνικές έρευνες για συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων ατομικής, οικογενειακής και κοινωνικής αποκατάστασής τους
3. Τηρεί μητρώο περιπτώσεων, ατομικές καρτέλες ή φακέλους και δελτία εξέλιξης και κοινωνικής έρευνας καθώς και στατιστικά στοιχεία σχετικά με ενέργειες και αποτελέσματα της κοινωνικής εργασίας
4. Ενημερώνει το διευθυντή και το επιστημονικό συμβούλιο για την προσωπικότητα και τα προβλήματα του κρατουμένου και υποβάλλει προτάσεις για την εξατομικευμένη μεταχείρισή του
5. Συντάσσει τις προβλεπόμενες εκθέσεις για τους κρατουμένους των οποίων το περιεχόμενο είναι εμπιστευτικό
6. Μεριμνά για την κάλυψη υλικών και ηθικών αναγκών των κρατουμένων σε συνεργασία με κοινωνικούς φορείς και άλλες ομάδες

---

³⁷ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 16/05/1989, Τ. 1, αρ. φ. 122, αρ. 97

7. Προετοιμάζει τον απολυόμενο κρατούμενο και το περιβάλλον του για την ομαλή επανένταξη του και παρακολουθεί μετά την αποφυλάκιση όσες περιπτώσεις κρίνει απαραίτητο
8. Εφαρμόζει τις μεθόδους κοινωνικής εργασίας με άτομα ή ομάδα

Όλα τα παραπάνω αφορούν στα γενικότερα καθήκοντα των κοινωνικών λειτουργών που εργάζονται σε σωφρονιστικά καταστήματα και τα οποία ήδη γνωρίζουν από την εκπαίδευση που έχουν λάβει σχετικά με την κοινωνική εργασία. Ο χώρος όμως της φυλακής είναι ιδιαίτερος και δεν έχει καμία σχέση με τα συνήθη πλαίσια εργασίας των κοινωνικών λειτουργών όπως είναι τα νοσοκομεία, οι δήμοι και τα συναφή. Στον χώρο της φυλακής η γνώση της νομικής ορολογίας (π.χ. υφ' όρων αναστολή), της ψυχολογίας του κρατουμένου και άλλων συναφών με το χώρο θεμάτων είναι απαραίτητα για την αποτελεσματική εργασία σε αυτόν το χώρο.

Στην Ελλάδα η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών που πρόκειται να εργαστούν σε φυλακές μπορεί να χαρακτηριστεί ως ελλιπής εφόσον η γνώση που παρέχεται σχετικά με το σωφρονιστικό σύστημα και το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στον συγκεκριμένο χώρο είναι περιγραφική του χώρου χωρίς να δίνει ουσιαστικές κατευθύνσεις και γνώσεις.

Σε διεθνές επίπεδο, όσον αφορά τουλάχιστον στον ευρωπαϊκό χώρο, το παράδειγμα της Αγγλίας είναι ίσως το χαρακτηριστικότερο. Μέχρι το 1997 περίπου, στην Αγγλία και Ουαλία υπήρχαν πανεπιστημιακά προγράμματα, τα οποία προετοίμαζαν στην ουσία τους κοινωνικούς λειτουργούς προκειμένου να εργαστούν στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης. Στην Αγγλία όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες υπάρχει και η υπηρεσία αναστολής, όπου μπορεί να απευθυνθεί εκεί κάποιος αποφυλακισμένος με αναστολή προκειμένου να του παρασχεθεί προνοιακή βοήθεια.

Οι γνώσεις που παρέχονταν αφορούσαν κυρίως στις κατευθύνσεις της ψυχολογίας, γνωσιακή ψυχολογία, ψυχανάλυση. Σκοπός αυτών των μαθημάτων ήταν να μάθουν οι σπουδαστές κοινωνικής εργασίας πιθανούς τρόπους αντιμετώπισης των κρατουμένων αλλά και να μπορούν να ερμηνεύουν τις αντιδράσεις και συμπεριφορές τους μέσα στον χώρο της φυλακής.

Από το 1995 η βρετανική κυβέρνηση αποφάσισε να διακόψει τα μαθήματα αυτών των κατευθύνσεων με σκοπό να τα αντικαταστήσει με "on- the- job" training. Παρ' όλα αυτά ορισμένα βρετανικά πανεπιστήμια συνέχισαν να παραδίδουν τα μαθήματα αυτής της κατεύθυνσης, όπως για παράδειγμα τα πανεπιστήμια του Exeter, Hull, Keele και Southampton.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΦΥΛΑΞΗΣ

Αναφορικά με το προσωπικό φύλαξης, το οποίο θα αποτελέσει και το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος της ερευνάς μας, στο άρθρο 99 (ν. 2776/1999) ορίζεται ότι οι υπάλληλοι προσωπικού φύλαξης πρέπει να είναι απόφοιτοι λυκείου ή άλλης ισότιμης σχολής. Αρχικά, υπάρχει ένα διάστημα δοκιμαστικής υπηρεσίας των υπαλλήλων, κατά το οποίο παρακολουθούν πρόγραμμα ειδικής εκπαίδευσης, στη σχολή σωφρονιστικών υπαλλήλων. Η φοίτηση σε αυτή τη σχολή διαρκεί 3 μήνες και οι επιτυχόντες, μετά από εξετάσεις, τοποθετούνται σε σωφρονιστικό κατάστημα. Για τους μη επιτυχόντες δίδεται μία δεύτερη ευκαιρία παρακολούθησης της σχολής και σε περίπτωση αποτυχίας απολύονται από την υπηρεσία.

Στη συνέχεια, οι τέσσερις πρώτοι μήνες εργασίας του υπαλλήλου υπόκειται στην άμεση εποπτεία του υπαρχιφύλακα και του αρχιφύλακα. Στο τέλος αυτού του διαστήματος, συντάσσεται αναφορά για την επίδοση του υπαλλήλου, η οποία καταθέτεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και προτείνεται η μονιμοποίηση του υπαλλήλου. Έπειτα, το μόνιμο προσωπικό φύλαξης υποχρεούται σε παρακολούθηση ειδικών επιμορφωτικών σεμιναρίων, τα οποία οργανώνονται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης σε συνεργασία με το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως. Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής αυτών των σεμιναρίων, ανάλογα με τη διάρκεια, τη φύση και τον τόπο διεξαγωγής τους, οι υπάλληλοι του προσωπικού, που συμμετέχουν απαλλάσσονται εν μέρει ή πλήρως από τα καθήκοντά τους.

Το σωφρονιστικό σύστημα στην Ελλάδα και συγκεκριμένα η εφαρμογή του στους κλειστούς χώρους των φυλακών αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα λειτουργικής φύσεως, τα οποία όμως εμποδίζουν την άσκηση σωφρονιστικής αγωγής, όπως προβλέπεται από το υπάρχον σωφρονιστικό σύστημα.

Πιο συγκεκριμένα, από στατιστικά στοιχεία προκύπτει το σοβαρό θέμα του υπερπληθυσμού των φυλακών, το οποίο με τη σειρά του δημιουργεί ποικίλα προβλήματα. Από τις 25 φυλακές, που υπάρχουν στην Ελλάδα, οι 21 είναι κλειστού τύπου και οι 4 αγροτικές. Η χωρητικότητά τους συνολικά αφορά περίπου 4.900 κρατούμενους, ενώ ο συνολικός αριθμός των φυλακισμένων σήμερα ανέρχεται σε 8.500 περίπου³⁸.

Τα προβλήματα, που προκύπτουν από τα παραπάνω στοιχεία, είναι οι άσχημες συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων και συγκεκριμένα οι άσχημες συνθήκες υγιεινής, ο περιορισμένος χώρος στα κελιά, η έλλειψη χώρου για αθλητικές ή άλλες δραστηριότητες, η ευκολότερη μετάδοση ασθενειών και το ελλιπές προσωπικό για την κάλυψη σημαντικών υπηρεσιών.

Σε σχέση με το προσωπικό η έλλειψη αυτή εντοπίζεται σε δύο σημαντικές διαστάσεις. Αρχικά, η αντιστοιχία του αριθμού του προσωπικού με τους κρατούμενους [συνολικά:1:3,3] φανερώνει την πραγματική ποιότητα αλλά και ποσότητα παροχής υπηρεσιών και λειτουργίας προγραμμάτων, μέσω των οποίων επιτυγχάνεται ο σωφρονισμός των κρατουμένων. Ιδιαίτερα σε μεγάλα σωφρονιστικά καταστήματα, όπως οι φυλακές Κορυδαλλού, τα προβλήματα αυτά αποκτούν μεγαλύτερες διαστάσεις και συχνά απειλούν την ασφάλεια μέσα στο ίδιο το σωφρονιστικό κατάστημα³⁹.

---

³⁸ Ν., Κουράκης, Σ., Σπινέλη, *Σωφρονιστική Νομοθεσία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001, σ. 84

³⁹ Στο ίδιο, σ.238

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Ένα σημαντικό πρόβλημα για την άσκηση σωφρονιστικής πολιτικής μέσα στις φυλακές είναι η ελλιπής κατάρτιση και εκπαίδευση των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Η περιορισμένη εκπαίδευση του προσωπικού φύλαξης (σχολή 4μηνης φοίτησης), καθώς και η πρόσληψη επιστημονικού προσωπικού, χωρίς εξειδίκευση αλλά με γενικές γνώσεις σε ένα αντικείμενο, δημιουργούν δυσχέρειες στην άσκηση αποτελεσματικής σωφρονιστικής πολιτικής. Τα παραπάνω σε συνδυασμό με την παντελή έλλειψη των προβλεπόμενων κατά το σωφρονιστικό κώδικα εκπαιδευτικών προγραμμάτων και σεμιναρίων, λόγω μικρού κρατικού προϋπολογισμού, οδηγούν στην ακύρωση των στόχων του σωφρονιστικού συστήματος. Ο χώρος της φυλακής σε μία τέτοια περίπτωση λειτουργεί ως χώρος φύλαξης και μόνο των κρατουμένων, χωρίς τη δυνατότητα βελτίωσής τους και προετοιμασίας του για επανένταξη στο κοινωνικό σύνολο.

Με βάση τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες, στο τρίτο μέρος αναφέρονται εκτενέστερα στην εκπαίδευση του σωφρονιστικού προσωπικού, αναγνωρίζοντας τη σημασία αυτής στην αποτελεσματικότερη εργασία του και παράλληλα στην καλύτερη λειτουργία και διοίκηση των σωφρονιστικών καταστημάτων. Τα παραπάνω συμβάλλουν άμεσα στην επίτευξη των σκοπών και των στόχων του σωφρονιστικού συστήματος.

Πιο συγκεκριμένα, στα άρθρα 52, 53 και 54 αναφέρεται η ανάγκη της επιμόρφωσης του προσωπικού μέσω της ενθάρρυνσής του για συμμετοχή σε προγράμματα κ.α, υιοθετώντας ανθρωπιστικά πρότυπα και συνείδηση των καθηκόντων του, αναγνωρίζοντας την προσφορά της εργασίας του και αναπτύσσοντας προτάσεις για την αποτελεσματικότερη επαγγελματική του στάση και δράση. Προτείνεται η διοίκηση των καταστημάτων κράτησης να δίνει ιδιαίτερη

έμφαση στην ακεραιότητα του χαρακτήρα του, την ανθρωπιά και την προσωπική κλίση για αυτήν την εργασία. Σημαντική είναι και η πρόσληψη ικανοποιητικού αριθμού ειδικοτήτων, όπως ψυχίατροι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, δάσκαλοι, δάσκαλοι επαγγελματικής εκπαίδευσης και γυμναστές (άρθρο 57.1).

Επίσης, στο άρθρο 55 προβλέπεται η επιπρόσθετη εκπαίδευση του προσωπικού ως προς τα γενικά και ειδικά καθήκοντά του. Η αναφορά αυτή προκύπτει από την ανάγκη προσαρμογής και αποτελεσματικής εργασίας σε κλειστά πλαίσια, όπως οι φυλακές και σε ιδιαίτερο περιβάλλον εργασίας, σε συνάρτηση πάντα με τους στόχους και τη λειτουργία αυτών των χώρων. Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο αυτού του άρθρου είναι η περίοδος διεξαγωγής επιμορφωτικών προγραμμάτων. Τα προγράμματα αυτά παρουσιάζονται με συνεχή χαρακτήρα και σε τακτά χρονικά διαστήματα, μετά τον διορισμό των υπαλλήλων.

Τα προγράμματα αυτά αποκτούν μεγαλύτερη αξία, όταν πραγματοποιούνται μετά από ένα εύλογο χρονικό διάστημα πρακτικής άσκησης των υπαλλήλων, ώστε να προσαρμόζονται στις ήδη υπάρχουσες ανάγκες του προσωπικού και να αξιοποιούν την εμπειρία του. Τέλος, επισημαίνεται η ανάγκη ότι η εκπαίδευση του προσωπικού πρέπει να περιλαμβάνει οδηγίες για τις απαιτήσεις και την εφαρμογή των Ευρωπαϊκών Σωφρονιστικών Κανόνων και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (άρθρο 55.4)⁴⁰.

Στην Ελλάδα, το προσωπικό υποχρεούται να παρακολουθεί επιμορφωτικά προγράμματα, τα οποία οργανώνονται ανά διετία από το Υπουργείο Δικαιοσύνης με συμμετοχή εκπροσώπων και από το προσωπικό, που ήδη υπάρχει. Αυτή η επιμόρφωση αποτελεί προϋπόθεση για την ανάθεση από τα υπηρεσιακά συμβούλια καθηκόντων προϊσταμένων⁴¹.

Παρ' όλες όμως τις ενέργειες αυτές ο αντεισαγγελέας εφετών Στ. Μανταγκιοζίδης, ο οποίος είναι υπεύθυνος για τη λειτουργία των φυλακών Κορυδαλλού, σε αναφορά του προς το υπουργείο Δικαιοσύνης θίγει το γεγονός 'ότι σχεδόν στο σύνολο τους οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι στερούνται ακόμη και στοιχειωδών γνώσεων και ζητά την επαναλειτουργία της Σχολής Σωφρονιστικών Υπαλλήλων, η οποία εκείνο το χρονικό διάστημα παρέμενε κλειστή από το 1986⁴².

---

⁴⁰ Στο ίδιο, σ. σ. 365, 367

⁴¹ Σ., Αλεξιάδης, *Σωφρονιστική*, Αθήνα, Σάκκουλας, 2000, σ. 237

⁴² Ν., Γιαννίρης, *Δεσμοφύλακες: Εικόνα σου είμαι φυλακή και σου μοιάζω*, εφημ. Ελευθεροτυπία, 23/04/1998

9.1 ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

Για πρώτη φορά, στη δεκαετία του '20 προβλέφθηκαν εσωτερικοί κανονισμοί λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης με το Β.Δ. της 9.7.1923. με το ίδιο Β.Δ. πάρθηκε απόφαση για τη μέριμνα προς το σωφρονιστικό προσωπικό (Β.Δ.9.7.1923), για το οποίο πρώτη φορά προβλέφθηκε επιμόρφωση του με το Β.Δ. 2.3.1923 «Περί Σχολής των φυλάκων των οργανωμένων φυλακών». Οι κινήσεις μέριμνας για το σωφρονιστικό προσωπικό συνεχίστηκαν με το Β.Δ.28.9.1923, «Περί οργανώσεως Σωφρονιστικού Προσωπικού και Διαχειρίσεως Φυλακών».

Έπειτα ακολούθησαν πολλοί νόμοι, ώσπου το 1989, με τον Νόμο υπ' αριθμόν 1851, στο 14^ο κεφάλαιο στο άρθρο 99 παράγραφος 2 λέει ότι... «οι Δόκιμοι μονιμοποιούνται εφ' όσον έχουν παρακολουθήσει με επιτυχία για ένα τουλάχιστον εξάμηνο τη Σχολή προσωπικού φύλαξης και έχουν ασκηθεί για ένα επί πλέον εξάμηνο υπό την επίβλεψη υπαρχιφύλακα...». Επίσης στο άρθρο 120 παράγραφο 1 και 2 , λέει ότι «το προσωπικό των καταστημάτων υποχρεούται να παρακολουθεί επιμορφωτικά προγράμματα , τα οποία οργανώνονται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης με συμμετοχή εκπροσώπων και από το προσωπικό των καταστημάτων». Στην παράγραφο 2 λέει... «η πιο πάνω επιμόρφωση είναι προϋπόθεση για την ανάθεση από τα οικεία υπηρεσιακά σύμβολα καθηκόντων προϊσταμένων»

Επίσης στο ΦΕΚ αριθμό φύλλου 125 της 18/02/1999, αριθμός 22195 σχετικά με την «οργάνωση και υλοποίηση ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων εισαγωγικής εκπαίδευσης και ενημέρωσης των υπαλλήλων του κλάδου ΔΕ φύλαξης Καταστημάτων Κράτησης» στο ΚΕΦ. Α' στην «εισαγωγική εκπαίδευση» στο άρθρο 1 κ. εξ. αναφέρεται στη Σχολή προσωπικού φύλαξης , στους όρους παρακολούθησης , στη διδακτέα ύλη, στο διδακτικό προσωπικό, στα εκπαιδευτικά προγράμματα κ. α. Δίνεται μια σαφής εικόνα του τι υφίσταται τώρα, στο θέμα της εκπαίδευσης των Σωφρονιστικών Υπαλλήλων.

Ακόμα πιο πρόσφατα, στο ΦΕΚ αριθμός φύλλου 856 της 11/7/2000 και αριθμό πρωτοκόλλου : 88601 οικ. αναφέρεται η Οργάνωση και Υλοποίηση Ειδικών Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Εισαγωγικής Εκπαίδευσης και Ενημέρωσης του Προσωπικού εξωτερικής φρούρησης των καταστημάτων κράτησης.

9.2 Η ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί σύμφωνα με το βασιλικό διάταγμα της 15^{ης} Μαρτίου 1923⁴³, ιδρύεται στην Αθήνα, δίπλα στις φυλακές Συγγρού, προπαιδευτική Σχολή του Σώματος των φυλάκων των οργανωμένων φυλακών. Η Σχολή εξαρτάται απευθείας από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και διευθυντής της Σχολής είναι ο διευθυντής των φυλακών.

Στη Σχολή αυτή προπαιδεύονται δόκιμοι φύλακες αλλά και οι ήδη διορισμένοι φύλακες είχαν το δικαίωμα φοίτησης σε αυτή. Η φοίτηση σε αυτή τη Σχολή ήταν εξαμηνιαία. Στην περίπτωση ενός δόκιμου φύλακα, ο οποίος δείξει επιμέλεια κατά το πρώτο τρίμηνο της διδασκαλίας του και θεωρηθεί ότι έχει αποκτήσει τις απαιτούμενες γνώσεις για να ασκήσει το επάγγελμα του σωφρονιστικού υπαλλήλου, σύμφωνα πρώτα με την κρίση των διδασκόντων καθηγητών, έχει το δικαίωμα να υποβληθεί σε εξετάσεις στο τέλος του τριμήνου. Γεγονός που σήμαινε δηλαδή ότι σε τρεις μήνες ο δόκιμος ήταν έτοιμος να δουλέψει μέσα στις φυλακές. Στην περίπτωση όμως που επιδείξει κακή διαγωγή ή ασυμβίβαστη προς την υπηρεσία του φύλακα ή θεωρηθεί ανεπίδεκτος μαθήσεως ή έπειτα από ιατρική εξέταση των γιατρών του Αβέρωφ ή Συγγρός θεωρηθεί ότι λόγω της κατάστασης της υγείας του είναι ανίκανος για αυτή την υπηρεσία, αποβάλλεται από το Σώμα έπειτα από απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης μετά από πρόταση του διευθυντή των φυλακών του Συγγρού και με σύμφωνη γνωμοδότηση του διδακτικού προσωπικού της Σχολής.

Όσον αφορά στα μαθήματα που διδάσκονταν οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι στη Σχολή αυτά ήταν τα εξής:

1. Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Ποινικής Δικονομίας και οργανισμού των Δικαστηρίων.
2. Στοιχεία Σωφρονιστικής Επιστήμης και άπαντα η σχετική Ελληνική Νομοθεσία περί Φυλακών
3. Στοιχεία ιατροδικαστικής και εγκληματικής ανθρωπολογίας
4. Στοιχεία Επιστημονικής Αστυνομίας και εγκληματικής σημάσεως
5. Εσωτερικός κανονισμός φυλακών
6. Στοιχεία Λογιστικής και καταστοιχογραφίας
7. Στοιχεία Δημοσίου Λογιστικού
8. Στοιχεία τεχνικών αγροτικών γνώσεων και άλλων χειροτεχνικών ή βιομηχανικών εργασιών
9. Γυμναστική και χρήση όπλων και
10. Ανάγνωση, γραφή και αριθμητική.

---

⁴³ Εφημερίς της κυβερνήσεως του βασιλείου της Ελλάδος, 15/03/1923, Τεύχ. 1, Αρ. φ. 68

Από το σημείο αυτό και έπειτα το Υπουργείο Δικαιοσύνης ανέθετε στον Διευθυντή των Φυλακών αλλά και της Σχολής να κανονίσει αναλυτικότερα τα ειδικά θέματα της διδασκαλίας, τον χρόνο της έναρξης και της λήξης των μαθημάτων της Σχολής και την κατανομή των ωρών της διδασκαλίας.

Σύμφωνα μάλιστα με το άρθρο 6 του ίδιου βασιλικού διατάγματος, οι ώρες της θεωρητικής διδασκαλίας δεν επιτρεπόταν να υπερβαίνει τις 5 ημερησίως. Τις υπόλοιπες ώρες οι φύλακες ή οι βαθμούχοι εκτελούσαν υπηρεσία στις φυλακές της Αθήνας και έκαναν την πρακτική τους άσκηση στην εσωτερική υπηρεσία αυτών των φυλακών, υπό την επίβλεψη του αρχιφύλακα ή του επόπτη, ο οποίος οριζόταν από τον παρά του Υπουργού Δικαιοσύνης, έπειτα από γνωμοδότηση του Υπηρεσιακού Συμβουλίου των φυλακών.

Το άρθρο 8 αναφέρεται στο διδακτικό προσωπικό της Σχολής, το οποίο ήταν το εξής:

1. Ο Διευθυντής της Διοικήσεως των φυλακών του Υπουργείου Δικαιοσύνης
2. Δυο τμηματάρχες εκ της άνω Διεύθυνσης
3. Ένας Επιθεωρητής Φυλακών
4. Ένα μέλος της Βρετανικής Αστυνομικής Αποστολής ή ένας υπάλληλος του Σώματος της Αστυνομίας των πόλεων
5. Ο Καθηγητής της Ιατροδικαστικής στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου
6. Ένας διευθυντής των φυλακών
7. Ένας τεχνικός υπάλληλος του Υπουργείου Γεωργίας ή Εθνικής Οικονομίας
8. Ένας δάσκαλος και
9. Ένας αξιωματικός του Στρατού ή ενός γυμναστή.

Μετά το τέλος της διδακτικής περιόδου και εντός 15 ημερών φύλακες και βαθμούχοι υποβάλλονται σε γραπτές και προφορικές εξετάσεις πάνω στη διδαχθείσα ύλη, ενώπιον Επιτροπής αποτελούμενης από το διδακτικό προσωπικό και προεδρευόμενη από τον Διευθυντή της Διοικήσεως των φυλακών.

Οι επιτυχόντες διορίζονται άμεσα, έπειτα από υπουργική απόφαση στα καταστήματα κράτησης που χρειάζονται προσωπικό. Οι αποτυχόντες έχουν το δικαίωμα να φοιτήσουν για ακόμα μια φορά στη Σχολή, στην περίπτωση που αποτύχουν πάλι, αποβάλλονται από το σώμα.

Αυτά όσον αφορά στις αρχές του 20^{ου} αι. Κατά τη διάρκεια των ετών γίνονταν προσπάθειες βελτίωσης του Σωφρονιστικού Συστήματος αλλά άλλοτε λόγω πολέμων και άλλοτε λόγω μικροπολιτικών των εκάστοτε κυβερνήσεων, οι αλλαγές που ακολούθησαν δεν έφερα και το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Τον Φεβρουάριο του 1999⁴⁴ δημοσιεύεται στην εφημερίδα της κυβερνήσεως απόφαση σχετικά με την «Οργάνωση και υλοποίηση ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων εισαγωγικής εκπαίδευσης και ενημέρωσης των υπαλλήλων του κλάδου ΔΕ φύλαξης καταστημάτων κράτησης». Η απόφαση αυτή κάνει μια εκτενή αναφορά γύρω από τη Σχολή του προσωπικού φύλαξης, το ρόλο και το περιεχόμενο της.

Στο Α' κεφάλαιο, άρθρο 1 γίνεται αναφορά στη Σχολή του προσωπικού φύλαξης, η οποία παρέχει την εισαγωγική εκπαίδευση στο προσωπικό του κλάδου ΔΕ Φύλαξης Καταστημάτων Κράτησης και λειτουργεί σε ειδικό κτίριο της Σχολής σωφρονιστικών Υπαλλήλων, που έχει έδρα την Δικαστική Φυλακή Κορυδαλλού. Η Σχολή διευθύνεται από το Γενικό Διευθυντή Οργάνωσης, Πληροφορικής, Προσωπικού, Οικονομικού και Τεχνικών Θεμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Ο Διευθυντής της Σχολής, με το Τμήμα Εκπαίδευσης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, έχουν τη φροντίδα για τη λειτουργία της Σχολής και τον έλεγχο της πιστής εφαρμογής της απόφασης αυτής.

Όσον αφορά στους όρους παρακολούθησης της Σχολής, στο άρθρο 2 αναφέρει ότι στη Σχολή Προσωπικού Φύλαξης εισάγονται υποχρεωτικά για επαγγελματική εκπαίδευση, κατά τον χρόνο της δοκιμαστικής υπηρεσίας, οι νεοδιοριζόμενοι υπάλληλοι του κλάδου ΔΕ φύλαξης. Η εκπαίδευση έχει συνολική διάρκεια 250 ώρες και ολοκληρώνεται σε δυο μήνες και η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι υποχρεωτική.

Τα μαθήματα που τους παραδίδονται χωρίζονται σε 10 ενότητες:

1. Σωφρονιστικός Κώδικας: Γενικές αρχές. Διάκριση κρατουμένων σε κατηγορίες. Διάκριση καταστημάτων κράτησης. Εισαγωγή κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης. Όροι διαβίωσης κρατουμένων. Αγωγή κρατουμένων, κοινωνική-φυσική- πνευματική- θρησκευτική. Ψυχαγωγία. Εκπαίδευση κρατουμένων, στοιχειώδης-επαγγελματική. Επικοινωνία. Άδειες. Εργασία κρατουμένων. Μεταγωγή. Αμοιβές και πειθαρχικές κυρώσεις. Καθήκοντα προσωπικού. Σωφρονιστική μεταχείριση ανηλίκων. Διεθνής σύμβαση μεταφοράς κρατουμένων. Ο εισαγγελέας στη φυλακή. Συμβούλια φυλακής.
2. Ποινικό και ποινική δικονομία. Στοιχεία Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας: Έννοια της αξιόποινης πράξης. Διαίρεση αξιόποινων

---

⁴⁴ Εφημερίς της κυβερνήσεως, 18/02/1999, Τεύχ. 2, Αρ. φ. 125

- πράξεων. Ποινές. Μέτρα Ασφάλειας. Αναστολή ποινής υπό όρο και απόλυση υπό όρο. Ευεργετικός υπολογισμός ποινής. Εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία. Αδικήματα κρατουμένων εντός της φυλακής. Ποινικά δικαστήρια. Δικαστήρια ανηλίκων. Αυτεπάγγελτη δίωξη. Έγκληση. Προφυλάκιση και έκτιση ποινής. Οι διάδικοι, κατηγορούμενος, πολιτικός ενάγων, δικαιώματα υπερασπιστή δικηγόρου. Βούλευμα. Ένδικα μέσα. Εκτέλεση, αναβολή και τέλος ποινής. Εποπτεία στην έκτιση της στερητικής της ελευθερίας ποινής.
3. Στοιχεία Διοικητικού Δικαίου: Δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων. Διορισμός. Καθήκοντα, περιορισμοί και αστική ευθύνη. Δικαιώματα και υποχρεώσεις. Μεταβολές υπηρεσιακής κατάστασης. Πειθαρχικό δίκαιο. Αξιολόγηση. Εκπαίδευση. Λύση της υπαλληλικής σχέσης.
  4. Στοιχεία ψυχολογίας: Σχέσεις προσωπικού με προϊσταμένους, κρατούμενους, συγγενείς κρατουμένων, κοινό. Ψυχολογία παραβατικών ατόμων. Ψυχολογία εξαρτημένων ατόμων. Ψυχολογία κρατουμένων. Ψυχολογική υποστήριξη παραβατικών ατόμων. Ψυχολογία του υπαλλήλου. Το στρες στον επαγγελματικό χώρο. Επίλυση συγκρούσεων. Διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών.
  5. Στοιχεία Υγιεινής: Υγιεινή των κρατουμένων. Υγιεινή των χώρων κράτησης. Παροχή πρώτων βοηθειών. Αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών. Αντιμετώπιση τοξικομανών κρατουμένων. Λοιμώδη νοσήματα, μέτρα προστασίας, προφυλάξεις, AIDS, πρόληψη, αντιμετώπιση. Έλεγχος φαρμακευτικού- υγειονομικού υλικού.
  6. Λειτουργία των καταστημάτων κράτησης: Χρήση επιτρεπόμενων μέσων εξαναγκασμού και άμυνας. Οργάνωση και λειτουργία των τμημάτων και υπηρεσιών των καταστημάτων κράτησης. Οργάνωση και πρακτική αντιμετώπιση θεμάτων ασφαλείας, έρευνας , ελέγχου, εφόδων επισκεπτηρίων, καταμέτρησης, στάσεων, εξεγέρσεων και άλλων εκτάκτων περιστατικών καθώς και ανάπτυξη δεξιοτήτων παρατήρησης, επικοινωνίας, ανθρώπινων σχέσεων. Ο ρόλος των σωφρονιστικών υπαλλήλων και ειδικών επιστημόνων μέσα στο κατάστημα κράτησης.
  7. Περί ναρκωτικών ουσιών: Γενικές έννοιες. Ορισμοί. Ταυτότητα του προβλήματος. Διάκριση των ναρκωτικών. Κατάχρηση- ανοχή- εθισμός-σωματική και ψυχική εξάρτηση. Αίτια που οδηγούν στη χρήση ναρκωτικών. Ναρκωτικά και εφηβεία. Επιδράσεις από τα ναρκωτικά. Ναρκωτικά και AIDS. Αιτίες θανάτου τοξικομανών. Τα ναρκωτικά και ο

νόμος. Τρόποι αντιμετώπισης των εγκλημάτων περί τα ναρκωτικά. Τρόποι διακίνησης και εμπορίας ναρκωτικών. Ο τοξικομανής εγκληματίας- κρατούμενος, εγκλήματα που διαπράττει εντός και εκτός φυλακής. Προτάσεις, λύσεις.

8. Αυτοάμυνα: Σωματική Αγωγή. Μέσα άσκησης ελέγχου και κλιμάκωσης τους. Ανάπτυξη μέσων άσκησης ελέγχου. Τακτική τοποθέτησης απέναντι στους υπόπτους και τεχνική ορθής γωνίας στους ελέγχους. Χρήση βραχείας ράβδου. Χρησιμοποίηση χειροπέδων. Τρόπος ενέργειας σωματικής έρευνας. Τεχνικές άμυνας- συλλήψεις επικίνδυνων κρατουμένων. Λαβές συνοδείας. Αποκρούσεις χτυπημάτων με χέρια, πόδια κ.λπ.
9. Αυτοπροστασία: Σκοπός του μαθήματος. Ψυχοδιανοητική προστασία των υπαλλήλων. Κατάσταση ετοιμότητας, ψυχολογικής πίεσης, αντιμετώπιση. Έλεγχος υπόπτων, παρακολούθηση συμπεριφοράς. Έλεγχος εσωτερικών χώρων. Συμπλοκές. Βασικές και εξειδικευμένες μέθοδοι αντιμετώπισης.
10. Πληροφορίες- Έρευνες- Ομηρίες: Γενικά. Διάκριση πληροφοριών. Αναζήτηση, συλλογή, επεξεργασία, εκμετάλλευση πληροφοριών. Δίκτυα πληροφοριών. – Παρακολούθηση : Γενικά- Αυτοσχέδιοι εκρηκτικοί μηχανισμοί: Γενικά. Επισήμανση. Αντιμέτωπιση αυτοσχέδιων εκρηκτικών μηχανισμών. – Έρευνες: Γενικά. Σωματική έρευνα. Τεχνική της σωματικής έρευνας. Έρευνες χώρων, τεχνική. Έρευνες για ναρκωτικά. Ομηρίες: Γενικά. Ποιοι κρατούν όμηρους. Η ομηρία ως πρόβλημα. Συμπεριφορά, ψυχολογία. Ειρηνική επίλυση της κρίσης. Επιχειρησιακός μηχανισμός. Βία, αντιμετώπιση της κρίσης.

Η εκπαίδευση στα υπό στοιχεία 8, 9 και 10 μαθήματα, είναι εντατική και επίμονη και συντελείται με θεωρητική και κυρίως πρακτική διδασκαλία η οποία καλύπτει τα 2/3 των ωρών διδασκαλίας των μαθημάτων αυτών. Επίσης είναι υποχρεωτική μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος, η συντηρητική εκπαίδευση στα μαθήματα αυτά και σε τακτά χρονικά διαστήματα, από υπαλλήλους του κλάδου ΔΕ φύλαξης οι οποίοι θα έχουν παρακολουθήσει με επιτυχία το πρόγραμμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών. Την ευθύνη για τον προγραμματισμό, την οργάνωση και υλοποίηση της συντηρητικής εκπαίδευσης του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Το διδακτικό προσωπικό της Σχολής μπορεί να είναι στελέχη των Υπουργείων Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης, α) Δικαστικοί ή Εισαγγελικοί

Λειτουργοί , β) Προϊστάμενοι Γενικών Διευθύνσεων της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, γ) Επιθεωρητές και διευθυντές φυλακών, Προϊστάμενοι Τμήματος φύλαξης (Αρχιφύλακες), δ) Κοινωνικοί Λειτουργοί Φυλακών, ε) Ιατροί Φυλακών ή Νοσοκομείων Κρατουμένων, στ) Αστυνομικοί του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, και άλλα πρόσωπα που έχουν ειδικές γνώσεις σε σχέση με τα διδασκόμενα μαθήματα, τη σωφρονιστική πολιτική ή γενικά με τη λειτουργία των Καταστημάτων Κράτησης.

Συγκριτικά επομένως με το πρόγραμμα σπουδών της Σχολής σωφρονιστικών υπαλλήλων του 1923 και του 1999 οι διαφορές είναι πολλές και σημαντικές. Φαίνεται ξεκάθαρα η προσπάθεια βελτίωσης της εκπαίδευσης των σωφρονιστικών υπαλλήλων και του συγχρονισμού της με αυτής των ευρωπαϊών ετέρων. Σαφώς η εκπαίδευση τους έχει αναβαθμιστεί και από το σημείο αυτό και έπειτα το προσωπικό στοιχείο αλλά και η παιδεία που φέρει ο κάθε σωφρονιστικός υπάλληλος θα συντελέσουν στην ουσιαστικότερη εφαρμογή των καθηκόντων τους.

9.3 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ

Η εκπαίδευση μπορεί να θεωρηθεί ως η βάση για μια πιο παραγωγική εργασία. Δίνει τη δυνατότητα διεύρυνσης των οριζόντων κάθε επαγγελματία. Στο άρθρο των Robinson, Porporito και Simurd⁴⁵ γίνεται μια εκτενής αναφορά στην έρευνα των Poole & Regoli (1980) πάνω στο ζήτημα της εκπαίδευσης των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Συγκεκριμένα, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι, η ολοκληρωμένη εκπαίδευση βοηθά στην ευελιξία των σωφρονιστικών υπαλλήλων, στην προκειμένη περίπτωση, να προσεγγίσουν τόσο τα καθήκοντα τους όσο και τον ρόλο τους. Τους βοηθά στο να κατανοήσουν ότι ο ρόλος τους στις φυλακές δεν είναι μόνο συνοδευτικός αλλά και σωφρονιστικός. Η εκπαίδευση μπορεί να προωθήσει τις αναγκαίες δεξιότητες πάνω στις ανθρώπινες σχέσεις, προκειμένου να μπορούν να παρεμβαίνουν αποτελεσματικά στις σχέσεις τους με τους κρατούμενους.

Η εκπαίδευση πάνω στον ρόλο των σωφρονιστικών υπαλλήλων, βοηθά τους επαγγελματίες να επιβάλλουν αποτελεσματικότερα την πειθαρχία ανάμεσα στους κρατούμενους, εφόσον γνωρίζουν τις απαιτούμενες δεξιότητες για ουσιαστικότερη επικοινωνία.

---

⁴⁵ D. Robinson, F. J. Porporito, L. Simurd. «*The influence of educational attainment on the attitudes and job performance of correctional officers*», στο *Crime & delinquency*, 43, 1, (1997), σ.σ. 60, 77

Επίσης, στο ίδιο άρθρο, γίνεται αναφορά στην έρευνα του Jurik(1985)⁴⁶. Στην έρευνα αυτή αναφέρεται ότι οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι με ανώτερη μόρφωση «ελκύονται» από τα σωφρονιστικά επαγγέλματα λόγω του ανθρωπιστικού στοιχείου που τα περιβάλλει. Παρ' όλα αυτά δεν συνεπαγόταν έως τότε ότι το ενδιαφέρον για τις ανθρωπιστικές υπηρεσίες μπορεί να εξισωθεί με την υποστήριξη για αποκατάσταση των κρατουμένων.

Ο Herburn, σε μια σχετική έρευνα του 1989⁴⁷, παρατήρησε ότι η εκπαίδευση, αντιλαμβάνεται σα μηχανισμός αύξησης της ικανοποίησης των σωφρονιστικών υπαλλήλων για να προωθείται ο επαγγελματισμός. Από την άλλη η ανώτερη εκπαίδευση ενέχει τον κίνδυνο οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι να επιθυμούν «εξωγενείς ή εσωγενείς» ανταμοιβές, οι οποίες όμως είναι εκτός του επαγγελματικού τους πεδίου.

Υπάρχει όμως η περίπτωση η υψηλή εκπαίδευση των σωφρονιστικών υπαλλήλων να δημιουργήσει ματαιώσεις, εφόσον πολλές φορές δεν μπορούν να εφαρμόσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες τους στο χώρο της φυλακής, ο οποίος από τη φύση του είναι περιορισμένος. Αυτή η ματαίωση έχει να κάνει με περισσότερους παράγοντες που αφορούν (στο σωφρονιστικό κώδικα και)στις απαιτήσεις του χώρου, οι οποίες είναι ποικίλες.

Από την άλλη πλευρά, μια έρευνα του Herburn & Knepper το 1993⁴⁸, κατέληξε σε διαμετρικά αντίθετα συμπεράσματα. Συγκεκριμένα, κατέληξαν στο ότι η επαγγελματική ικανοποίηση δεν έχει καμία σχέση με τις αντιλήψεις για εξωγενείς και εσωγενείς ανταμοιβές.

Συμπερασματικά, οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι με ανώτερη εκπαίδευση ίσως έχουν υψηλότερες φιλοδοξίες και προσδοκίες για την καριέρα τους (Rogers 1991). Επίσης, το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης σχετίζεται άμεσα με το μεγάλο ενδιαφέρον για την επαγγελματική εξέλιξη, για άμεση « εμπλοκή» στο επάγγελμα. Σύμφωνα μάλιστα με τον Jurik et al (1987), οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης ίσως δίνουν έμφαση στην ηθική ανταμοιβή από το επάγγελμα για ένα μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι με λιγότερη εκπαίδευση.

Η εκπαίδευση δηλαδή, από τη μια δίνει ουσιαστικά εφόδια για αποτελεσματικότερη εφαρμογή του επαγγέλματος αλλά δημιουργεί και ματαιώσεις όταν δεν μπορούν οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι να εφαρμόσουν τα

---

⁴⁶ Στο ίδιο

⁴⁷ Στο ίδιο

⁴⁸ Στο ίδιο

όσα γνωρίζουν. Πρέπει επομένως να βελτιωθούν οι δομές και οι απαιτήσεις του συστήματος και έπειτα να θεωρηθεί η ανώτερη εκπαίδευση ως (πλεονέκτημα) απαραίτητη προϋπόθεση για την πρόσληψη των σωφρονιστικών υπαλλήλων

9.4 ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΡΟΛΟ ΤΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Αρχικό έναυσμα για αυτή την εργασία υπήρξε η δήλωση από μέρους των σωφρονιστικών υπαλλήλων, της ανάγκης τους για εκπαιδευτική κατάρτιση. Το αρχικό ερώτημα μας ήταν αν τους παρέχεται κάποια κατάρτιση και κατά πόσο τους βοηθά προκειμένου να εργαστούν πιο σωστά. Έπειτα από βιβλιογραφική και ποσοτική έρευνα αλλά και από συζητήσεις μας με άτομα του χώρου καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι η εκπαίδευση που τους παρέχεται είναι ελλιπής έως ανύπαρκτη. Πολλοί είναι εκείνοι οι Σωφρονιστικοί υπάλληλοι οι οποίοι αρχίζουν να εργάζονται στις φυλακές χωρίς να περάσουν από τη Σχολή, διότι για παράδειγμα εκείνο το διάστημα ήτα κλειστή (περίοδος 1986 -1998). Από το 1998 πραγματοποιήθηκε μια σειρά σεμιναρίων επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης των εκπροσώπων απονομής της δικαιοσύνης και των σωφρονιστικών υπαλλήλων από τη Γενική Γραμματεία Λαϊκής επιμόρφωσης⁴⁹. Από το σημείο όμως αυτό και έπειτα οι ενέργειες από μέρους του Υπουργείου δικαιοσύνης μειώθηκαν χωρίς να γίνουν άλλες προσπάθειες βελτίωσης της κατάστασης.

Πολλοί από τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους που ήδη εργάζονται στις φυλακές είναι πτυχιούχοι πανεπιστημίων, οι οποίοι λόγω ελλείψεως θέσεων εργασίας στο αντικείμενο που σπούδασαν, αναγκάστηκαν, στην ουσία να επιλέξουν αυτό το επάγγελμα. Μέσα σε όλα αυτά συμπεριλαμβάνονται και τα ποικίλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Στη δεκαετία του '80 έγιναν αρκετές έρευνες⁵⁰ σχετικά με αυτό το θέμα. Κατά γενική ομολογία, το επάγγελμα των σωφρονιστικών υπαλλήλων είναι ένα από τα πιο στρεσογόνα. Από τη μια πλευρά είναι η καθημερινή

---

⁴⁹N., Γιαννίρης, «Πάσχουν σωφρονιστική και μετα-σωφρονιστική πολιτική», εφημ. Ελευθεροτυπία, 08/06/2000

⁵⁰H., Δασκαλάκης (επιμ.) «Ο θεσμός της φυλακής στην Ελλάδα», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 68A, (1988), σ. 237

απειλή που νιώθουν από τους κρατούμενους. Ο φόβος δηλαδή μιας πιθανής απόδρασης τους αλλά και ο φόβος κάποιας συμπλοκής μεταξύ των κρατουμένων ή εναντίων των υπαλλήλων. Από την άλλη οι ανώτεροι τους και οι διοικητικοί υπάλληλοι, οι οποίοι δεν έρχονται σε άμεση επαφή με τους κρατούμενους, τους καθιστά ανυποψίαστους πολλές φορές, απέναντι στον ενδεχόμενο κίνδυνο που διατρέχουν οι υπάλληλοι. Γεγονός που πολλές φορές δημιουργεί συγκρούσεις μεταξύ τους. Επίσης η έλλειψη υποστήριξης, κυρίως ψυχολογικής, τόσο για τους ίδιους τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους όσο και για τις οικογένειες τους, οι οποίες έμμεσα βιώνουν την αγωνία τους, δημιουργεί ένα ακόμα στρεσογόνο περιβάλλον για αυτούς. Όλα τα παραπάνω δημιουργούν αρκετά προβλήματα στους σωφρονιστικούς υπαλλήλους, τόσο σωματικά και ψυχολογικά όσο και προβλήματα συμπεριφοράς στη δουλειά και στην οικογένεια.

Στην Ελλάδα στο θεωρητικό επίπεδο τουλάχιστον έχουν γίνει μόνο δυο έρευνες πάνω στο χώρο του σωφρονισμού. Η μια έγινε από την Ερευνητική Ομάδα Εγκληματολογίας Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών⁵¹ και η δεύτερη έγινε από το Πανεπιστήμιο Θράκης, με επικεφαλής την υποψήφια διδάκτορα Καλλιόπη Δημητρούλη, σχετικά με το προσωπικό των φυλακών⁵².

Όσον αφορά στη ιστορία της φυλακής όπως είδαμε είναι μακραίωνη και με διαρκείς αλλαγές προκειμένου να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα τόσο για τα εκάστοτε πολιτικά συστήματα όσο και για τους πολίτες.

Αρχικά είχε ανταποδοτικό και φυλακτικό χαρακτήρα. Στη συνέχεια τα διάφορα πνευματικά κινήματα, όπως ο διαφωτισμός, κατεύθυναν το σωφρονιστικό σύστημα της εποχής προκειμένου να αποκτήσει πιο ανθρωπιστικό χαρακτήρα, προς χάριν, στην ουσία του ατομικού συμφέροντος για κάθε κρατούμενο. Από εκεί και έπειτα έκαναν την εμφάνιση τους ορισμένα συστήματα, όπως το Ωβούρνειο, το απομονωτικό και το μεικτό, τα οποία αποσκοπούσαν στον ουσιαστικότερο σωφρονισμό των ατόμων.

Η Ελλάδα ως μεμονωμένη περίπτωση έκανε προσπάθειες να ακολουθήσει τα ευρωπαϊκά συστήματα, κάτι όμως που δεν επιτευχθεί λόγω των διαρκών πολέμων και πολιτικών δυσχερειών, τις οποίες αντιμετώπιζε κατά κόρον από τον 15^ο αι. μ.Χ έως και το τέλος περίπου του 20^{ου} αι. Οι πρώτες και πιο σημαντικές ίσως κινήσεις αναμόρφωσης του ποινικού δικαίου και του σωφρονιστικού συστήματος στον

---

⁵¹ Στο ίδιο

⁵² Ν., Γιαννίρη, «Δεσμοφύλακες: Εικόνα σου είμαι φυλακή και σου μοιάζω», ό.π, σ. σ. 20,45

ελληνικό χώρο έγιναν κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης και συγκεκριμένα από το 1823 και έπειτα.

Από το σημείο αυτό ξεκινούν οι διαδικασίες αλλά και οι αντιπαραθέσεις πάνω στο μείζον ζήτημα του ποινικού δικαίου. Έπειτα από τετρακόσια χρόνια Οθωμανικής παρουσίας στο χώρο και της αναπόφευκτης καθυστέρησης στην πολιτική και κοινωνική εξέλιξη του λαού μας ήταν επόμενο να προκληθούν συγκρούσεις στον τρόπο με τον οποίο τα υποκείμενα συγκροτούσαν την εικόνα του άλλου και πολύ περισσότερο βεβαίως του παραβατικού Άλλου. Η κυρίαρχη αντίληψη περί σωφρονισμού μέχρι τα χρόνια της ίδρυσης του εθνικού κράτους ήταν απόλυτα σύμφωνη με τα σωφρονιστικά προτάγματα του Οθωμανικού αυταρχισμού, η οποία εν τέλει οδήγησε στην κράτηση για παράδειγμα, του Κολοκοτρώνη στις φυλακές της Ακροναυπλίας.

Έπειτα με την άνοδο της βασιλείας στην Ελλάδα και τη διακυβέρνηση της χώρας από τους Αντιβασιλείς γίνονται προσπάθειες εισαγωγής ευρωπαϊκών στοιχείων στην εφαρμογή της πολιτικής τους. Η ανάγκη αυτή του νεοσύστατου κράτους όμως να ακολουθήσει τα ευρωπαϊκά κινήματα έφερε σε αδιέξοδο τους αντιπροσώπους του, εφόσον και οι ίδιοι δεν ήταν σε θέση και ετοιμότητα να ακολουθήσουν. Οι όποιες προοδευτικές προτάσεις τους έγιναν δεν πραγματοποιήθηκαν λόγω αυτής της ανετοιμότητας τους (δες περίπτωση Αιππέρ).

Από το σημείο αυτό και έπειτα οι κυβερνήσεις που ακολούθησαν μέσα στον 20^ο αι. επιχείρησαν να φέρουν τις επιθυμητές αλλαγές στον χώρο του ποινικού δικαίου. Οι συνεχείς όμως πόλεμοι και οι πολιτικές αντιπαραθέσεις στάθηκαν ακλόνητο εμπόδιο σε αυτή τους την προσπάθεια.

Ποιος όμως ήταν ο ρόλος των σωφρονιστικών υπαλλήλων μέσα σε όλα αυτά τα χρόνια; Από την αρχαιότητα έως και το τέλος του 19^{ου} αι. ο ρόλος τους ήταν κυρίως φυλακτικός. Άνθρωποι χωρίς κανένα πνευματικό επίπεδο αλλά και εκπαιδευτική κατάρτιση κλήθηκαν να φυλάττουν συνανθρώπους τους, οι οποίοι λόγω των όποιων κοινωνικο-οικονομικών δυσχερειών που αντιμετώπιζαν στη ζωή τους ανέπτυξαν μια παραβατική συμπεριφορά. Αυτοί οι φύλακες επομένως ανέλαβαν, αμισθί κάποιες φορές, να παίξουν το ρόλο του δεσμοφύλακα' έναν ρόλο άγνωστο για αυτούς. Πολλοί ήταν μάλιστα εκείνοι οι δεσμοφύλακες οι οποίοι ζητούσαν χρηματική ανταμοιβή τόσο από τους συγγενείς όσο και από τους ίδιους τους κρατούμενους προκειμένου να τους δώσουν την τροφή που τους αντιστοιχούσε.

Η πρώτη προσπάθεια εκπαίδευσης και κατάρτισης των σωφρονιστικών υπαλλήλων, στον ελληνικό χώρο τουλάχιστον, έγινε το 1923 με το βασιλικό διάταγμα της 15^{ης} Μαρτίου 1923. Από το σημείο αυτό και έπειτα η σχολή των σωφρονιστικών υπαλλήλων, που λειτούργησε εκείνη τη χρονιά πέρασε από αρκετά στάδια και

δυσκολίες ανάλογα με τα συμφέροντα των μικροπολιτικών της εκάστοτε κυβερνήσεως. Σήμερα πια η Σχολή λειτουργεί περιστασιακά, ανάλογα με το πότε προκηρύσσονται θέσεις σωφρονιστικών υπαλλήλων από το Υπουργείο Δικαιοσύνης.

Οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι παρακολουθούν θεωρητικά μαθήματα στη Σχολή αυτή για τρεις μήνες. Με το τέλος της φοίτησης τους εκεί θεωρούνται έτοιμοι να αντιμετωπίσουν και να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις του χώρου. Πολλές φορές τα μαθήματα παραδίδονται από εκπροσώπους του Υπουργείου Δικαιοσύνης, οι οποίοι γνωρίζουν τον χώρο θεωρητικά.

Προϋπόθεση για να εργαστεί κάποιος ως σωφρονιστικός υπάλληλος είναι να έχει απολυτήριο δημοτικού και ανάστημα πάνω από 1,68 για τους άνδρες και 1,60 για τις γυναίκες. Από το 1986 και έπειτα άλλαξαν τα κριτήρια διορισμού και απαιτείται πλέον απολυτήριο Λυκείου, ενώ αργότερα προβλέφθηκε να γίνονται προσλήψεις για τη στελέχωση του προσωπικού φύλαξης των σωφρονιστικών καταστημάτων μέσω ΑΣΕΠ .

Τι στοιχεία όμως υπάρχουν σχετικά με τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους; Τι ήταν αυτό που τους οδήγησε να επιλέξουν αυτό το επάγγελμα; Πάνω σε αυτό το ερώτημα έχει γίνει μόνο μια έρευνα από το Πανεπιστήμιο Θράκης σχετικά με το σωφρονιστικό προσωπικό. Η επικεφαλής της έρευνας κα Καλλιόπη Δημητρούλη, υποψήφια διδάκτορας του Πανεπιστημίου Θράκης σε συνέντευξη της, σχετικά με την έρευνα αυτή, στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία είπε τα εξής:

«Το επάγγελμα του σωφρονιστικού υπαλλήλου δεν είναι καθόλου ελκυστικό. Οι νέοι που οδηγούνται σε αυτό έχουν συνήθως αποτύχει να κάνουν κάτι άλλο και μπροστά στο φάσμα της ανεργίας το επιλέγουν. Ο χώρος της φυλακής από μόνος του είναι αρνητικά φορτισμένος και δεν προσφέρει καμία επαγγελματική ικανοποίηση και ανέλιξη. Έχουν υποστεί την ιδρυματοποίηση όπως και οι κρατούμενοι, όχι μόνο εξαιτίας του χρόνου παραμονής τους στην φυλακή αλλά και λόγω των συνθηκών που αντιμετωπίζουν. Χρεώνονται οι ίδιοι την αποτυχία του σωφρονιστικού συστήματος. Ο ρόλος που καλούνται να παίξουν είναι διπλός και αντιφατικός. Από τη μια είναι επιφορτισμένοι να επιβάλλουν την πειθαρχία και την τάξη στη φυλακή και από την άλλη αφήνεται σε αυτούς ένα μεγάλο μέρος της μεταχείρισης των κρατουμένων (σωφρονισμός, επανένταξη) με ό,τι αυτό συνεπάγεται, αφού δεν υπάρχει κατάλληλο προσωπικό»⁵³

Σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες η Ελλάδα έχει ακόμα πολύ δρόμο να διανύσει έως ότου προσεγγίσει τους ευρωπαϊούς ετέρους της. Χαρακτηριστικό

---

⁵³ Στο ίδιο

είναι το παράδειγμα της Δανίας⁵⁴, μιας άκρως ευρωπαϊκής χώρας, με ένα πολύ ανεπτυγμένο βιοτικό και οικονομικό επίπεδο, με μικρό ποσοστό ανεργίας, η οποία δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες της να ασκήσει το επάγγελμα που επιθυμούν. Αυτοί που επιλέγουν να ακολουθήσουν το επάγγελμα των σωφρονιστικών υπαλλήλων είναι όσοι πράγματι επιθυμούν να ασχοληθούν με τον χώρο των φυλακών και του σωφρονισμού εν γένει.

Προκειμένου να εργαστούν ως σωφρονιστικοί υπάλληλοι φοιτούν στη Σχολή των Σωφρονιστικών υπαλλήλων για ένα διάστημα τριών ετών. Η Φοίτηση τους περιλαμβάνει θεωρητικό και πρακτικό μέρος. Επομένως με το πέρας των τριών ετών θεωρούνται ολοκληρωμένοι αλλά και συνειδητοποιημένοι επαγγελματίες.

Προκειμένου επομένως να αποκτήσουμε ένα υγιές σωφρονιστικό σύστημα προσαρμοσμένο όμως στα ελληνικά δεδομένα και ανάγκες απαιτείται πιο ουσιαστική δουλειά και σφαιρική αντιμετώπιση των καταστάσεων.

Έπειτα από συζητήσεις μας με τους ίδιους τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι πολλοί από αυτούς είναι πτυχιούχοι πανεπιστημίων, οι οποίοι λόγω ελλείψεως θέσεων εργασίας στο επάγγελμα που σπούδασαν, αναγκάστηκαν, στην ουσία, να επιλέξουν αυτό το επάγγελμα. Σε γενικές γραμμές οι Σωφρονιστικοί Υπάλληλοι απαρτίζονται τόσο από πτυχιούχους και από αποφοίτους λυκείου ή ΙΕΚ όσο και από απόφοιτους δημοτικού, κυρίως οι μεγαλύτεροι σε ηλικία. Ένα ακόμα στοιχείο που προέκυψε έπειτα από την επαφή μας μαζί τους καταλήξαμε ότι η ηλικία τους κυμαίνεται από 20 έως 60 ετών. Κάτι που σημαίνει ότι υπάρχει ένα χάσμα τόσο μορφωτικό όσο και ηλικιακό, το οποίο πρέπει να γεφυρώνεται προκειμένου να υπάρχει μια ουσιαστική και αποδοτική συνεργασία μεταξύ τους.

---

⁵⁴ KriminalForsorgens, Uddannelsescenterc. www.kriminalforsorgen.dk

Β΄ ΜΕΡΟΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ⁵⁵

Σκοπός της επιστημονικής έρευνας είναι να απαντήσει σε ορισμένα σημαντικά ερωτήματα με την εφαρμογή επιστημονικών μεθόδων. Το βασικό βήμα της έρευνας είναι κατ' αρχήν αν το θέμα που επιλέχθει είναι σημαντικό ή χρειάζεται να ερευνηθεί.

Υπάρχουν σημαντικά ερευνητικά προβλήματα που μπορούν να ερευνηθούν βάσει της επιστημονικής έρευνας. Γενικά αυτό είναι μια αδιάκοπη διαδικασία, εφόσον ποτέ δεν παύουν να εμφανίζονται νέες ανεξερεύνητες περιοχές ερευνητικού ενδιαφέροντος.

Η ερευνητική διαδικασία στην κοινωνική επιστήμη είναι μια σειρά στενά συνδεδεμένων δραστηριοτήτων που διαρκώς αλληλοκαλύπτονται.

Η επιλογή του ερευνητικού θέματος, έχει να κάνει ως επί τω πλείστω με τον ίδιο τον ερευνητή. Τα κύρια κίνητρα επιλογής ενός θέματος, έχουν να κάνουν με την προσωπικότητα του ίδιου του ερευνητή, το πεδίο ενδιαφερόντων του και το περιβάλλον στο οποίο κινείται και εργάζεται.

---

⁵⁵B., Φίλιας, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και στις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*, Αθήνα, Gutenberg, 1977, σ.σ. 17, 26.

Τρία όμως είναι τα βασικά κίνητρα επιλογής του θέματος. Η περιέργεια του ερευνητή να γνωρίσει όσα οι αισθήσεις και η διαίσθηση του δεν μπορούν. Η χρησιμότητα των αποτελεσμάτων τόσο των προσπαθειών όσο και των ερευνών. Τέλος, η εσωτερική δομή της έρευνας. Η διαδικασία αναγωγής, δηλαδή, μιας πληθώρας στοιχείων επιφανειακά περίπλοκων, όπου κυριαρχεί μια τάξη και η όλη διαδικασία υπάγεται σε ορισμένους κανόνες.

Η πρώτη και βασική φάση, μετά την επιλογή του θέματος, είναι η διατύπωση του. Το σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό κυρίως στην κοινωνική έρευνα. Ο ερευνητής πρέπει να διατυπώσει το πρόβλημα κατά τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να του επιτραπεί να καταλήξει σε συμπεράσματα. Το επόμενο βήμα είναι η συλλογή στοιχείων πάνω στο θέμα προκειμένου να πλαισιωθεί το αντικείμενο σφαιρικά τόσο από μια επαρκή θεωρητική εμβάθυνση όσο και από μια εμπειρική σκοπιά, η οποία να επιβεβαιώνει τη θεωρία.

Όσον αφορά στο θέμα που επέλεξε η δική μας ομάδα, αυτό δρομολογήθηκε τόσο από τυχαία γεγονότα, όπως ήταν η παρακολούθηση διημερίδας σχετικά με την εκπαιδευτική κατάρτιση των σωφρονιστικών υπαλλήλων και το σωφρονιστικό σύστημα όσο και από προσωπική επιθυμία μας να διευρύνουμε τις γνώσεις μας πάνω στη σωφρονιστική πολιτική και το σωφρονιστικό σύστημα.

Η υπόθεση εργασίας μας είχε να κάνει με το ερώτημα κατά πόσο η εκπαίδευση των σωφρονιστικών υπαλλήλων βοηθά στην αποτελεσματικότερη απόδοση στην εργασία τους.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή στοιχείων ήταν η ποσοτική έρευνα και η ημιδομημένη συνέντευξη. Το είδος της έρευνας που χρησιμοποιήσαμε ήταν η δομημένη και ημιδομημένη συνέντευξη.

Όσον αφορά στη διαμόρφωση του ερωτηματολογίου το πρώτο βήμα που ακολουθήθηκε ήταν η βιβλιογραφική έρευνα για μια σχετική επαφή αλλά και ενημέρωση σχετικά με τον χώρο της φυλακής. Μας ενδιέφερε ιδιαίτερα το τι ισχύει για την κατάρτιση και τα καθήκοντα των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν αφορούν κυρίως στο νομικό πλαίσιο που διέπει τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Έπειτα από τη σχετική βιβλιογραφική έρευνα επί του θέματος, ακολούθησε η καταγραφή μιας σειράς ερωτήσεων σχετικές με το θέμα, προκειμένου οι ερωτώμενοι να δώσουν τις σχετικές πληροφορίες διαφωτίζοντας την υπάρχουσα κατάσταση στο χώρο του σωφρονισμού.

Έπειτα οι ερωτήσεις μπήκαν σε μια σειρά, κατά θεματικές ενότητες, προκειμένου να υπάρχει μια ομαλή συνέχεια και συνοχή στο ερωτηματολόγιο, η οποία να μην αποπροσανατολίζει τους ερωτώμενους, αλλά να οδηγεί στην ουσιαστική συλλογή στοιχείων.

Προτού αρχίσει η διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων ήρθαμε σε επαφή με την κοινωνική λειτουργό των Κλειστών Φυλακών Αλικαρνασσού κα. Καλέτση. Έπειτα από συνάντηση μαζί της διευθετήθηκε και το ζήτημα συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων. Ορίστηκαν συγκεκριμένες ημέρες και ώρες μέσα στην εβδομάδα, όπου θα επιτρεπόταν η είσοδος μας στο χώρο των φυλακών. Οι συναντήσεις μας με τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους γίνονταν στο χώρο του αρχιφυλακείου. Η διαδικασία αυτή ήταν σχετικά δύσκολη διότι ο χώρος ήταν ανοικτός για όλους τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους και κατά συνέπεια η διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων διακοπτόταν συχνά. Εν τέλει κατορθώσαμε να συλλέξουμε σαράντα δυο ερωτηματολόγια από τις Κλειστές Φυλακές Αλικαρνασσού και τριάντατρία επιπλέον από τις Δικαστικές Φυλακές Κορυδαλλού, χάρη στην καθοριστική βοήθεια και συνεργασία της σωφρονιστικής υπαλλήλου του γυναικείου τμήματος των φυλακών κας Δ.Τσιaré.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο **ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ**

2.1 ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑ

Το σύνολο του πληθυσμού, που έχει επιλεγεί ως δείγμα, ανέρχεται στα 75 άτομα. Κοινό σημείο αναφοράς / επιλογής αυτών των ατόμων είναι η εργασία τους ως σωφρονιστικοί υπάλληλοι. Πιο συγκεκριμένα, τα 42 πρώτα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από σωφρονιστικούς υπαλλήλους των κλειστών αντρικών φυλακών Αλικαρνασσού Κρήτης (κατά τους μήνες Ιανουάριο / Φεβρουάριο 2003) και τα υπόλοιπα 33 ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από σωφρονιστικούς υπαλλήλους των γυναικείων φυλακών Κορυδαλλού.

Στην αρχική επιλογή του δείγματος είχε συμπεριληφθεί το σύνολο των σωφρονιστικών υπαλλήλων του σωφρονιστικού καταστήματος Αλικαρνασσού, κάτι το οποίο δεν κατέστη εφικτό, λόγω του περιορισμένου χρόνου παρουσίας μας στις φυλακές, αλλά και των αδειών αρκετών υπαλλήλων. Για το λόγο αυτό τροποποιήσαμε το δείγμα μας, έτσι ώστε το δείγμα να είναι διευρυμένο και τα αποτελέσματα να μπορούν να γενικευτούν. Λαμβάνοντας υπόψη την δυσκολία επιπλέον άδειας παρουσίας μας σε κάποια άλλη φυλακή από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, λόγω γραφειοκρατίας και αυστηρών κριτηρίων για την παρουσία μας, τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν από την κα. Τσιaré Δήμητρα, σωφρονιστική υπάλληλο των γυναικείων φυλακών Κορυδαλλού κατά το μήνα Μάιο, οπότε και συλλέχθηκαν.

2.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Από τα 75 άτομα του δείγματός μας, οι 46 είναι άνδρες (61,3%) και οι 29 γυναίκες (38,7%) (**πιν. 1**). Ηλικιακά το δείγμα μας συγκαταλέγεται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες. Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη κατηγορία, 18 έως 25 ετών ανήκουν 14 άτομα (18,7%). Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν άτομα ηλικίας 26 έως 40 ετών και σε αυτήν την κατηγορία ανήκει το 61,3 % του δείγματός μας (46 άτομα). Τέλος, η τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει άτομα ηλικίας 40 έως 60 ετών και σε αυτήν ανήκει το 17,3% του δείγματός μας, δηλαδή 13 άτομα. Σε αυτήν την ερώτηση υπήρχαν και 2 άτομα, που δεν απάντησαν (**πιν. 2**).

Αναφορικά με την οικογενειακή κατάσταση του πληθυσμού μας, υπάρχει μία απόλυτη σχεδόν ισοψηφία μεταξύ των άγαμων και έγγαμων. Πιο συγκεκριμένα, 36 άτομα (48%) είναι άγαμα και 35 (46,7%) έγγαμα. Ενώ μόλις 3 άτομα ανήκουν στις δύο άλλες κατηγορίες (διαζευγμένος / η, χήρος / α) και ένα άτομο δεν έδωσε απάντηση (**πιν. 3**).

Στη συνέχεια, σχετικά με το εκπαιδευτικό επίπεδο των ερωτηθέντων, η πλειοψηφία είναι απόφοιτοι λυκείου (53,3%) και αμέσως μετά ακολουθούν οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με ποσοστό 24%. Μόλις 4 άτομα (5,3%) δηλώνουν απόφοιτοι υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Ωστόσο, 13 άτομα δεν θέλησαν να απαντήσουν, ένα ποσοστό (17,3%) αρκετά σεβαστό, το οποίο μπορεί να τροποποιήσει τα παραπάνω αποτελέσματα στο σύνολό τους (**πιν. 4**).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

3.1 ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Στην ενότητα αυτή συμπεριλαμβάνονται αποτελέσματα, σχετικά με το είδος και τον τρόπο επιλογής του επαγγέλματος του σωφρονιστικού υπαλλήλου. Αρχικά, στο δείγμα μας το 92% των ερωτηθέντων ανήκουν στο φυλακτικό προσωπικό, 2 άτομα στο διοικητικό προσωπικό (2,7%) και 3 άτομα στο υγειονομικό προσωπικό (4%) (ένα άτομο δεν έδωσε απάντηση) (πιν. 5). Συγκριτικά, τα ποσοστά των σωφρονιστικών υπαλλήλων στις ελληνικές φυλακές στις παραπάνω κατηγορίες για το έτος 2000 είναι τα παρακάτω⁵⁶:

- Προσωπικό φύλαξης → 80%
- Διοικητικό προσωπικό → περίπου 1%
- Υγειονομικό προσωπικό → 3,3%

Ο χρόνος εργασίας του δείγματός μας συγκεντρώνεται στις δύο πρώτες κατηγορίες με ίδιο περίπου ποσοστό. Πιο συγκεκριμένα, το 36% των ερωτηθέντων εργάζεται από ένα έως τρία χρόνια και το 37,3% εργάζεται από 4 έως 10 χρόνια. Στις δύο αυτές κατηγορίες δεν εμφανίζονται ακραίες τιμές, γεγονός που δικαιολογεί το εύρος τους. Τέλος 19 άτομα (25,3%) εργάζονται από 11 έως 30 χρόνια (πιν. 6). Επίσης, η πλειοψηφία του δείγματος (70,7%) εργάζεται στο ίδιο σωφρονιστικό

---

⁵⁶ Κουράκης, Ν., *Σωφρονιστική Νομοθεσία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001, σ. 87

κατάστημα, ενώ το 28% έχει εργαστεί και σε άλλα ακόμα σωφρονιστικά καταστήματα (από ένα ή δύο ακόμα) **(πιν. 7)**.

Επιπλέον, στην ερώτηση για τυχόν άσκηση άλλων επαγγελμάτων, πριν την πρόσληψη, το συντριπτικό ποσοστό του δείγματος (82,7%) έχει εργαστεί και σε άλλου είδους επαγγέλματα και μόλις το 16% δεν έχει κάνει άλλα επαγγέλματα, εκτός του σωφρονιστικού υπαλλήλου **(πιν. 8)**.

Το 42,7% του δείγματος χαρακτηρίζει την επιλογή του επαγγέλματος του σωφρονιστικού υπαλλήλου τυχαία και το 26,7% υποχρεωτική. Υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό, αυτό του 28% που χαρακτηρίζει την επιλογή του επαγγέλματός του ως συνειδητή **(πιν. 9)**. Στη συνέχεια, αναφορικά με τους παράγοντες που επηρέασαν την επιλογή αυτού του επαγγέλματος, ως σημαντικότερος παράγοντας με ποσοστό 78,7% εμφανίζεται η επιδίωξη μόνιμης θέσης και ακολουθεί με ποσοστό 65,3% η ανεργία και η δυσκολία εύρεσης εργασίας. Οι υπόλοιποι λόγοι, όπως η επιρροή από συγγενικό πρόσωπο, που εργαζόταν ως σωφρονιστικός υπάλληλος, το κύρος και η κοινωνική αναγνώριση εμφανίζουν τα χαμηλότερα ποσοστά επιρροής για την επιλογή του επαγγέλματος των ερωτηθέντων (10 % – 20%). Υψηλότερα ποσοστά επιρροής παρουσιάζει η επιδίωξη ικανοποιητικών οικονομικών απολαβών και οι ανθρωπιστικοί λόγοι ή η κοινωνική προσφορά με ποσοστά 26,7% και 21,3% αντίστοιχα **(πιν. 10)**.

3.2 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Θέλοντας να εξετάσουμε τις συνθήκες του επαγγέλματος και τις δυσκολίες, που τυχόν αντιμετωπίζουν οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι, διαπιστώνοντας ακόμα αν οι δυσκολίες αυτές είναι αποτέλεσμα ελλιπούς εκπαίδευσης και αν αντιμετωπίζονται οι δυσκολίες αυτές μέσα από οργανωμένη κατάρτιση, παραθέσαμε μία ενότητα στο ερωτηματολόγιο με σχετικές ερωτήσεις.

Αρχικά, αναφορικά με τις σωματικές επιπτώσεις της δουλειάς του σωφρονιστικού υπαλλήλου, όπως η σωματική κόπωση, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε ότι υπάρχουν σωματικές επιπτώσεις (68%) και το υπόλοιπο 32% απάντησε αρνητικά **(πιν. 11)**. Στη συνέχεια, σχετικά με τις οικονομικές απολαβές το 69,3% του δείγματος (52 άτομα) δήλωσαν ότι δεν τις κρίνουν ικανοποιητικές, ενώ μόλις το 30,7% δηλώνει ικανοποιημένο με το μισθό του **(πιν. 12)**. Τέλος, το 89,3% του δείγματος δήλωσε ότι υπάρχουν και ψυχικές επιπτώσεις και μόλις το 10,7% απάντησε αρνητικά σε αυτήν την ερώτηση **(πιν. 13)**. Από το ποσοστό των ερωτηθέντων, που απάντησαν θετικά, η πλειοψηφία (66,2%) ανέφερε τη μεταφορά έντονων συναισθηματικών καταστάσεων από το χώρο εργασίας στο σπίτι και στη συνέχεια ακολουθεί με 50% αυτού του

δείγματος το υπερβολικό αίσθημα ευθύνης της φύσης του επαγγέλματος. Τέλος, ακολουθεί με ποσοστό 36,4% το άγχος του σωφρονιστικού υπαλλήλου για την αποτελεσματικότητα του ρόλου του **(πιν. 14)**.

Στην ερώτηση μας για την προτίμηση των υπαλλήλων για την βάρδια εργασίας, η πλειοψηφία επέλεξε την πρωινή βάρδια (57,3%) με κύριο λόγο την ανάγκη να είναι ελεύθερη η υπόλοιπη μέρα για προσωπικούς ή οικογενειακούς λόγους. Στη συνέχεια ακολουθεί η απογευματινή βάρδια με ποσοστό 18,7% και μόλις 7 άτομα επέλεξαν τη βραδινή βάρδια γιατί τα πράγματα είναι πολύ ήσυχα το βράδυ. Αξίζει να αναφέρουμε και ένα ποσοστό 12%, που δεν έχουν ιδιαίτερη προτίμηση σε κάποιο είδος βάρδιας **(πιν. 15)**.

Αναφορικά με την ύπαρξη συντονισμού δράσεων κ.α. μεταξύ των σωφρονιστικών υπαλλήλων για την αποτελεσματικότερη μεταχείριση του κρατούμενου το 69,3% του δείγματος δήλωσε ότι υπάρχει συντονισμός **(πιν. 16)**. Ο συντονισμός αυτός πραγματοποιείται μέσα από ανταλλαγή απόψεων σε άτυπη βάση εντός του περιβάλλοντος εργασίας για το 80,8% των ατόμων, που απάντησαν θετικά στην ύπαρξη συντονισμού, ενώ μόλις το 10,7% δηλώνει ότι ο συντονισμός αυτός πραγματοποιείται με ανταλλαγή απόψεων εκτός του περιβάλλοντος εργασίας. Τέλος, μόνο το 17,3% παρουσίασε την ύπαρξη συντονισμού δράσεων μέσα από υποχρεωτικές συναντήσεις (συμβούλια, συνελεύσεις) **(πιν. 17)**.

Το 80% του δείγματος πιστεύει ότι η συμμετοχή του σε προγράμματα για κρατούμενους βοηθά στην άσκηση του επαγγέλματός του **(πιν. 18)**. Ως κύριο τομέα επίτευξης αποτελεσμάτων από μία τέτοια συμμετοχή είναι ο συντονισμός του για την αποτελεσματικότερη μεταχείριση του κρατούμενου (72,9%) και ακολουθούν η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ του σωφρονιστικού υπαλλήλου και του κρατούμενου (33,9%) και η εκτίμηση της προσωπικότητας του κρατούμενου (32,2%) **(πιν. 19)**.

Τέλος, σχετικά με τον αν υπάρχουν περιθώρια προσωπικής παρέμβασης και πρωτοβουλιών στην άσκηση του επαγγέλματός τους, το 46,7% απάντησε ότι δεν υπάρχουν αρκετά και το 37,3% ότι υπάρχουν αρκετά. Μόλις το 14,7% απάντησε ότι δεν πιστεύει ότι υπάρχουν περιθώρια για τέτοιου είδους άσκηση **(πιν. 20)**.

3.3 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

Στην ενότητα αυτή του ερωτηματολογίου περιλαμβάνονται ερωτήσεις σχετικά με την κατάρτιση των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Σημαντική εμφανίζεται η απάντηση του 96% του δείγματος, που κρίνουν αναγκαία την ειδική κατάρτιση για την

άσκηση του επαγγέλματός τους **(πιν. 21)**. Το ποσοστό αυτό μειώνεται στο 77,3% σε σχέση με τον αν αυτή η κατάρτιση είναι μέρος των αρμοδιοτήτων τους **(πιν. 22)**.

Στη συνέχεια εμφανίζεται ένα ποσοστό 56%, το οποίο δηλώνει ότι έχει κάποια ειδική κατάρτιση **(πιν. 23)**. Η κατάρτιση αυτή αφορά κυρίως τις σχέσεις τους με τον κρατούμενο (54,8%) και ακολουθεί η αυτοάμυνα και η αυτοπροστασία με ποσοστό 45,2%. Τα άλλα είδη κατάρτισης εμφανίζονται με ποσοστά από 31% έως 36% **(πιν. 24)**.

Η παραπάνω κατάρτιση προέρχεται για την πλειοψηφία των σωφρονιστικών υπαλλήλων (68%) από τη φοίτηση στη σχολή των σωφρονιστικών υπαλλήλων και μόλις το 36% επιλέγει και τη βασική εκπαίδευση. Διαλέξεις, ομιλίες, ημερίδες και συνέδρια δεν συμβάλλουν για την πλειοψηφία των σωφρονιστικών υπαλλήλων του δείγματός μας (82%) στην παροχή κατάρτισης. Η απόκτηση κατάρτισης λόγω προσωπικού ενδιαφέροντος (ανάγνωση βιβλίων, internet) είναι γεγονός για το 16% μόλις των σωφρονιστικών υπαλλήλων, που δήλωσαν ότι έχουν κάποιου είδους κατάρτιση **(πιν. 25)**.

Το 64% του δείγματός μας δεν έχει καταρτιστεί από τη στιγμή της πρόσληψης και μετά **(πιν. 26)**, ενώ το 94,7% δεν γνωρίζει αν υπάρχουν ανάλογα προγράμματα κατάρτισης **(πιν. 27)**. Επίσης, το 93,3% δηλώνει ότι χρειάζεται επιπλέον κατάρτιση και μόλις το 6,6% δεν επιθυμεί επιπλέον κατάρτιση **(πιν. 28)**. Το 85,5% του δείγματος, που χρειάζεται επιπλέον κατάρτιση, επιθυμεί επιπλέον κατάρτιση στον τομέα της ψυχολογίας. Ακολουθεί με ποσοστό 75,4% η αυτοάμυνα και με ποσοστό 60% η κατάρτιση στις λειτουργίες του κοινωνικού συστήματος. Ακολουθεί ο τομέας της εγκληματολογίας, της ιστορίας του σωφρονιστικού συστήματος και της νομικής με ποσοστά 43,5%. 42% και 31,9% του δείγματος να δηλώνει ότι χρειάζεται επιπλέον κατάρτιση **(πιν. 29)**.

Οι πιο κατάλληλοι για την παροχή επιπλέον κατάρτισης κρίνεται με ποσοστό 80% ότι είναι οι επαγγελματίες του χώρου, όπως πεπειραμένοι υπάλληλοι. Στη συνέχεια ακολουθούν με ποσοστό 73% οι ειδικοί ανθρωπιστικών επιστημών και με ποσοστό 36% οι ειδικοί νομικών επιστημών **(πιν. 30)**. Η κατάρτιση αυτή από τη συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος (94,7%) πρέπει να είναι επαναλαμβανόμενη περιοδικά, καθώς και τα διάφορα προγράμματα κατάρτισης είναι προτιμότερο να είναι αρχικά σε ετήσια βάση (31%) και έπειτα σε εβδομαδιαία (26,8%) ή μηνιαία (29,6%) βάση **(πιν. 31)**. Τέλος, το 46,5% του δείγματος θεωρεί ότι η κατάρτιση αυτή πρέπει να παρέχεται ως εκπαιδευτική άδεια, ενώ ένα ποσοστό 33,8% υποστηρίζει ότι πρέπει να παρέχεται εντός ωραρίου εργασίας με αποδοχές **(πιν. 32)**.

Συμπερασματικά, για την αποτελεσματικότερη επίτευξη των στόχων του σωφρονιστικού συστήματος κρίνεται αναγκαία η βελτίωση των υλικών υποδομών

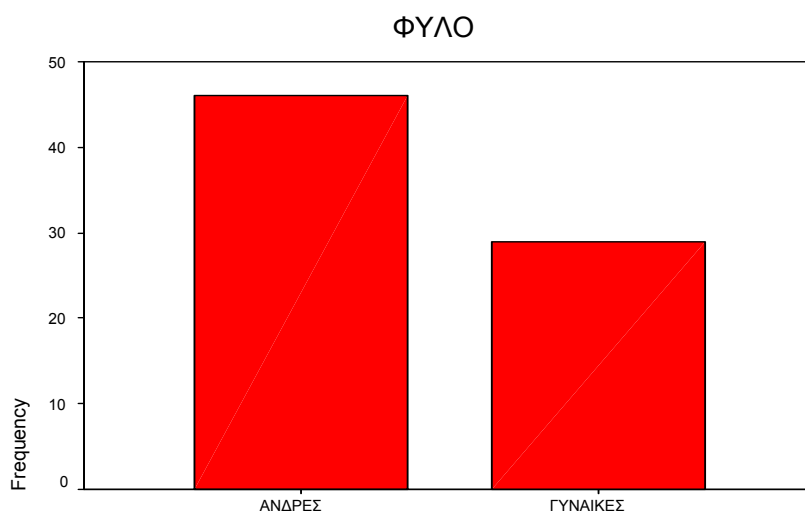
(62,7%), έπειτα η επιπλέον εκπαίδευση των σωφρονιστικών υπαλλήλων (50,7%) και η επιπλέον επαγγελματική κατάρτιση των φυλακισμένων (45,3%). Το 2,7% του δείγματος πρότεινε τον αποτελεσματικότερο διαχωρισμό των φυλακισμένων και την επιστημονική φροντίδα και στήριξη των υπαλλήλων. Τέλος ένα ποσοστό 9,3% δήλωσε ότι δεν υπάρχει δυνατότητα βελτίωσης της συμπεριφοράς των κρατουμένων (πιν. 33).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

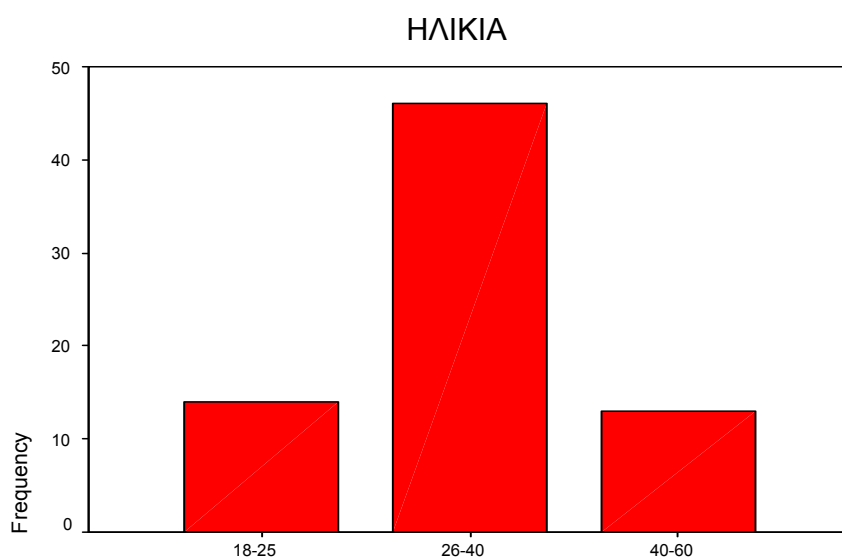
ΠΙΝΑΚΑΣ 1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΦΥΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	46	61,3	61,3	61,3
	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	29	38,7	38,7	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	75	100,0	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

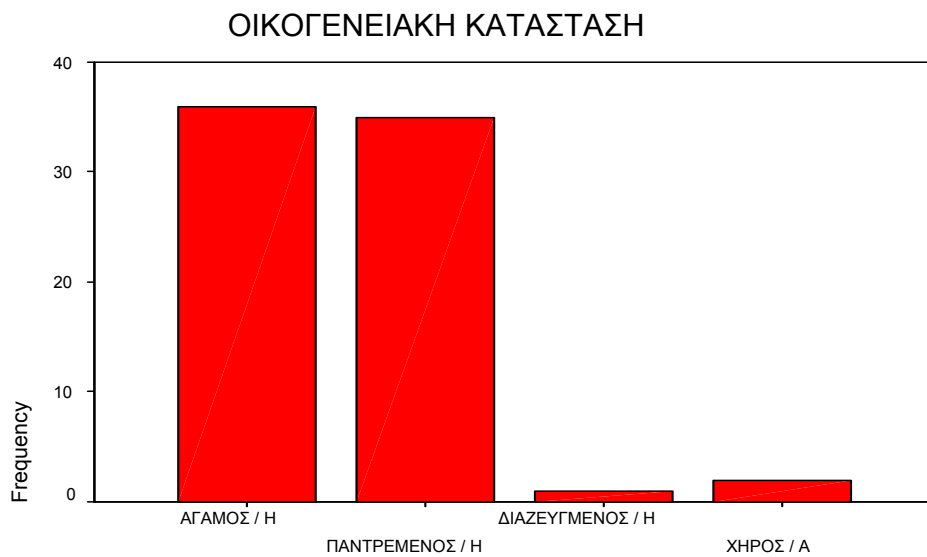
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΗΛΙΚΙΑ	18-25	14	18,7	19,2	19,2
	26-40	46	61,3	63,0	82,2
	40-60	13	17,3	17,8	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	73	97,3	100,0	
Missing	System	2	2,7		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΟΙΚ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΓΑΜΟΣ / Η	36	48,0	48,6	48,6
	ΕΓΓΑΜΟΣ / Η	35	46,7	47,3	95,9
	ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΟ Σ / Η	1	1,3	1,4	97,3
	ΧΗΡΟΣ / Α	2	2,7	2,7	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	74	98,7	100,0	
Missing	System	1	1,3		

ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		
--------	--	----	-------	--	--

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΧΡΟΝΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	6-9	4	5,3	6,5	6,5
	9-12	40	53,3	64,5	71,0
	12-..	18	24,0	29,0	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	62	82,7	100,0	
Missing	System	13	17,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ Σ.Υ	ΦΥΛΑΚΤΙΚΟ	69	92,0	93,2	93,2
	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ	2	2,7	2,7	95,9
	ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟ	3	4,0	4,1	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	74	98,7	100,0	
Missing	System	1	1,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

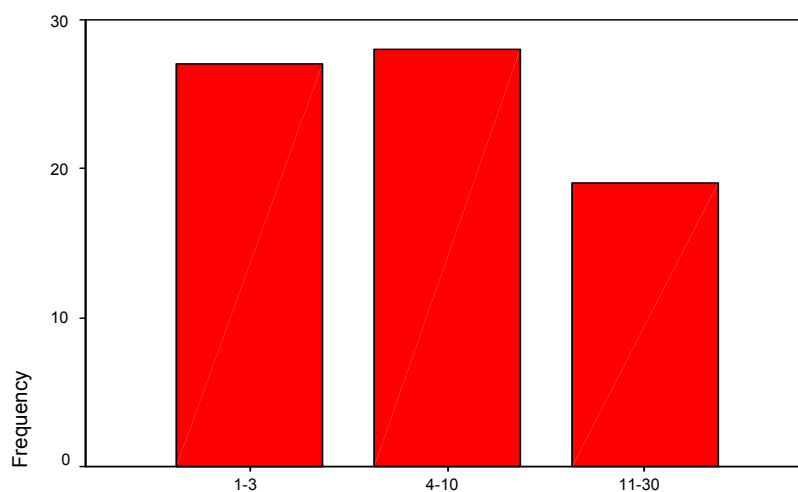

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

		Frequency	Percent	Valid	Cumulative
--	--	-----------	---------	-------	------------

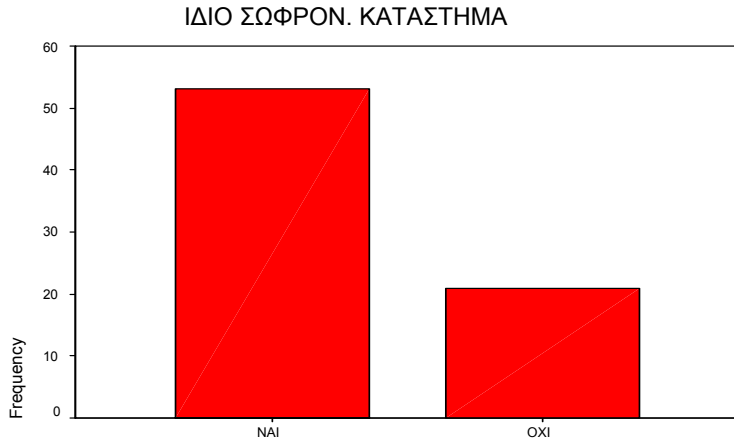
				Percent	Percent
ΧΡΟΝΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΩΣ Σ.Υ	1-3	27	36,0	36,5	36,5
	4-10	28	37,3	37,8	74,3
	11-30	19	25,3	25,7	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	74	98,7	100,0	
Missing	System	1	1,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

ΧΡΟΝΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΩΣ Σ.Υ.

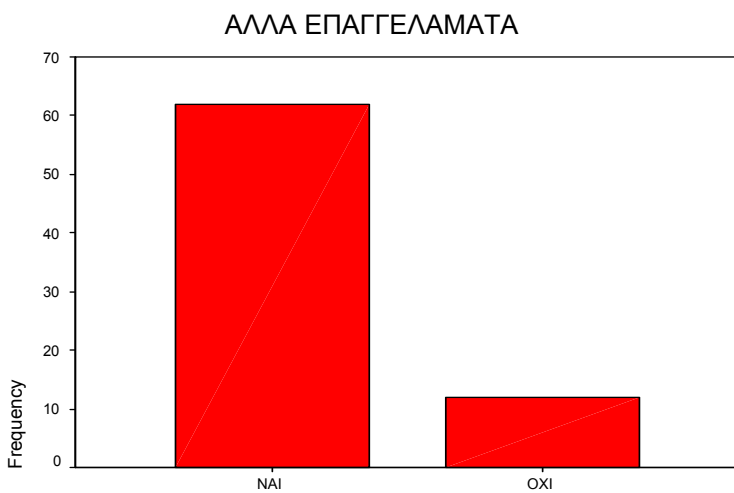
ΠΙΝΑΚΑΣ 7

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΣΤΟ ΙΔΙΟ Σ.Κ	ΝΑΙ	53	70,7	71,6	71,6
	ΟΧΙ	21	28,0	28,4	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	74	98,7	100,0	
Missing	System	1	1,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

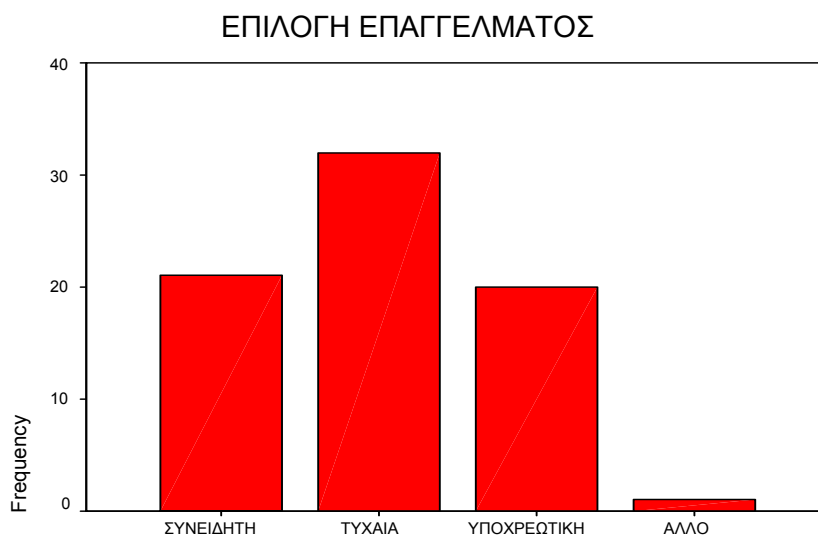
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΑΛΛΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	ΝΑΙ	62	82,7	83,8	83,8
	ΟΧΙ	12	16,0	16,2	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	74	98,7	100,0	
Missing	System	1	1,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

		Frequency	Percent	Valid	Cumulative
--	--	-----------	---------	-------	------------

				Percent	Percent
ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ	ΣΥΝΕΙΔΗΤΗ	21	28,0	28,4	28,4
	ΤΥΧΑΙΑ	32	42,7	43,2	71,6
	ΥΠΟΧΡΕΩΤ ΙΚΗ	20	26,7	27,0	98,6
	ΑΛΛΟ	1	1,3	1,4	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	74	98,7	100,0	
Missing	System	1	1,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

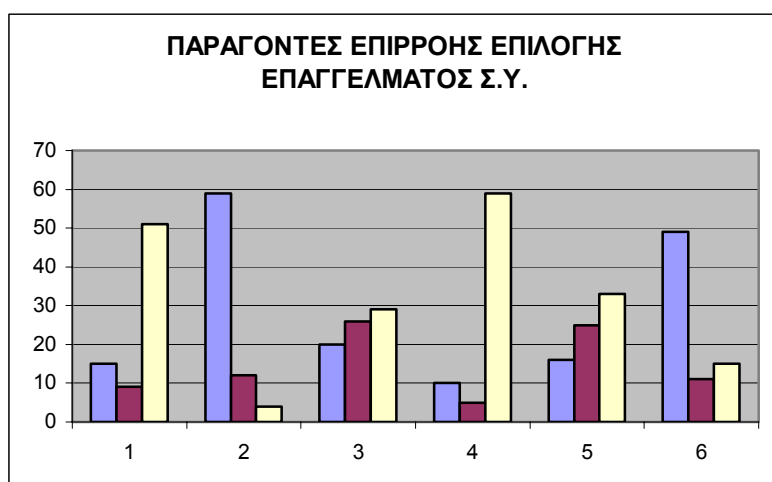

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

		Frequency			ΣΥΝΟΛΟ
		ΠΟΛΥ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟΥ	
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤ ΟΣ	1. Κάποιο μέλος της οικογένειας / φίλος εργάζεται ή εργαζόταν ως σωφρονιστικός υπάλληλος.	15	9	51	75
	2. Επιδιώκατε μία μόνιμη θέση στον δημόσιο τομέα.	59	12	4	75
	3. Κρίνατε τις απολαβές	20	26	29	75

	ικανοποιητικές.				
	4. Επιθυμούσατε κοινωνική αναγνώριση και κύρος.	10	5	59	74
	5. Για ανθρωπιστικούς λόγους και για κοινωνική προσφορά.	16	25	33	74
	6. Λόγω ανεργίας και ανάγκης εργασίας.	49	11	15	75

Percent			ΣΥΝΟΛΟ
ΠΟΛΥ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟΥ	
20	12	68	100
78,7	16	5,3	100
26,7	34,7	38,7	100
13,3	6,8	78,7	98,7
21,3	33,3	44	98,7
65,3	14,7	20	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	ΝΑΙ	51	68,0	68,0	68,0
	ΟΧΙ	24	32,0	32,0	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	75	100,0	100,0	

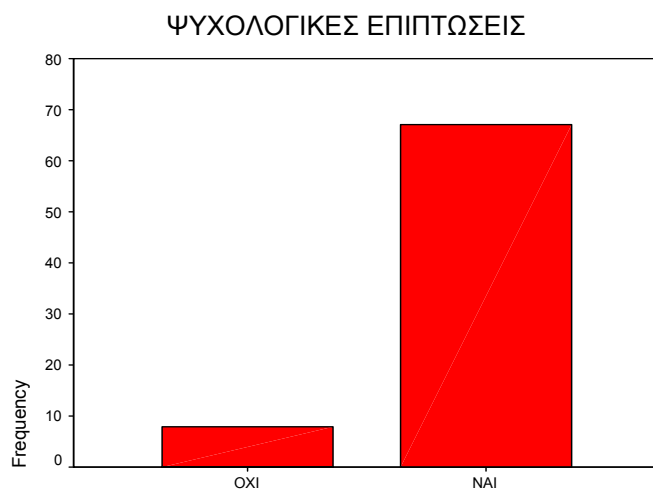
ΠΙΝΑΚΑΣ 12

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΠΟΛΑΒΕΣ	ΝΑΙ	23	30,7	30,7	30,7
	ΟΧΙ	52	69,3	69,3	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	75	100,0	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

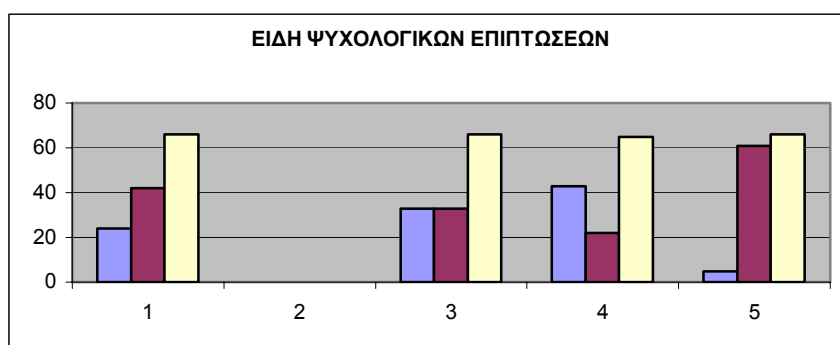
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	ΟΧΙ	8	10,7	10,7	10,7
	ΝΑΙ	67	89,3	89,3	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	75	100,0	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

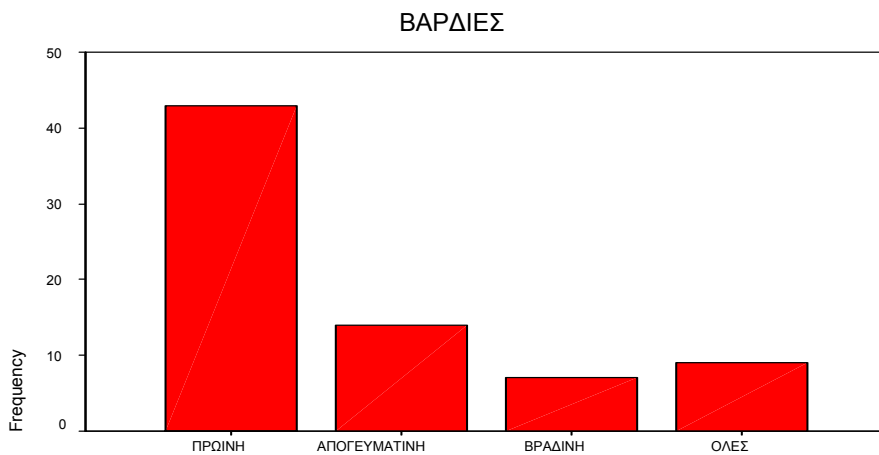
		Frequency	ΣΥΝΟΛ	Percent	ΣΥΝΟΛ	Valid Percent	ΣΥΝΟΛ
			0		0		0

		ΝΑΙ	ΟΧΙ		ΝΑΙ	ΟΧΙ		ΝΑΙ	ΟΧΙ	
ΕΙΔΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΩ Ν ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	1. ΑΓΧΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙ ΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ	24	42	66	32	56	88	36,4	63,6	100
	2. ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΟ ΑΙΣΘΗΜΑ ΕΥΘΥΝΗΣ	33	33	66	44	44	88	50	50	100
	3. ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩ Ν ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ	43	22	65	57,3	29,3	86,7	66,2	33,8	100
	4. ΆΛΛΟ	5	61	66	6,6	81,3	88	7,6	93,4	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΒΑΡΔΙΕΣ	ΠΡΩΙΝΗ	43	57,3	58,9	58,9
	ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ	14	18,7	19,2	78,1
	ΒΡΑΔΙΝΗ	7	9,3	9,6	87,7
	ΟΛΕΣ	9	12,0	12,3	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	73	97,3	100,0	
Missing	System	2	2,7		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

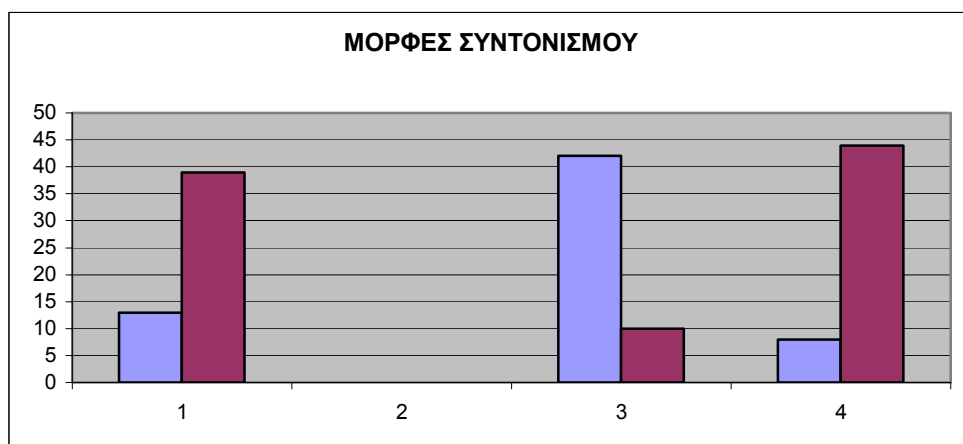
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΥΣ	ΟΧΙ	23	30,7	30,7	30,7
	ΝΑΙ	52	69,3	69,3	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	75	100,0	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

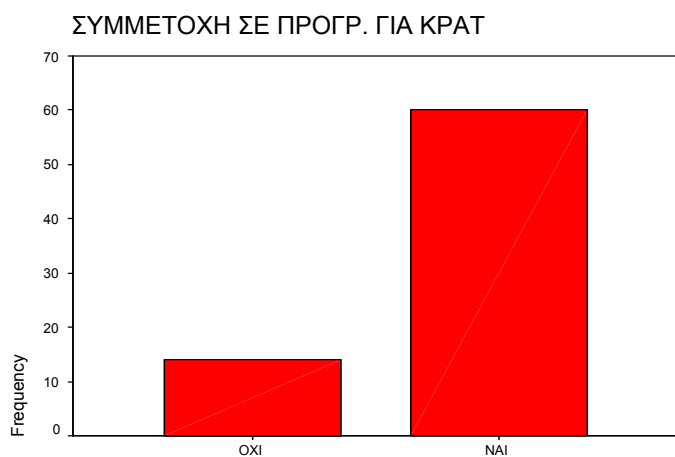
		Frequency			Percent		
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ	1. ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ	13	39	52	17,3	52	69,3
	2. ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟΨΕΩΝ ΑΤΥΠΑ ΕΝΤΟΣ Σ.Κ	42	10	52	56	13,3	69,3
	3. ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟΨΕΩΝ ΑΤΥΠΑ ΕΚΤΟΣ Σ.Κ	8	44	52	10,7	58,7	69,3

Valid Percent		
ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
25	75	100
80,8	19,2	100
15,4	84,6	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΠΡΟΓΡ. ΓΙΑ ΚΡΑΤΟΥΜ.	ΟΧΙ	14	18,7	18,9	18,9
	ΝΑΙ	60	80,0	81,1	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	74	98,7	100,0	
Missing	System	1	1,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

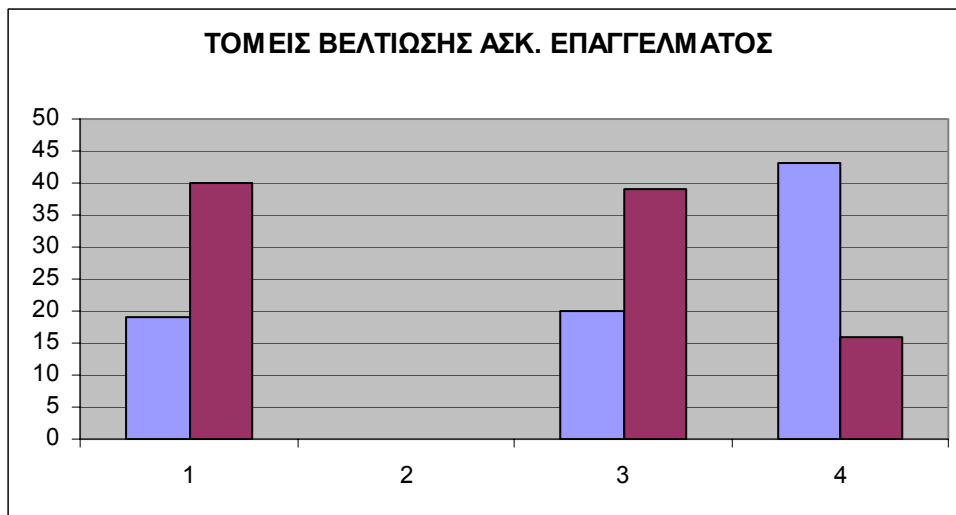

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

		Frequency		ΣΥΝΟΛΟ	Percent		ΣΥΝΟΛΟ
		ΝΑΙ	ΟΧΙ		ΝΑΙ	ΟΧΙ	
ΤΟΜΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΑΣΚ. ΕΠΑΓΓ.	1. ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΡΟΣΩΠ. ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥ	19	40	59	25,3	53,3	78,7
	2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ	20	39	59	26,7	52	78,7
	3. ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕ	43	16	59	57,3	21,3	78,7

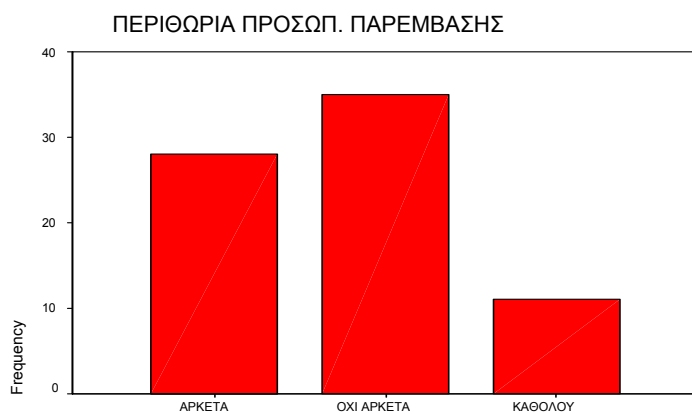
	ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΥΣ					
--	-------------	--	--	--	--	--

Valid Percent		ΣΥΝΟΛΟ
ΝΑΙ	ΟΧΙ	
32,2	67,8	100
33,9	66,1	100
72,9	27,1	100

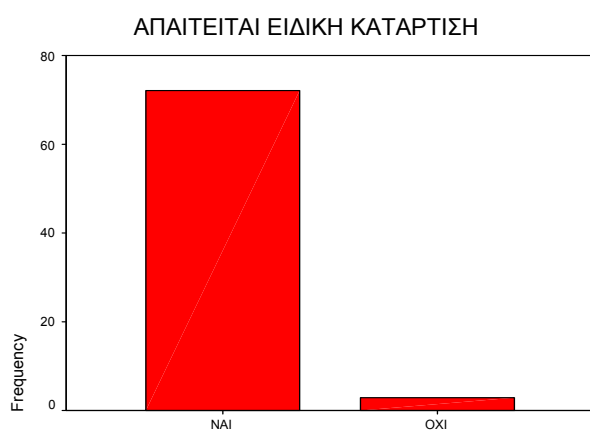
ΠΙΝΑΚΑΣ 20

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΠΡΟΣΩΠ. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΑΡΚΕΤΑ	28	37,3	37,8	37,8
	ΟΧΙ ΑΡΚΕΤΑ	35	46,7	47,3	85,1
	ΚΑΘΟΛΟΥ	11	14,7	14,9	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	74	98,7	100,0	
Missing	System	1	1,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	ΝΑΙ	72	96,0	96,0	96,0
	ΟΧΙ	3	4,0	4,0	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	75	100,0	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΩΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ	ΝΑΙ	58	77,3	78,4	78,4
	ΟΧΙ	17	22,7	100,0	100,0

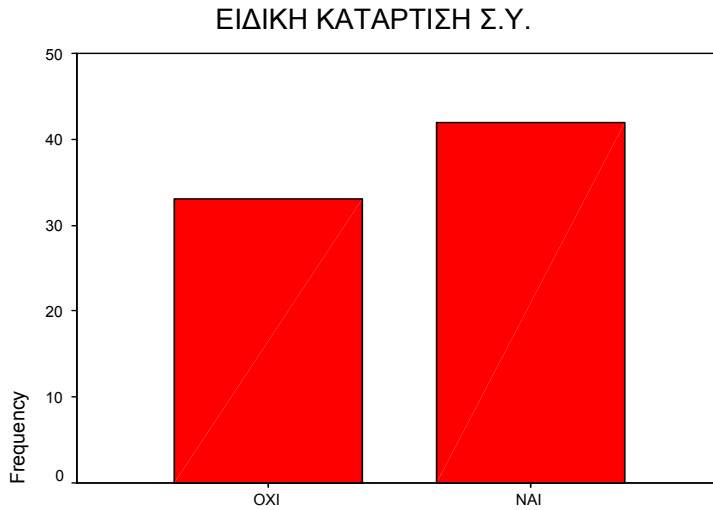

Σ.Υ.					
	ΟΧΙ	16	21,3	21,6	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	74	98,7	100,0	
Missing	System	1	1,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

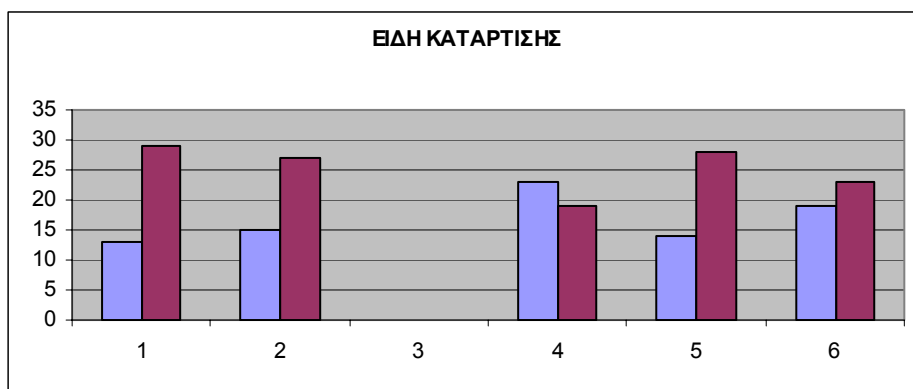
ΠΙΝΑΚΑΣ 23

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ Σ.Υ.	ΟΧΙ	33	44,0	44,0	44,0
	ΝΑΙ	42	56,0	56,0	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	75	100,0	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

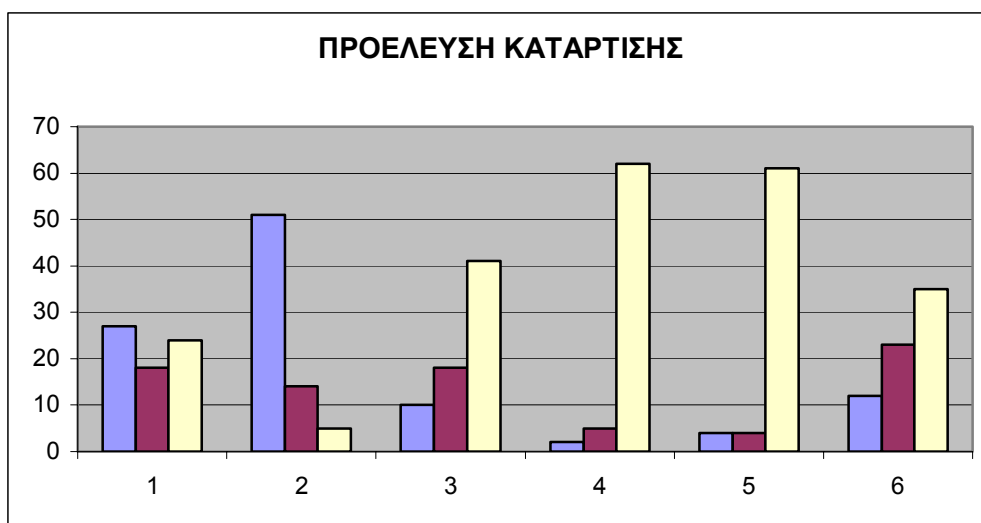
		Frequency		ΣΥΝΟΛΟ	Percent (Valid)		ΣΥΝΟΛΟ
		NAI	OXI		NAI	OXI	
ΕΙΔΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ	1. ΝΟΜΙΚΗ	13	29	42	17,3 (31)	38,7 (69)	56 (100)
	2. ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	15	27	42	20 (35,7)	36 (64,3)	56 (100)
	3. ΣΧΕΣΕΙΣ Σ.Υ. ΜΕ ΚΡΑΤ.	23	19	42	30,7 (54,8)	25,3 (45,2)	56 (100)
	4. ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	14	28	42	18,7 (33,3)	37,3 (66,7)	56 (100)
	5. ΑΥΤΟΑΜΥΝΑ / ΑΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	19	23	42	25,3 (45,2)	30,7 (54,8)	56 (100)

ΠΙΝΑΚΑΣ 25

		Frequency			ΣΥΝΟΛ	Percent			ΣΥΝΟΛ
		ΠΟΛΥ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟ	Ο	ΠΟΛΥ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟΥ	Ο
				Υ					
ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ Η ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ Σ	1. Τη βασική εκπαίδευση.	27	18	24	69	36	24	32	92
	2. Την φοίτηση στη σχολή σωφρονιστικών υπαλλήλων	51	14	5	70	68	18,7	6,7	93,3
	3. Διαλέξεις, ομιλίες.	10	18	41	69	13,3	24	54,7	92
	4. Ημερίδες, συνέδρια και σεμινάρια.	2	5	62	69	2,7	6,7	82,7	89,7
	5. Συμμετοχή σε ομάδες ψυχοθεραπείας ή ομάδες υποστηρικτικών επικοινωνιακών	4	4	61	69	5,3	5,3	81,3	92

	ν δομών.								
	6. Προσωπικό ενδιαφέρον (ανάγνωση βιβλίων, internet κ.α)	12	23	35	69	16	30,7	46,7	93,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΛΗΨΗ	ΝΑΙ	27	36,0	36,0	36,0
	ΟΧΙ	48	64,0	64,0	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	75	100,0	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 27

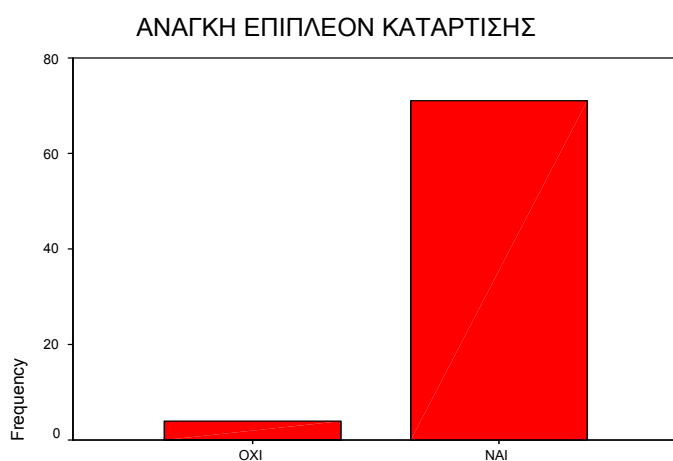
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΓΝΩΣΗ ΓΙΑ ΠΡΟΓΡ. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ	ΝΑΙ	2	2,7	2,7	2,7
	ΟΧΙ	71	94,7	97,3	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	73	97,3	100,0	
Missing	System	2	2,7		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

ΠΙΝΑΚΑΣ 28

		Frequency	Percent	Valid	Cumulative
--	--	-----------	---------	-------	------------

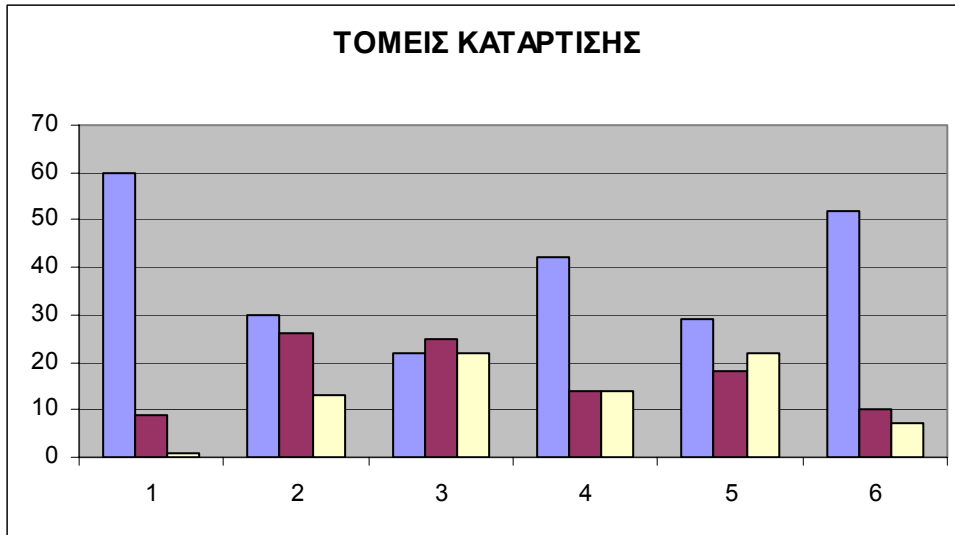
				Percent	Percent
ΑΝΑΓΚΗ ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ	ΟΧΙ	4	5,3	5,3	5,3
	ΝΑΙ	71	94,7	94,7	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	75	100,0	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 29

		Frequency			ΣΥΝΟΛΟ	Percent			ΣΥΝΟΛΟ
		ΠΟΛΥ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟ	Ο	ΠΟΛΥ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟ	
				Υ				Υ	
ΤΟΜΕΙΣ ΚΑΤΑΡΤ ΙΣΗΣ	1. Ψυχολογία - Στοιχεία προσωπικότητας κρατούμενου.	60	9	1	70	80	12	1,3	93,3

	Ανθρώπινες σχέσεις.								
	2. Εγκληματολογία - Ρόλος και φύση της εγκληματικής πράξης.	30	26	13	69	40	34,7	17,3	92
	3. Νομική - Νομική διάσταση της εγκληματικής πράξης.	22	25	22	69	29,3	33,3	29,3	92
	4. Κοινωνιολογία - Λειτουργίες κοινωνικού συστήματος	42	14	14	70	56	18,7	18,7	93,3
	5. Ιστορία και εξέλιξη του σωφρονιστικού συστήματος.	29	18	22	69	38,7	24	29,3	92
	6. Αυτοάμυνα / Αυτοπροστασία	52	10	7	69	69,3	13,3	9,3	92

ΠΙΝΑΚΑΣ 30

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ	ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗ	71	94,7	100,0	100,0
Missing	System	4	5,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

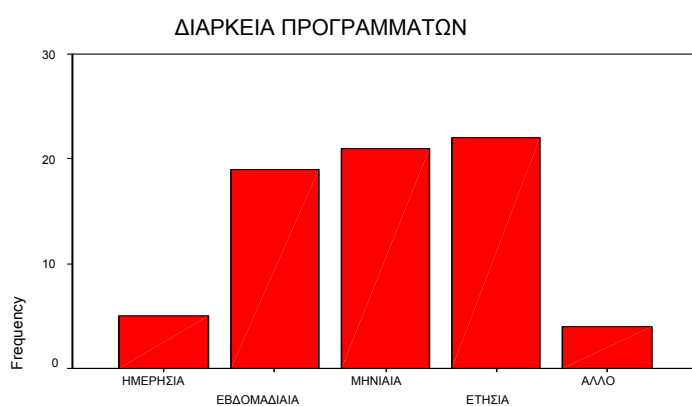

ΠΙΝΑΚΑΣ 31

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΔΙΑΡΚΕΙΑ	ΗΜΕΡΗΣΙΑ	5	6,7	7,0	7,0

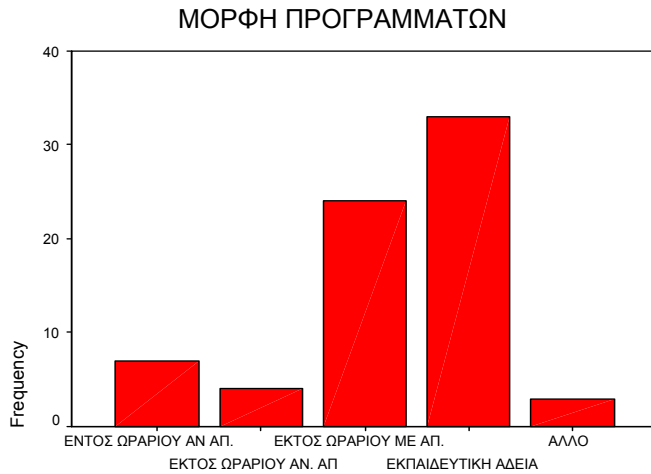
A ΠΡΟΓΡ.					
	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ	19	25,3	26,8	33,8
	ΜΗΝΙΑΙΑ	21	28,0	29,6	63,4
	ΕΤΗΣΙΑ	22	29,3	31,0	94,4
	ΆΛΛΟ	4	5,3	5,6	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	71	94,7	100,0	
Missing	System	4	5,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

ΠΙΝΑΚΑΣ 32

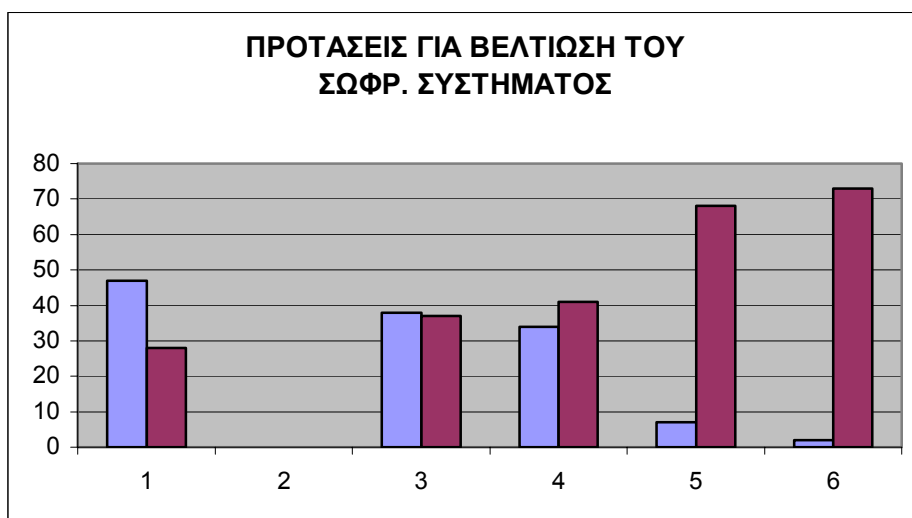
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ΜΟΡΦΗ ΠΡΟΓΡΑΜ.	ΕΝΤΟΣ ΩΡΑΡ ΑΝ. ΑΠ.	7	9,3	9,9	9,9
	ΕΚΤΟΣ ΩΡΑΡ ΑΝ. ΑΠ.	4	5,3	5,6	15,5
	ΕΚΤΟΣ ΩΡΑΡ. ΜΕ ΑΠ.	24	32,0	33,8	49,3
	ΕΚΠΑΙΔ. ΑΔΕΙΑ	33	44,0	46,5	95,8
	ΆΛΛΟ	3	4,0	4,2	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	71	94,7	100,0	

Missing	System	4	5,3		
ΣΥΝΟΛΟ		75	100,0		

ΠΙΝΑΚΑΣ 33

		Frequency		ΣΥΝΟΛΟ	Percent		ΣΥΝΟΛΟ
		ΝΑΙ	ΟΧΙ		ΝΑΙ	ΟΧΙ	
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΣΤΟΧΩΝ ΣΩΦΡΟΝ. ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	1. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΥΛΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ	47	28	75	62,7	37,3	100
	2. ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΩΦΡ. ΥΠΑΛΛ.	38	37	75	50,7	49,3	100
	3. ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΑΓΓ. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ	34	41	75	45,3	54,7	100
	4. ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ	7	68	75	9,3	90,7	100
	5. ΑΛΛΟ	2	73	75	2,7	97,3	100

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Έπειτα από τη συνέντευξη μας με την κα. Καλέτση, κοινωνική λειτουργό των κλειστών φυλακών Αλικαρνασσού, δόθηκαν αρκετές κατευθύνσεις αλλά και το κλίμα,

που επικρατεί σε έναν χώρο, όπως είναι η φυλακή και τη λειτουργία που επιτελείται μέσα από αυτόν τον χώρο.

Η επιλογή εργασίας και δράσης στον χώρο δεν κινείται τόσο από την επιθυμία εργασίας εκεί όσο από παράγοντες άλλους, όπως η δυσκολία εύρεσης εργασίας σε άλλα πλαίσια αλλά και για οικογενειακούς λόγους (όπως είναι η πατρική οικογένεια ή και η δημιουργία νέας σε έναν τόπο).

Ο χώρος της φυλακής είναι αρκετά ψυχοφθόρος αλλά και ιδιαίτερος. Η προετοιμασία και η εκπαίδευση των υπαλλήλων εκεί είναι από ανεπαρκής όσο και απύσχα. Η εμπειρία και η συνεργασία με άτομα που ήδη εργάζονται εκεί καλύπτει το υπάρχον κενό. Η θεωρητική κατάρτιση όμως είναι ελλιπής. Ακόμα και οι προσπάθειες του αρμόδιου Υπουργείου Δικαιοσύνης δεν είναι αρκετές. Όσα προγράμματα κατάρτισης πραγματοποιούνται σχετικά με τις φυλακές γίνονται στην Αθήνα με αποτέλεσμα οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι των επαρχιακών φυλακών να μην μπορούν να τα παρακολουθήσουν. Επομένως, οι μόνες κατευθυντήριες γραμμές που τους δίνονται είναι όσα κατατίθενται από το Σωφρονιστικό Κώδικα, αλλά εμπλουτίζουν τη δράση τους και βάσει του προσωπικού στοιχείου του εκάστοτε επαγγελματία στον χώρο.

Οι σχέσεις των συναδέλφων κινούνται σε επαγγελματική βάση διατηρώντας έτσι μία καλή συνεργασία μεταξύ τους. Η κοινωνική λειτουργός αναγνωρίζοντας την ανάγκη των συναδέλφων της για ψυχολογική στήριξη αλλά και για κατάρτιση πάνω σε γραφειοκρατικά ζητήματα κινείται προς τη διαδικασία δημιουργίας ομάδων για σωφρονιστικούς υπαλλήλους για την κάλυψη των παραπάνω αναγκών.

Τα προβλήματα, που αντιμετωπίζουν οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι, είναι ποικίλα και αφορούν κυρίως στη σχέση τους με τους κρατούμενους, η οποία είναι ψυχοφθόρα. Νιώθουν πιεσμένοι από τις καταστάσεις, που βιώνουν στον χώρο εργασίας τους και πολλές φορές μεταφέρουν το άγχος και τα προβλήματα τους και στις οικογένειές τους.

Όσον αφορά στη μόρφωση των σωφρονιστικών υπαλλήλων, η κοινωνική λειτουργός μας είπε ότι δεν έχει σχέση με τον σωστό επαγγελματισμό. Βασικά στοιχεία είναι η προσωπική παιδεία του καθενός. Στο θέμα του σωφρονισμού, η κοινωνική λειτουργός υπεραμύνθηκε της ύπαρξης του, τονίζοντας ότι είναι υπόθεση του κράτους αν θέλει να σωφρονίζει. Δεν έχει σημασία το κατά πόσο προσπαθούν οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι, οι οποίοι προσπαθούν αρκετά, αλλά το κατά πόσο ο κάθε κρατούμενος είναι έτοιμος να αλλάξει τρόπο ζωής.

Οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι από τη μεριά τους πρέπει να τους δείχνουν τον τρόπο, σεβόμενοι την προσωπικότητά τους αλλά και υποδεικνύοντας τους τις απαιτούμενες αλλαγές στον τρόπο συμπεριφοράς τους. Άλλωστε η φυλακή είναι μία

ξεχωριστή κοινωνία με τους δικούς της κανόνες, στους οποίους ο καθένας προσαρμόζεται (αναγκαστικά).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα 75 ερωτηματολόγια, που συλλέχθηκαν και την ημιδομημένη συνέντευξη με την κοινωνική λειτουργό των φυλακών Αλικαρνασσού, κα Καλέτση,

προέκυψαν αρκετά συμπεράσματα αναφορικά με το επάγγελμα των σωφρονιστικών υπαλλήλων και την εκπαίδευσή τους. Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να σημειώσουμε ότι δεν προέκυψαν ακραίες τιμές μεταξύ των απαντήσεων των σωφρονιστικών υπαλλήλων των φυλακών Αλικαρνασσού και των σωφρονιστικών υπαλλήλων των γυναικείων φυλακών Κορυδαλλού. Οι διαφορές συνίστανται μόνο ως προς την ηλικία και το φύλο. Πιο συγκεκριμένα, στις φυλακές Αλικαρνασσού η πλειοψηφία του δείγματος είναι κάτω των 30 ετών, ενώ με μικρή διαφορά, στις φυλακές Κορυδαλλού πάνω από 30 ετών. Τέλος, στις φυλακές Αλικαρνασσού οι περισσότεροι σωφρονιστικοί υπάλληλοι του δείγματος είναι άνδρες, ενώ στις γυναικείες φυλακές Κορυδαλλού είναι γυναίκες.

Για τον παραπάνω λόγο, εφόσον δεν παρουσιάζονται ακραίες διαφορές στις απαντήσεις των σωφρονιστικών υπαλλήλων στο σύνολο των ερωτήσεων, μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι συνθήκες επαγγέλματος είναι παρόμοιες στα δύο αυτά σωφρονιστικά καταστήματα, αν και φιλοξενούν διαφορετικούς πληθυσμούς. Παρόμοια, το ίδιο ισχύει και σε σχέση με το επίπεδο της κατάρτισής τους και τις προτάσεις τους για την παροχή κατάρτισης.

Πιο συγκεκριμένα, στην ενότητα των ερωτήσεων, που αφορούν στην επιλογή του επαγγέλματος του σωφρονιστικού υπαλλήλου, η πλειοψηφία απαντά ότι η επιλογή του επαγγέλματος ήταν τυχαία και μεγαλύτερο ακόμα ποσοστό παρουσιάζει ως σημαντικότερο παράγοντα για την επιλογή του επαγγέλματος την επιδίωξη μίας μόνιμης θέσης. Από αυτό προκύπτει ότι η μόνιμη θέση, την οποία απολαμβάνει κάθε σωφρονιστικός υπάλληλος είναι το κυριότερο κίνητρο για την επιλογή άσκησης του επαγγέλματος. Οι υπόλοιποι παράγοντες επιρροής της επιλογής του επαγγέλματος συγκεντρώνουν μικρά ποσοστά απαντήσεων. Ιδιαίτερα μικρά ποσοστά απαντήσεων συγκεντρώνουν η ανθρωπιστική προσφορά και η κοινωνική αναγνώριση.

Τα παραπάνω μικρά ποσοστά σε συνδυασμό με τις συνθήκες εργασίας των σωφρονιστικών υπαλλήλων, όπως θα σχολιάσουμε παρακάτω, καταδεικνύουν την ελάχιστη δυνατότητα άντλησης ηθικής και ψυχολογικής ικανοποίησης των σωφρονιστικών υπαλλήλων από το επάγγελμά τους. Η πλειοψηφία του δείγματος παραδέχεται τις αρνητικές ψυχολογικές επιπτώσεις, που προέρχονται από την άσκηση του επαγγέλματος και αναφέρουν τη μεταφορά έντονων συναισθηματικών καταστάσεων από το χώρο εργασίας στο σπίτι. Οι παράγοντες αυτοί μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι συνθήκες ασκήσεως του επαγγέλματος αυτού είναι αρκετά δύσκολες και έχουν επιπτώσεις στους υπαλλήλους τόσο στο επαγγελματικό κομμάτι όσο και στο προσωπικό. Τέλος, αν και το 30,7 % δηλώνει ικανοποιητικές τις οικονομικές απολαβές, στην ύπαρξη προϋπηρεσίας εμφανίζονται κυρίως χειρωνακτικές εργασίες, με προφανώς μικρότερο μισθό.

Η εναλλαγή στις βάρδιες και η έλλειψη συντονισμού σε σταθερή βάση και μέσα από πάγιες διαδικασίες (το 80,8%, που απαντά θετικά ότι υπάρχει συντονισμός, εντοπίζει το συντονισμό αυτό σε άτυπες συναντήσεις εντός του περιβάλλοντος εργασίας) φανερώνει την έλλειψη οργανωμένης δράσης και υλοποίησης πρωτοβουλιών σε σχέση με την αποτελεσματικότερη άσκηση του επαγγέλματος.

Στην επόμενη ενότητα, σχετικά με την κατάρτιση του σωφρονιστικού προσωπικού, το 99% του δείγματος κρίνει αναγκαία την παροχή ειδικής κατάρτισης για την άσκηση του επαγγέλματος. Το ποσοστό αυτό αποδεικνύει την συγκεκριμένη ανάγκη, ιδιαίτερα όταν προέρχεται από υπαλλήλους με αρκετά χρόνια προϋπηρεσίας και την ανάγκη σε αναγκαία προϋπόθεση για την άσκηση του επαγγέλματος. Η ανάγκη αυτή είναι αντιληπτή από την πλειοψηφία του δείγματος, η οποία επιθυμεί την παροχή κατάρτισης στο μέλλον.

Επιπλέον, σημαντικά είναι και τα αποτελέσματα σε σχέση με την παροχή ολοκληρωμένης κατάρτισης πριν και μετά την πρόσληψη. Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων διαφαίνεται η απουσία οργανωμένης και συνεχούς κατάρτισης. Επίσης, το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος αναφέρει ότι η κατάρτισή του περιορίζεται στην τετράμηνη φοίτηση στη ανάλογη σχολή. Είναι χρήσιμο να τονίσουμε σε αυτό το σημείο ότι δεν υπάρχουν διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις των υπαλλήλων, που εργάζονται στις γυναικείες φυλακές Κορυδαλλού και βρίσκονται σχετικά πιο κοντά στα κέντρα λήψης και υλοποίησης των αποφάσεων (το 97,3% του συνόλου του δείγματος δήλωσε ότι δεν γνωρίζει αν υπάρχουν προγράμματα κατάρτισης).

Αναφορικά με τους τομείς για επιπλέον κατάρτιση, το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος επέλεξε τον τομέα της ψυχολογίας. Ακολουθεί η αυτοάμυνα και η αυτοπροστασία με μικρή διαφορά ποσοστού. Οι υπόλοιποι, επίσης, τομείς παρουσιάζουν μεγάλα ποσοστά (32% - 44%), γεγονός που αποδεικνύει την ανάγκη μίας σφαιρικής και ποικιλόμορφης παροχής κατάρτισης σε διάφορους τομείς. Η έμφαση στον τομέα της ψυχολογίας μας οδηγεί στην υπόθεση ότι η ανάγκη αυτή ίσως να οφείλεται και στις γενικότερες απαιτήσεις του επαγγέλματος σε ψυχολογικό επίπεδο, που όπως είδαμε παραπάνω είναι αρκετές και δημιουργούν δυσκολίες και στο προσωπικό κομμάτι του σωφρονιστικού υπαλλήλου.

Στις προτάσεις των σωφρονιστικών υπαλλήλων για την παροχή κατάρτισης, οι περισσότεροι ερωτηθέντες κρίνουν ως καταλληλότερους για την παροχή κατάρτισης τους πεπειραμένους υπαλλήλους και έπειτα τους ειδικούς ανθρωπιστικών επιστημών. Το αποτέλεσμα αυτό μας οδηγεί στην υπόθεση ότι υπάρχει ένα είδος εμπιστοσύνης και συναδελφικότητας μεταξύ των σωφρονιστικών υπαλλήλων, στοιχείο ιδιαίτερα αξιοποιήσιμο στο σχεδιασμό προγραμμάτων

κατάρτισης, αλλά και στην παροχή της αρχικής εκπαίδευσης. Ωστόσο, αναφέρεται και η παροχή επιπλέον κατάρτισης από ειδικούς ανθρωπιστικών επιστημών, γεγονός που αποδεικνύει ότι επικρατεί μία ανθρωποκεντρική αντίληψη ως προς την άσκηση του επαγγέλματος του σωφρονιστικού υπαλλήλου.

Αναφορικά με τη μορφή της κατάρτισης, προτείνουν να είναι επαναλαμβανόμενη, σε ετήσια βάση και να παρέχεται είτε ως εκπαιδευτική άδεια είτε εντός ωραρίου εργασίας με αποδοχές. Τα στοιχεία αυτά είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη από τα αρμόδια τμήματα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, με τέτοιο τρόπο ώστε να σχεδιάζονται αποτελεσματικότερα δράσεις για την κατάρτιση των σωφρονιστικών υπαλλήλων, προσαρμοσμένες στις ανάγκες του επαγγέλματος και σε πρακτικό επίπεδο (ωράριο εργασίας, φόρτο εργασίας κ.α).

Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους, που θέτει το σωφρονιστικό σύστημα, το μεγαλύτερο ποσοστό των σωφρονιστικών υπαλλήλων προτείνει την βελτίωση των υλικών υποδομών, γεγονός που καταδεικνύει μία σχέση του χώρου εργασίας με την άσκηση του επαγγέλματος. Η ανάγκη επιπλέον κατάρτισης τονίζεται για ακόμα μία φορά και συνδέεται με την αποτελεσματικότερη επίτευξη των στόχων, που τίθενται από το σωφρονιστικό σύστημα. Τέλος, υπήρξε ένα ποσοστό 9,3%, που υποστήριξε ότι δεν υπάρχουν περιθώρια σωφρονισμού των κρατουμένων, μία απάντηση, που χρειάζεται διευκρινήσεις και ειδικότερες τοποθετήσεις, για να προκύψουν οι παράγοντες εκείνοι, που οδηγούν σε μία τέτοια στάση (δυσανεμία από τη λειτουργία του υπάρχοντος συστήματος, μη ικανοποίηση προσωπικών προσδοκιών υπαλλήλων κ.α)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

Μέσα από την ανάλυση των σωφρονιστικών συστημάτων τόσο της Ελλάδας (σε διάφορες χρονικές περιόδους) όσο και άλλων χωρών, διαπιστώνει κανείς τις

διαβαθμίσεις ανάμεσα στην έννοια του σωφρονισμού (επιβολή απάνθρωπης ποινής με στόχο την παραδειγματική τιμωρία → κοινωφελής εργασία). Το ισχύον σωφρονιστικό σύστημα στην Ελλάδα προβλέπει την στέρηση της προσωπικής ελευθερίας του κρατούμενου, χωρίς να παραβιάζεται κανένα άλλο ατομικό δικαίωμα. Η μεταχείριση των κρατουμένων, η διασφάλιση των δικαιωμάτων τους και η προετοιμασία τους για την ομαλή επανένταξη τους είναι διαδικασίες, οι οποίες πραγματοποιούνται μέσα από την άσκηση του σωφρονιστικού επαγγέλματος.

Αναγνωρίζοντας τις δυσκολίες των συνθηκών εργασίας, την παροχή ελλιπής εκπαίδευσης πριν και μετά την πρόσληψη των σωφρονιστικών υπαλλήλων και τις προτάσεις των ίδιων για την βελτίωση γενικότερα της λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος, όπως προκύπτουν από το ερευνητικό κομμάτι, μπορούμε να καταλήξουμε σε μία σειρά προτάσεων. Οι προτάσεις αυτές μπορούν να ληφθούν υπόψη για το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Επίσης, είναι απαραίτητο να τις λάβουν υπόψη τα αρμόδια όργανα για την διαμόρφωση της σωφρονιστικής πολιτικής και να αξιοποιήσουν την εμπειρία των σωφρονιστικών υπαλλήλων με στόχο την αρτιότερη λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος.

Κύριος πυρήνας ανάπτυξης τέτοιων προτάσεων θα αποτελέσει η εκπαιδευτική κατάρτιση των σωφρονιστικών υπαλλήλων, με βάση και την ανάπτυξη του θέματος αυτής της εργασίας. Αρχικά, λοιπόν, είναι απαραίτητο να επανεξεταστεί η ποιότητα εκπαίδευσης των σωφρονιστικών υπαλλήλων, που τους παρέχεται κατά την φοίτηση τους στη σχολή. Ο εμπλουτισμός κάποιων μαθημάτων (όπως η ψυχολογία κ.α) είναι απαραίτητη προϋπόθεση για καλύτερη και ολοκληρωμένη εκπαίδευση.

Αναφορικά με τη λειτουργία της σχολής των σωφρονιστικών υπαλλήλων θα μπορούσε να παραταθεί η διάρκειά της και να δίνεται η δυνατότητα ουσιαστικής πρακτικής άσκησης των υπαλλήλων και η αποκόμιση εμπειριών παράλληλα με την θεωρητική εκπαίδευση. Η δημιουργία ομάδων εργασίας για τη συζήτηση θεμάτων, που απασχόλησαν τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους κατά τη διάρκεια της πρακτικής τους άσκησης μπορεί να συντελέσει στην σύνδεση της εμπειρίας με τη θεωρία, στην επίλυση πρακτικών δυσκολιών αλλά και στην προβολή μίας τρίτης άποψης για την εικόνα του σωφρονιστικού συστήματος και σε προτάσεις για τη βελτίωση αυτού.

Η συμμετοχή πεπειραμένων σωφρονιστικών υπαλλήλων σε εκπαιδευτικά προγράμματα για σωφρονιστικούς υπαλλήλους βοηθά στην ανάπτυξη συναδελφικότητας και στη δημιουργία ενός κοινού πλαισίου συζήτησης των θεμάτων, που απασχολούν τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Το τελευταίο επιτυγχάνεται

μέσα από τη δημιουργία ενός γνωμοδοτικού οργάνου των σωφρονιστικών υπαλλήλων (μέσω της ομοσπονδίας τους) με αναφορά στο τμήμα εκπαίδευσης του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Με τον τρόπο αυτό αξιοποιούνται άμεσα οι εμπειρίες των σωφρονιστικών υπαλλήλων, υπάρχει ένας πιο οργανωμένος τρόπος συντονισμού για την καταγραφή των θεμάτων, που τους απασχολούν και την υποβολή προτάσεων προς επίλυση. Τέλος, η διαδικασία αυτή ενεργοποιεί το προσωπικό προς την ουσιαστική συμμετοχή του στη λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος και στη βελτίωσή του.

Για την κατάρτιση μετά την πρόσληψη των σωφρονιστικών υπαλλήλων απαιτείται ιδιαίτερη μέριμνα και σφαιρικός σχεδιασμός, ώστε να μπορέσουν να καλυφθούν οι πραγματικές ανάγκες των υπαλλήλων. Η συμμετοχή σε ημερίδες, σεμινάρια και ομιλίες είναι απαραίτητα για τη συνεχή επαφή των υπαλλήλων με τις εξελίξεις σε διάφορους τομείς. Είναι χρήσιμη η συμμετοχή τους και σε σεμινάρια κ.α γενικότερου ενδιαφέροντος ή χωρίς την αποκλειστική συμμετοχή σωφρονιστικών υπαλλήλων (π.χ συμμετοχή σε ημερίδες και σεμινάρια του Ο.ΚΑ.ΝΑ, του ΚΕΘΙ κ.α). Θα πρέπει βέβαια να υπάρχει και η παροχή κινήτρων για την συμμετοχή τους αυτή, όπως η παροχή εκπαιδευτικής άδειας ή επιπλέον άδειας, εφόσον επιλέξουν να παρακολουθήσουν ένα σεμινάριο εντός ή εκτός ωραρίου εργασίας.

Πέρα από τη θεωρητική κατάρτιση των σωφρονιστικών υπαλλήλων, μέσα από την ανάλυση της έρευνας προέκυψαν και δυσκολίες προσαρμογής ή απεμπλοκής από το περιβάλλον εργασίας, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ψυχολογικών επιπτώσεων στους υπαλλήλους. Η πρόβλεψη για ψυχολογική στήριξη των σωφρονιστικών υπαλλήλων (όχι μέσα από το επιστημονικό προσωπικό των φυλακών) από φορείς παροχής ψυχικής υγείας έχει σαν αποτέλεσμα τη σύνδεση του σωφρονιστικού καταστήματος με την ευρύτερη κοινωνία. Επίσης, επιστημονικά μπορεί να εξεταστεί σε στενότερο πλαίσιο η κατάσταση του ιδρυματισμού και να δοθούν λύσεις ως προς την αποφυγή αυτού και την βελτίωση των σωφρονιστικών χώρων.

Τέλος, η προώθηση της συμμετοχής των σωφρονιστικών υπαλλήλων σε προγράμματα για κρατούμενους καταργεί την αντίληψη των δύο κόσμων στον χώρο της φυλακής. Δίνει τη δυνατότητα ουσιαστικότερης συμμετοχής των υπαλλήλων στην άσκηση του επαγγέλματός τους με την προώθηση σωστής συνεργασίας με τους κρατούμενους. Από τη μεριά των κρατουμένων, οι ίδιοι έχουν τη δυνατότητα να συνεργαστούν με τους υπαλλήλους και να επικοινωνήσουν καλύτερα. Μπορούν να μοιραστούν τις δυσκολίες, που συναντούν και να βρουν από κοινού λύσεις, προωθώντας αυτές τις λύσεις στο αρμόδιο υπουργείο. Η διαδικασία επανένταξης

τους στην κοινωνία ξεκινά μέσα από ενέργειες όπως η παραπάνω και όχι μόνο μετά την αποφυλάκισή τους.

Η σωστή επικοινωνία και η γόνιμη επίλυση διαφόρων προβλημάτων μπορούν να συντελέσουν στη διαμόρφωση καταλληλότερου σωφρονιστικού συστήματος, χωρίς να επιχειρείται κάθε φορά η στείρα παραλλαγή διατάξεων του σωφρονιστικού κώδικα. Η συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων στη διαδικασία σωφρονισμού και η κατάθεση προτάσεων για βελτίωση της σωφρονιστικής πολιτικής δίνει τη δυνατότητα άμεσης και αποκεντρωμένης εφαρμογής των απαραίτητων αλλαγών, δημιουργεί ένα πιο δημοκρατικό κλίμα και προβάλλει τη δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος.

Τέλος είναι απαραίτητο να επισημανθούν τα μεγάλα κενά που παρατηρούνται και στον χώρο της έρευνας πάνω στο ζήτημα της σωφρονιστικής πολιτικής και των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Προκειμένου επομένως να πραγματοποιηθούν αλλαγές στον χώρο πρέπει να διερευνηθούν και οι ανάγκες των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Στην Ελλάδα συγκεκριμένα έχουν πραγματοποιηθεί δύο έρευνες , μέσα στη δεκαετία του '80 και έκτοτε δεν έγιναν παρόμοιες ερευνητικές προσπάθειες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α΄ ΜΕΡΟΣ

- ✓ **ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ**
- ✓ **ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ**

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ερωτηματολόγιο

" ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ"

**Επιμέλεια: Βολάκου Κυριακή,
Κούβαρη Ελένη
Υπεύθυνος καθηγητής: κ. Παπαχριστόπουλος Νικόλαος**

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ

A.A.E ( ) ( )

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2002

Σε μία εποχή, που η πληροφόρηση και η γνώση κυριαρχεί σε όλα τα επίπεδα της ζωής, η διαρκής εκπαίδευση είναι μία αναγκαιότητα, ώστε το άτομο να αντεπεξέλθει μεταξύ των απαιτήσεων και στην άσκηση του επαγγέλματός του. Η εργασία αυτή εξετάζει αν και κατά πόσο η περαιτέρω κατάρτιση στο επάγγελμα του σωφρονιστικού υπαλλήλου είναι απαραίτητη για την αποτελεσματικότερη άσκηση του ρόλου αυτού.

Η έρευνα κινείται προς δύο κατευθύνσεις: από τη μία, στη διερεύνηση των εκπαιδευτικών συνθηκών, που θα ενδυναμώσουν γενικότερα την ίδια την προσωπικότητα του σωφρονιστικού υπαλλήλου σε σχέση με τη φύση και τη δυναμική του ρόλου του και από την άλλη στην αναζήτηση της αντίστοιχης κατάρτισης, που θα τον βοηθήσει στην αποτελεσματικότερη άσκηση του επαγγέλματός του στη δυναμική του σωφρονιστικού συστήματος.

Η έρευνα αυτή διεξάγεται στο πλαίσιο της εκπόνησης πτυχιακής μας εργασίας, στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης, με την επίβλεψη του καθηγητή, κ. Παπαχριστόπουλου. Επιλέχθηκε ως δείγμα το σωφρονιστικό προσωπικό των κλειστών φυλακών Αλικαρνασσού Κρήτης.

Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων γίνεται ανώνυμα. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα είναι στη διάθεσή σας, αμέσως μετά την επεξεργασία τους. Σας ενημερώνουμε ότι αντίτυπο της εργασίας θα δοθεί στην κοινωνική λειτουργό των φυλακών, κα Καλέτση Γεωργία.

Συμπληρωματικά, θα δοθούν 40 ακόμα ερωτηματολόγια σε σωφρονιστικούς υπαλλήλους των γυναικείων φυλακών Κορυδαλλού. Η συμπλήρωση αυτών των ερωτηματολογίων θα διεξαχθεί τον Μάιο του 2003 με την πολύτιμη συνεργασία της κυρίας Τσιαρέ Δήμητρας, σωφρονιστικού υπαλλήλου του παραπάνω καταστήματος.

Σας ευχαριστούμε πολύ,
Οι σπουδάστριες:
Βολάκου Κυριακή
Κούβαρη Ελένη

Εκπαιδευτική Κατάρτιση Σωφρονιστικών Υπαλλήλων

Κοινωνικο - δημογραφικά χαρακτηριστικά

1. Φύλο: 1) Άνδρας 2) Γυναίκα
2. Ηλικία: _____

3. Οικογενειακή κατάσταση: 1) Άγαμος-η, 2) Έγγαμος-η, 3) Διαζευγμένος-η, 4) Χήρος-α
4. Έτη σπουδών: _____
5. Η ιδιότητά σας στη φυλακή: 1) Τμήμα φυλακτικό
2) Τμήμα διοικητικό λογιστικό
3) Τμήμα υγείας και πρόνοιας

Επιλογή επαγγέλματος

6. Πόσο καιρό εργάζεστε ως σωφρονιστικός υπάλληλος;
_____
7. Όλο αυτόν τον καιρό εργάζεστε στο ίδιο σωφρονιστικό κατάστημα;
1) Ναι 2) Όχι
8. Αν όχι, σε ποια άλλα σωφρονιστικά καταστήματα έχετε εργαστεί;
_____
_____
_____
9. Έχετε κάνει άλλα επαγγέλματα πριν από αυτό;
1) Ναι 2) Όχι
10. Αν ναι, ποια;
_____
_____
_____
11. Πως κρίνετε την επιλογή του επαγγέλματος του σωφρονιστικού υπαλλήλου;
1) Συνειδητή 2) Τυχαία 3) Αναγκαστική 4) Άλλο: _____
12. Κατά πόσο οι παρακάτω παράγοντες επηρέασαν την επιλογή σας να εργαστείτε ως σωφρονιστικός υπάλληλος;

	ΠΟΛΥ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟΥ
1. Κάποιο μέλος της οικογένειας / φίλος εργάζεται ή εργαζόταν ως σωφρονιστικός υπάλληλος.			
2. Επιδιώκατε μία μόνιμη θέση στον δημόσιο τομέα.			
3. Κρίνατε τις απολαβές ικανοποιητικές.			
4. Επιθυμούσατε κοινωνική αναγνώριση και κύρος.			
5. Για ανθρωπιστικούς λόγους και για κοινωνική προσφορά.			
6. Λόγω ανεργίας και ανάγκης εργασίας.			

7. Άλλο:			
----------	--	--	--

Συνθήκες εργασίας

13. Θεωρείτε πως το επάγγελμά σας έχει επιπτώσεις στη σωματική σας κατάσταση (κόπωση, κούραση);
1) Ναι   2) Όχι
14. Θεωρείτε τις οικονομικές σας απολαβές ικανοποιητικές σε σχέση με το είδος της εργασίας σας;
1) Ναι   2) Όχι
15. Σε ποια βάρδια προτιμάτε να εργάζεστε και γιατί;
- Πρωινή
  - Απογευματινή
  - Βραδινή
- Γιατί: _____
-
16. Νομίζετε πως το επάγγελμά σας έχει επιπτώσεις στην ψυχική σας υγεία;
1) Ναι   2) Όχι
17. Αν ναι, ποιες;
1. Άγχος για την αποτελεσματικότητα του ρόλου.
  2. Υπερβολικό αίσθημα ευθύνης.
  3. Μεταφορά των συναισθημάτων του εργασιακού περιβάλλοντος στο σπίτι.
  4. Άλλο: _____
18. Υπάρχει συντονισμός με τους συναδέλφους σας για την αποτελεσματικότερη μεταχείριση των κρατουμένων;
1) Ναι   2) Όχι
19. Αν ναι, με ποια μορφή;
1. Υποχρεωτικές συναντήσεις σε τακτή βάση για ανταλλαγή απόψεων και πληροφοριών για την καθημερινή ζωή των κρατουμένων.
  2. Ανταλλαγή απόψεων σε άτυπη βάση, εντός του περιβάλλοντος εργασίας.
  3. Ανταλλαγή απόψεων σε άτυπη βάση, εκτός του περιβάλλοντος εργασίας.
  4. Άλλο: _____
20. Νομίζετε πως η συμμετοχή σας σε προγράμματα για κρατούμενους θα βοηθούσε στην άσκηση του επαγγέλματός σας;
1) Ναι   2) Όχι
21. Αν ναι, σε ποιους τομείς;

- 1) Δυνατότητα καλύτερης εκτίμησης της προσωπικότητας του κρατουμένου.
- 2) Ανάπτυξη κλίματος εμπιστοσύνης από την πλευρά του κρατουμένου.
- 3) Συντονισμός με τους συναδέλφους σας για την αποτελεσματική μεταχείριση του κρατουμένου.

22. Γενικότερα, πιστεύετε ότι υπάρχουν περιθώρια ελευθερίας και προσωπικής παρέμβασης στην άσκηση του επαγγέλματός σας και ιδιαίτερα στη συμπεριφορά σας ως μέσο για τη βελτίωση της συμπεριφοράς των κρατουμένων;

- 1) Υπάρχουν αρκετά περιθώρια.
- 2) Δεν υπάρχουν αρκετά περιθώρια.
- 3) Δεν υπάρχουν καθόλου περιθώρια.

Κατάρτιση

23. Πιστεύετε πως απαιτείται ειδική κατάρτιση για την άσκηση του επαγγέλματος του σωφρονιστικού υπαλλήλου;

- 1) Ναι
- 2) Όχι

24. Θεωρείται πως η κατάρτιση αυτή είναι στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων ή υποχρεώσεών σας;

- 1) Ναι
- 2) Όχι

25. Έχετε κάποια ειδική κατάρτιση;

- 1) Ναι
- 2) Όχι

26. Αν ναι, η κατάρτισή σας αφορά κυρίως:

- 1) Τη νομική διάσταση των πράξεων των κρατουμένων.
- 2) Την ψυχολογία των κρατουμένων.
- 3) Τις σχέσεις του σωφρονιστικού υπαλλήλου με τον κρατούμενο.
- 4) Γενικότερα τις ανθρώπινες σχέσεις και τη σχέση του κρατούμενου με την ευρύτερη κοινωνία και το αντίστροφο.
- 5) Την αυτοάμυνα και την αυτοπροστασία σας.
- 6) Άλλο τομέα: _____

27. Η κατάρτισή σας προέρχεται από:

	ΠΟΛΥ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟΥ
1. Τη βασική εκπαίδευση.			
2. Την φοίτηση στη σχολή σωφρονιστικών υπαλλήλων			
3. Διαλέξεις, ομιλίες.			
4. Ημερίδες, συνέδρια και σεμινάρια.			
5. Συμμετοχή σε ομάδες ψυχοθεραπείας ή ομάδες υποστηρικτικών			

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΔΟΜΩΝ.			
6. Προσωπικό ενδιαφέρον (ανάγνωση βιβλίων, internet κ.α)			

28. Υπήρξε από τη στιγμή της πρόσληψής σας κάποιο είδος κατάρτισης;

1) Ναι   2) Όχι

29. Αν ναι, σε ποιον τομέα (ή τομείς);

_____

_____

30. Γνωρίζετε αν υπάρχουν ανάλογα προγράμματα;

1) Ναι   2) Όχι

31. Αν ναι, ποια;

_____

_____

32. Νομίζετε πως χρειάζεστε επιπλέον κατάρτιση;

1) Ναι   2) Όχι

33. Αν ναι, σε ποιους τομείς;

	ΠΟΛΥ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟΥ
1. Ψυχολογία - Στοιχεία προσωπικότητας κρατούμενου. Ανθρώπινες σχέσεις.			
2. Εγκληματολογία - Ρόλος και φύση της εγκληματικής πράξης.			
3. Νομική - Νομική διάσταση της εγκληματικής πράξης.			
4. Κοινωνιολογία - Λειτουργίες κοινωνικού συστήματος			
5. Ιστορία και εξέλιξη του σωφρονιστικού συστήματος.			
6. Αυτοάμυνα / Αυτοπροστασία			
7. Άλλος τομέας:			

34. Ποιοι νομίζετε ότι θα είναι οι πιο κατάλληλοι για την παροχή αυτής της κατάρτισης;

	ΠΟΛΥ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟΥ
--	-------------	-------------	----------------

1. Ειδικοί ανθρωπιστικών επιστημών (κοινωνιολόγοι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί κ.α)			
2. Ειδικοί νομικών επιστημών (νομικοί, εγκληματολόγοι κ.α)			
3. Επαγγελματίες του χώρου - πεπειραμένοι υπάλληλοι			
4. Άλλοι:			

35. Ποια θα πρέπει να είναι η συχνότητα της κατάρτισης;

- 1) Επαναλαμβανόμενη περιοδικά.
- 2) Μόνο για μια φορά.

36. Ποια θα πρέπει να είναι η διάρκεια των προγραμμάτων;

- 1) Ημερήσια
- 2) Εβδομαδιαία
- 3) Μηνιαία
- 4) Ετήσια
- 5) Άλλο

37. Με ποια μορφή θα πρέπει να παρέχονται;

- 1) Εντός ωραρίου εργασίας άνευ αποδοχών.
- 2) Εκτός ωραρίου εργασίας άνευ αποδοχών
- 3) Εκτός ωραρίου εργασίας με αποδοχές.
- 4) Ως εκπαιδευτική άδεια.
- 5) Άλλο: _____

38. Τέλος, τι νομίζετε πως πρέπει να γίνει για την αποτελεσματικότερη επίτευξη των στόχων του σωφρονιστικού συστήματος ως μέσο για τη βελτίωση της συμπεριφοράς των κρατουμένων;

- 1) Βελτίωση των υλικών υποδομών και των χώρων διαβίωσης του σωφρονιστικού καταστήματος.
- 2) Επιπλέον εκπαίδευση των σωφρονιστικών υπαλλήλων.
- 3) Επιπλέον επαγγελματική κατάρτιση. - Παροχή κινήτρων στους κρατουμένους.
- 4) Δεν υπάρχει δυνατότητα βελτίωσης της συμπεριφοράς των κρατουμένων.
- 5) Άλλο: _____

Ημιδομημένη Συνέντευξη Κοινωνικής Λειτουργού Κλειστών Φυλακών Αλικαρνασσού Κρήτης, κας Καλέτση Γεωργίας

Την Τετάρτη 29/02/02 συναντήσαμε την κα Καλέτση Γεωργία, κ.λ. Κλειστών Φυλακών Αλικαρνασσού, στο γραφείο της και συζητήσαμε σχετικά με τον ρόλο της

μέσα στις φυλακές και τις επαγγελματικές σχέσεις της με τους υπόλοιπους σωφρονιστικούς υπαλλήλους.

➤ **Πως αποφασίσατε να εργαστείτε ως κοινωνική λειτουργός στις φυλακές;**

Όσον αφορά στην απόφαση μου να εργαστώ ως κ.λ. στις φυλακές ήταν μία επιλογή που οδηγήθηκα σε αυτήν λόγω της έλλειψης πλαισίων τη δεδομένη χρονική στιγμή, που ζητούσα εργασία. Δεν υπήρχαν θέσεις κ.λ. σε άλλα πλαίσια παρά μόνο στις φυλακές Αλικαρνασσού. Εφόσον λοιπόν επιθυμούσα να παραμείνω στην Κρήτη για οικογενειακούς λόγους αποφάσισα να εργαστώ σε αυτό το πλαίσιο. Ο σύζυγός μου επίσης εργαζόταν ως Σ.Υ και μου έδωσε μία επιπλέον ώθηση.

Αρχικά είχα ανάγκη μίας σχετικής κατάρτισης για το τι συμβαίνει και πως λειτουργούν οι φυλακές, η οποία όμως δεν μου δόθηκε από κανέναν. Βλέπετε δεν υπήρχε άλλος κοινωνικός λειτουργός στην κοινωνική υπηρεσία. Με το πέρασμα των χρόνων όμως, αυτή η ανάγκη μου καλύφθηκε μέσα από την εμπειρία που είχα αποκομίσει έπειτα από τα χρόνια που εργαζόμουν στο σωφρονιστικό κατάστημα.

➤ **Ποιες είναι οι αρμοδιότητές σας;**

Σχετικά με το ρόλο μου ως κ.λ. μέσα σε ένα σωφρονιστικό κατάστημα δεν μπορώ να κάνω τίποτα παρά μόνο ότι αναφέρει ο Σωφρονιστικός Κώδικας. Παρόλα αυτά το προσωπικό στοιχείο του κάθε επαγγελματία αφήνει το στίγμα του στον χώρο. Η επαφή μου μάλιστα με τους υπόλοιπους Σ.Υ. είναι τέτοια που τους επιτρέπει να μου μιλήσουν για θέματα που τους προβληματίζουν στον χώρο εργασίας, προκειμένου να εκφορτιστούν και οι ίδιοι ψυχολογικά.

Σε γενικές γραμμές και για εμένα την ίδια ο χώρος των φυλακών είναι πολύ ψυχοφθόρος και δύσκολος. Εγώ μάλιστα κάποια στιγμή ζήτησα από το Υπ. Δικαιοσύνης αλλαγή πλαισίου προκειμένου να εκφορτιστώ, αίτημα όμως το οποίο δεν εκπληρώθηκε. Μπορώ βέβαια μόνη μου να το χειριστώ και να το ξεπεράσω.

Όσον αφορά στις σχέσεις μου με τους υπόλοιπους Σ.Υ. υπάρχει επικοινωνία, αυτό όμως που με ενδιαφέρει περισσότερο είναι η συναδελφικότητα και η απόκτηση εμπιστοσύνης μεταξύ τους, κάτι το οποίο επιτυγχάνεται. Σαν κ.λ. δεν εμπλέκομαι σε υποθέσεις συναδέλφων μου, οι οποίες μπορεί να τους προβληματίζουν, αν οι ίδιοι δεν έχουν απευθυνθεί σε εμένα πρώτα, ακόμα και αν τις γνωρίζω. Μόνο σε υποθέσεις που αφορούν την εύρυθμη λειτουργία του χώρου, θα πάρω την πρωτοβουλία να παρέμβω.

Η ίδια σαν κ.λ. θα ήθελα να κάνω κάτι για τους συναδέλφους μου, που να αφορά κυρίως τη συναδελφικότητα μεταξύ τους με στόχο να βελτιωθούν οι συνθήκες εργασίας και οι σχέσεις τους. Σκέπτομαι να δημιουργήσω μία ομάδα που να αφορά

τους Σ. Υ και συγκεκριμένα θέματα γραφειοκρατίας, π.χ. πώς να συμπληρώνουν μία αίτηση, διότι δεν γνωρίζουν τον τρόπο αν και θα έπρεπε.

➤ **Πιο συγκεκριμένα τι προβλήματα αντιμετωπίζουν οι υπάλληλοι στον χώρο εργασίας;**

Σχετικά με τα προβλήματα, που αντιμετωπίζουν οι Σ. Υ. είναι κυρίως η άμεση επαφή τους με τους κρατούμενους, οι οποίοι ίσως μιλήσουν άσχημα, δεν δείξουν σεβασμό, ακόμα ίσως και να ξεσπάσουν στον Σ. Υ. Επίσης, υπάρχει φόβος μήπως οι κρατούμενοι τους απειλήσουν ή τους βλάψουν μέσα ή έξω από την φυλακή, όταν θα έχουν αποφυλακιστεί.

Οι επιπτώσεις αυτών των προβλημάτων στους σωφρονιστικούς υπαλλήλους είναι η ιδρυματοποίηση, η μεταφορά του άγχους στο σπίτι και στην οικογένεια ακόμα και η καχυποψία προς τους άλλους εφόσον τόσα χρόνια βρίσκονται ανάμεσα σε εγκληματίες και παραβάτες, βλέπουν και όλο τον υπόλοιπο κόσμο έτσι.

Δεν υπάρχει όμως μία σχετική βοήθεια, προκειμένου να ξεπεράσουν αυτά τα προβλήματα. Εγώ θα πρότεινα τη δημιουργία ομάδων για εκφόρτιση συναισθημάτων ή ακόμα και ψυχανάλυση. Όλα αυτά θα ήταν βοηθητικά προκειμένου να ξεπεραστούν τα παραπάνω προβλήματα ουσιαστικά.

➤ **Τι ρόλο έχει η κατάρτιση του κάθε σωφρονιστικού υπαλλήλου σε σχέση με την εργασία του, κατά τη γνώμη σας;**

Όσον αφορά στη μόρφωση των Σ.Υ. και στη συνεργασία μεταξύ τους, δεν υπάρχει καμία σχέση. Αυτό που παίζει τον κυριότερο ρόλο είναι η προσωπική παιδεία του καθενός. Η μόρφωση και τα πτυχία είναι μεν ένα θετικό στοιχείο αλλά δεν είναι απαραίτητο να συνδέεται και με την καλή συνεργασία. Αυτό εξαρτάται ως επί το πλείστον από την παιδεία, την προσωπικότητά τους, το ήθος, την ανιδιοτέλεια, τις αξίες και τις αρχές του καθενός. Η κατάρτιση που παρέχεται στους Σ.Υ είναι ελλιπής και στην ουσία δεν λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες τους μέσα στη φυλακή και το τι θα αντιμετωπίσουν εκεί. Από την άλλη τα προγράμματα κατάρτισης, τα οποία πραγματοποιούνται, γίνονται ως επί το πλείστον στην Αθήνα και συνεπώς είναι δύσκολο για τους Σ.Υ. της επαρχίας να αφήσουν της εργασία και την οικογένεια τους, για να τα παρακολουθήσουν, όσο χρήσιμα και κατατοπιστικά και αν είναι αυτά. Στην περίπτωση που αυτά θα ήταν υποχρεωτικά θα δημιουργούσε αρκετά προβλήματα στους Σ.Υ. Όσον αφορά στις κλειστές φυλακές Αλικαρνασσού είχε πραγματοποιηθεί ένα σεμινάριο σχετικά με τους Η/Υ χρήσιμο μεν αλλά δεν ήταν σχετικό με τον ρόλο των Σ.Υ στις φυλακές. Δεν τους έδινε κατάρτιση πάνω στα φλέγοντα ζητήματα που τους αφορούν.

Κατά τη γνώμη μου, σωφρονισμός υπάρχει και εφαρμόζεται από όλους τους Σ.Υ αλλά επιτυγχάνεται μόνο αν το θέλει πραγματικά και ο κρατούμενος. Αυτό που

μαθαίνουν όντας κρατούμενοι και περιορισμένοι στη φυλακή είναι να βάζουν κάποια όρια στη ζωή και στη συμπεριφορά τους. Μαθαίνουν να ζουν βάσει κανόνων. Αυτούς τους κανόνες οι Σ.Υ προσπαθούν να υποδείξουν και να τους τηρούν οι κρατούμενοι. Από την άλλη οι Σ.Υ. πρέπει να φέρονται στους κρατούμενους ως μία ξεχωριστή προσωπικότητα με τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις, όπως αυτοί. Άλλωστε η φυλακή είναι μία κοινωνία με τους κανόνες της.

Υπάρχουν βέβαια και κρατούμενοι, οι οποίοι έχουν κάνει τρόπο ζωής την παραβατική συμπεριφορά και επομένως όσο και να συζητάνε με την κ.λ. όσο ανθρώπινα και αν τους φέρονται οι Σ.Υ. δεν θα αλλάξουν στάση ζωής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Β., Φίλιας, Εισαγωγή στη μεθοδολογία και στις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών, Αθήνα, Gutenberg, 1977

- Δ., Βορρές, «Περί του προσφορότερου δια την Ελλάδα σωφρονιστικού συστήματος», στο *Παρνασσός*, 7, 1, (1883) σ. σ. 5 - 41
- David Robinson, Frank J. Porporito, Linda Simurd, "The influence of educational attainment on the attitudes and job performance of the correctional officers", στο *Crime & delinquency*, 43, 1, January 1997 σ. σ. 60-77.
- Εφημερίς της κυβερνήσεως του βασιλείου της Ελλάδος, Τεύχ.1^ο, Αρ. Φύλλου 68, 15 Μαρτίου 1932
- ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ, Τεύχ. Α΄, Αρ. Φύλλου 122, 16 Μαΐου 1989, Νόμος Υπ' Αριθ. 1851, «Κώδικας Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων», σ. σ. 3433 – 3449
- ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ, Τεύχ. Β΄, Αρ. Φύλλου 125, 18 Φεβρουαρίου 1999, Αποφάσεις Αριθ. 22195, «Οργάνωση και Υλοποίηση Ειδικών Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Εισαγωγικής Εκπαίδευσης και Ενημέρωσης των Υπαλλήλων του κλάδου ΔΕ Φύλαξης Καταστημάτων Κράτησης», σ. σ. 1972 – 1976
- ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ, Τεύχ. Α΄, Αρ. Φύλλου 291, 24 Δεκεμβρίου 1999, Νόμος Υπ' Αριθ. 2776, «Σωφρονιστικός Κώδικας», σ. σ. 5123 – 5145
- ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ, Τεύχ. Α΄, Αρ. Φύλλου 29, 17 Φεβρουαρίου 2000, Προεδρικό Διάταγμα Υπ' Αριθ. 36, «Οργανισμός Υπουργείου Δικαιοσύνης», σ. σ. 363 – 371
- ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ, Τεύχ. Β΄, Αρ. Φύλλου 856, 11 Ιουλίου 2000, Αποφάσεις Αριθ. Πρωτ.:88601 οικ., «Οργάνωση και Υλοποίηση Ειδικών Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Εισαγωγικής Εκπαίδευσης και Ενημέρωσης του Προσωπικού Εξωτερικής Φρούρησης Καταστημάτων Κράτησης», σ. σ. 11797 – 11802
- Η., Δασκαλάκης, (επιμ.), «Οι επιστημονικές τάσεις έναντι του προβλήματος της φυλακής», στο *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 68Α, σ. σ. 38 – 47
- Η., Δασκαλάκης, «Ο θεσμός της φυλακής στην Ελλάδα. Προκαταρκτική έκθεση της ερευνητικής ομάδας εγκληματολογίας του Ε.Κ.Κ.Ε.», στο *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 68Α, (1988), σ. σ. 237 – 401
- Ι. Α., Τυπάλδος, «Επί της μελετώμενης διαρρυθμίσεως των φυλακών», στο *Παρνασσός*, 7, 2, (1883) σ. σ.145 – 164
- Ν., Γιαννίρης, «Δεσμοφύλακες: εικόνα σου είμαι φυλακή και σου μοιάζω», εφημ. Ελευθεροτυπία, 23/04/1998,

- Ν., Γιαννίρης, «Πάσχουν σωφρονιστική και μετα-σωφρονιστική πολιτική», εφημ. Ελευθεροτυπία, 08/06/2000
- Ν. Ε., Κουράκης, Ποινική Καταστολή, Αθήνα – Κομοτηνή, Σάκκουλας, 1985
- Ν. Ε., Κουράκης, & Σπινέλη, Σωφρονιστική Νομοθεσία, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001
- Ojmarrh Mitchell, Doris Layton Mackenzie, Gaylene J. Styve, Angela R. Gover, University of Maryland, «*The impact of individual, organizational and environmental attributes on voluntary turn over among juvenile correctional staff members*», στο *Justice Quarterly*, 17, 2, June 2000.
- Σ., Αλεξιάδης, «*Το Σχέδιο του Νέου Σωφρονιστικού Κώδικα. Βασικές Αρχές και Κατευθύνσεις του*», στο *Χρονικά εργαστηρίου εγκληματολογίας και δικαστικής ψυχιατρικής*, 3, (1991), σ. σ. 21 – 31
- Σ., Αλεξιάδης, *Σωφρονιστική*, Αθήνα, Σάκκουλας, 2000
- Σ. Κ., Αναγνωστάκης, «*Το Σχέδιο του Νέου Σωφρονιστικού Κώδικα*», στο *Ποινικά Χρονικά*, 37, (1991), σ. σ. 596 – 603
- Χ., Σταυροπούλου, «*Η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής των φυλακών*», στο *Σύγχρονα θέματα*, 41-42, σ. σ. 53-58
- www.kriminalforsorgen.dk.

